

GİRİŞ

Turizm, insanların kendi yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerden başka bir yere; tatil, eğlence, ziyaret, sağlık, spor, eğitim, toplantı, gezinti ve benzeri bir nedenle belirli bir süre için gitmeleriyle ilgili bir faaliyettir.

Turizm, zevk için yapılan gezi ya da rekreasyonel seyahattir. Turist ise zevk için geziye çıkan kimsedir. Ülkemiz iki kıta üzerinde yer alan, alternatif turizm türlerinin gelişmesine olanak veren zengin potansiyele sahip cennet bir ülkedir.

Günümüzde “bacasız sanayi” olarak nitelendirilen turizm, kalkınmanın motoru olup; kırsal kesimlerin kalkınmasına da araç olabilecek bir sektör konumundadır. Bu sektör, dünya barışının sağlanması, ülkeler ve şehirler arasında yakınlaşmayı, hoşgörüyü, insanlar arasında kaynaşmayı arttırarak hem uluslararası; hem de ulusal ilişkiler alanında olumlu bir durum yaratmaktadır. Bu nedenle de turizm ülkelerin tanınmasında etkin bir rol oynamaktadır.

Döviz gelirlerimiz içinde turizm sektörünün sağladığı katma değer önemli bir yer tutmakta ve giderek de büyümektedir. Ayrıca turizm, o yörede oturan kişilerin geçim kaynaklarını da oluşturmaktadır. Bu anlamıyla turizm modern toplumların kültürleriyle geleneksel toplumların kültürlerini buluşturmaktadır. Turizm özellikle kırsal toplumlar için modernleşmeyi ve değişmeyi hızlandıran bir değişken olarak nitelendirilebilmektedir.

Bu çalışmada turizm sektörü bütün yönleriyle incelenerek; ekonomi ve diğer sektörler üzerindeki etkileri incelenmiş olup turizm türlerine değinilmiştir. Özellikle alternatif turizm türlerinden olan kırsal turizm irdelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde turizmin tanımı, kapsamı, başlıca turizm türleriyle turizmin ekonomik boyutundan söz edilmiştir. İkinci bölümde dinlenme amaçlı turizm türleri arasında gösterilen kırsal turizm her yönüyle analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde Kırklareli ilinin tarihi, coğrafi konumu incelenmiş ve ilin kırsal turizm potansiyeli üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde ise Kırklareli’nde kırsal turizm varlığına ilişkin yapılan anket çalışması değerlendirilerek yöredeki halkın turizme bakış açısı ve kırsal turizm potansiyeli belirlenmeye çalışılmıştır.

a) Problem

Turizm Türkiye ekonomisi için önemli bir sektör olup; ödemeler dengesi, ulusal gelir, ticaret hadleri, bölgeler arası denge, istihdam, döviz kazandırma, sosyal ilişkilerin gelişmesi, bilgi, kültür alışverişinin sağlanması, uluslararası standartların yerleşmesi, turizm ticareti ve hediyelik eşya faaliyetlerinin gelişmesine imkân sağlamaktadır.

Ülkemizde turizm, öncelikle yaz aylarında güneş ve denize bağlı eylemleri içeren bir turizm biçimi olarak algılanmaktadır. Türkiye’de turizmin bu yönde gelişimi, tarihi ve doğal ortamı bozucu etkiler yaptığından, sosyal maliyetleri arttırmaktadır. Son yıllarda dünyada ve Türkiye’de hızla gelişmekte olan yeni bir turizm biçimi olan “kırsal turizm”, kırsal alanların kalkındırılmasında yeni bir yaklaşım olarak kabul edilmekte ve sosyal faydayı artırma yönünde gelişme göstermektedir.

Kırsal kalkınmanın özü; kır-kent arasındaki gelişmişlik farkının azaltılarak kırsal kesimin yerinde kalkındırılmasını temin ederek, ekonomik farklılıkların optimum bir seviyeye taşınmasıdır. Günümüzde kalkınmanın motoru olan “bacasız sanayi” olarak da ifade edilen turizm, kırsal kesimlerin de kalkınmasına araç olabilecek potansiyeli yüksek bir turizm türü olabilmektedir.

Turizm sektörü kendisi dışında bazı endüstri dallarını, ticaret ve ulaştırma sektörünü de doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Bu sektörlerden biri de tarım sektörüdür. Tarım sektörünün içsel ve dışsal faaliyetlerden etkilenmesinde turizmin önemi büyüktür.

b) Amaç

Dünyada ve Türkiye ekonomisinde büyük bir öneme sahip olan turizm gelirleri arttırılarak ülke ekonomisine katkı sağlamaktır. Turizm türlerinden kırsal turizm genel olarak kırsal alanlarda yürütülen turizm türü olarak nitelendirilir. Bu tür turizm tam anlamıyla “insanların devamlı ikamet ettikleri yerler dışındaki kırsal yöreleri ziyaret ederek çiftçilerin ürettikleri mal ve hizmetleri bölgenin doğal dokusuna uygun mekânlarda talebi olarak ele alınmakta ve kırsal bölgelerde geçici konaklamalar ve harcamaların bütünü olarak ifade edilmektedir.

İnsanlar son yıllarda kalabalık ve alışılmış turizm merkezlerinden uzaklaşarak, daha özgür, sağlıklı ve doğayla başbaşa yaşayabileceği alternatif turizm alanlarına doğru yönelmektedir. Bu kapsamda kırsal turizm; doğa severlere, macera arayanlara, nostalji yaşamak isteyenlere, sağlıklı yaşam arzu edenlere, yeni insanlar ve yeni kültürler tanımak isteyenlere önerilecek bir turizm türüdür.

c) Önem

Turizm, insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zaman ki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki turizm işletmelerinin ürettikleri mal ve hizmetleri talep etmelerinden doğan, olaylar ve ilişkiler bütünüdür.

Kırsal turizmde konaklama hizmeti köylü ve çiftçinin bizzat kendi evinde kırsal pansiyon ve otellerde, kırsal tatil köylerinde veya kırsal kampinglerde verilmektedir. Kırsal turizm geleneksel tarım ve sanayi sektörlerinde azalma olduğu yerlerdeki toplumlara yeniden hayat veren bir sektör konumunda olduğundan, Avrupa’da kırsal alanların kalkınmasında alternatif bir yaklaşım olarak sunulmaktadır. Ülkemizde kırsal

turizm denildiği zaman çoğunlukla doğa yürüyüşlerini ve doğa sporlarını içine alan açık hava rekreasyon etkinlikleri; alışveriş ve yeme içmeyi kapsayan gününbirlik köy ziyaretleri anlaşılmaktadır. Kırsal turizmde yayla, dağ ve orman köylerindeki tarihi, sosyal ve kültürel değerler de büyük önem taşımaktadır.

Turizm çeşitlerinden güneş, deniz, kültür, kongre, gençlik, inanç, sağlık ve benzeri turizm türleri yanında son zamanlarda dünyada kırsal turizm gitgide büyük bir öneme sahip olmuştur. Bu açıdan ülkemizde bu tür turizm arzlarının ve taleplerinin önceden belirlenmesiyle alınacak olan ekonomik ve diğer kararlarda önem arz edecektir. Bu amaçla ülkemizde Trakya Bölgesinin kırsal turizm potansiyelinin olup olmadığı; varsa hangi kaynakların nerede, ne şekilde, nasıl değerlendirilebileceği ve bunun sonucu ekonomimizdeki istihdam ve gelirin ne şekilde yön değiştirebileceği, bu çalışmanın önemli noktaları olarak belirlenmiştir.

d) Sayıtlar

- Bu çalışmanın bağımsız değişkeni turizmdir. Turizm az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin doğal çevrelerini kullanarak, gelişmiş ülkelere pazarlamakta ve geleneksel yapıyı değiştirici bir rol üstlenmektedir
- İnsani bir olay olan turizmin öznesini, insan oluşturmaktadır.
- Turizm’de mevsimlik işçi statüsünde kadın ve çocuklar çalışmaktadır.
- Turizm, tarım ve ev içi üretimini temel almaktadır.

e) Sınırlılıklar

Dünyadaki ve Türkiye'deki kırsal turizmden yola çıkarak Kırklareli Bölgesi'ndeki kırsal turizm potansiyeli araştırılacaktır.

f) Veriler ve Toplanması

Literatürde var olan kaynaklar araştırılabileceği gibi, bölge halkının bu konudaki bilgileri, istekleri ve alt yapının olup olmadığı yüz yüze görüşme yöntemi ile bilgiler toplanıp sonuçlar değerlendirilerek yorumlanacaktır. Araştırmada bölge halkıyla anketler yapılacak, bu konudaki istek ve görüşleri dikkate alınacaktır.

Araştırmanın teori boyutunda ise çeşitli bilimsel yayınlardan ve resmi kuruluşların istatistiksel verilerinden yararlanılacaktır.

g) Kaynakçalar

Çeşitli üniversitelerin dokümantasyon kayıtları, Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri, TÜİK ve DPT verileri, Ticaret ve Sanayi Odalarının kayıtları, konu ile ilgili kütüphane çalışmaları yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1- TURİZMİN TANIMI, KAPSAMI, BAŞLICA TURİZM TÜRLERİ VE TURİZMİN EKONOMİK BOYUTU

1.1. Turizmin Tanımı ve Kapsamı

Turizm; devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, tatil, dinlenme, eğlenme gibi çeşitli ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketidir. Turizm doğal, tarihsel, kültürel potansiyele sahip ülkelerin gelir kaynakları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Turizm ülke ekonomisine katkı sağlarken kişiler arasında da kardeşlik ve dostluk duygularının gelişmesine yol açmaktadır.

İnsanların değişik kültürleri tanımak, tarihi eserleri ve doğal güzellikleri görmek, eğlenmek, dinlenmek gibi nedenlerle, devamlı yaşadıkları yerlerin dışına düzenlemiş oldukları gezilerdir¹. Günümüzde bu gezilerin nedenleri oldukça çeşitlenmiş durumundadır. Örneğin; yukarıdakilere ek olarak sağlık, spor, eğitim ve bilimsel toplantı gibi amaçları da belirtilebilir. Turizm iç turizm ve dış turizm diye iki gruba ayrılır: İç turizm aynı ülke yurttaşlarının değişik bölgelere düzenlemiş oldukları gezileri ifade eder, dış turizm ise yurt dışından ülkeye ve ülkeden dışarıya yapılan gezilerle ilgilidir. Zengin tarihi eserlere, doğal güzelliklere ve temiz bir çevreye sahip bulunan ülkeler turizm açısından şanslı sayılmaktadırlar.

Turizm olayının gerçekleşmesinde en önemli unsurlardan biri seyahattir. Bir başka deyişle turizmde kişiyi sürekli yaşadığı, ikamet ettiği yerin dışına çıkaracak, kişiyi seyahat etmeye yöneltecek etkenler oldukça önemlidir. Bu etkenler, aynı zamanda

¹ Halil Seyidoğlu, (1992): *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Güzem Yayınları, Ankara, s.883.

turizmin türlerini oluşturmaktadır. Dinlenme, spor, ekonomik, politik ve kültürel nedenleri, seyahat nedenleri arasında saymak mümkündür, ancak yaklaşık son yirmi yıldan bu yana dünyada seyahat nedenlerinin profili, bir diğer söylemle kişinin seyahat gereksinimleri de çeşitlenmiş, artmış, turizmde içi boş olan “sürdürülebilirlik” kavramının içi artık doldurulmaya başlanılmıştır².

Bu bağlamda artık trekking, kırsal turizm, yayla turizmi gibi doğa ile bütünleşik tur organizasyonlarının ve doğa ile uyumlu işletmelerin kurulmasında ivme kazanıldığı görülmektedir. Bunun kuşkusuz en önemli nedeni dünya ülkelerinin hemen hemen tamamında görülen sanayileşme, otomasyon, stres, gürültü ve çevre kirliliğidir. Ekolojik dengenin giderek bozulması kişilerin artık yalnızca mavi ile değil; yeşille de buluşma isteğini arttırmakta, bu ise turizm olayının kapsamını genişletmektedir.

Turizm içinde bulunduğumuz yüzyılda, ülkelerin ödemeler dengesindeki açığı kapatıcı, istihdam olanaklarını arttırıcı, ekonomik yapıyı çeşitlendirici ve kalkınma payını artırıcı özelliği ve uluslararası evrensel içerik taşıması nedeniyle ülkenin sosyo-kültürel kalkınması açısından da teşvik edilen ve hızla büyüyen, gelişen sektörlerin arasında yer almaktadır³.

Turizm kavramının kökenini, Latince’de kelime anlamıyla dönme hareketini ifade eden “tornus” sözcüğü oluşturmaktadır. İngilizce’deki “touring” deyimini ile “tour” deyimleri de bu sözcüklerden türemiştir. “Tour” dairesel bir hareket, bazı site ve yörelerin ziyaretini, iş ve eğlence amacıyla yapılan yer değiştirme hareketini ifade eder. “Touring” deyimini ise zevk için yapılan eğitsel ve kültürel özellik gösteren seyahatler için kullanılmaktadır. Özetle “tour” hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan kısa ve uzun süreli seyahatleri ifade etmektedir⁴.

² Gül Küçükaltan, (2005): “Turizm Sektöründeki Teşviklerin Çevresel Etkileri”, *I. Çanakkale Turizm Biyenalı*, 5-7 Mayıs 2005, Çanakkale, s.89.

³ Ayşe Sirel, Sennur Akansel, (1996): “Trakya da Ekolojik Ortam İçinde Turistik Doğal Potansiyellerin Kullanımındaki ve Planlanmasındaki Sorunlar”, *Trakya’da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 3-6 Ocak 1996, Çorlu, s.471.

⁴ Ömer Akat, (1997): *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*, Ekin Kitabevi, Bursa, s.2-3.

Turizm insanların geçici veya devamlı asli kazanç elde etme faaliyeti için yerleşmeye dönüşmemek şartıyla konaklamaları; tatil, dinlenme, sağlık, kültür, spor, avlanma, diğer toplumlara tanıma ve benzeri amaçlarla yurtiçi ve yurtdışı bölgelere gitmelerinden doğan; ekonomik, sosyal, kültürel iletişimlerin, doğal ve yapay çevre ortamında paylaşılmasıdır⁵.

Turizm sektörü, ulaşım, konaklama, yeme, içme ve reklam gibi pek çok farklı aktiviteleri içerir. Dünyadaki pek çok ülke için turizm yabancı ülkelerle alışveriş ve Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) için önemli bir getiridir. Turizm döviz ve istihdam oluşturan özelliği ile ekonomik, insanların dinlenme ihtiyacını karşılayan ve farklı kültürleri bir araya getiren özelliği ile sosyo-kültürel, meydana getirdiği kaynak kullanım talepleri ile de çevreyi etkileyen bir faaliyettir.

Sınırlar ortadan kalktıkça, dünya daha da küçülmeye başlamış ve insanlar uzak mesafelere seyahat etme eğilimine girmişlerdir. Bunun başlıca nedenleri ise harcanabilir kişisel gelirlerden turizme ve tatile ayrılan payın artması ile ulaşım ve iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmenin yanı sıra; insanların yeni bölgeleri ziyaret etme, yeni kültürleri tanıma isteğidir⁶.

Turizmde bir hareket, seyahat ve gezme kavramı vardır. Gezmek, seyahat etmek öncelikle para harcamayı gerektirir. Gidilen yerde geçici de olsa bir süre konaklama söz konusudur. Turist görmek istediği yerlere giderken, tarihi ve turistik yerleri gerek, hediyelik eşya alarak, yörenin kendine has yeme-içme kültürünü tadararak, doğal güzelliklerinin de tadına varacaktır.

Bütün bunlardan hareket ederek turizm genel anlamda şu şekilde tanımlanabilmektedir:

⁵ T.C. Çevre Bakanlığı, (1997): *Türkiye Çevre Atlası-96*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.151.

⁶ Philip Kotler, John Bowen, James Makens, (1996): *Marketing For Hospitality & Tourism*, 3rd. Edn., Pearson Education, s.10.

“Turizm insanların sürekli ikamet ettikleri çalıştıkları ve her zamanki olağan gereksinimlerini karşıladıkları yerler dışında, yerleşmek ve ekonomik anlamda gelir elde etmemek koşuluyla dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür deneyim kazanma, akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılma, dini gereklerini yerine getirme v.b. nedenlerle kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden ve gittikleri yerlerde en az bir geceleme yaparak turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri takip etmelerinden ortaya çıkan bir ilişkiler bütünüdür”⁷.

Uzun yolculuklarda karşılaştığımız güzellikler tarihi mekanlar, tanışılan farklı insanlar, farklı kültürler, ülkelerin tanıtımında ve barışın yenilenmesinde önemli bir rol oynayabilmektedir.

Turizm, dinlenme, eğlenme, rahat etme, değişik kültürleri ve yerleri tanıma gereksinimlerinden kaynaklanan eylemler bütünüdür. Dolayısıyla, turizm doğal ve yapay alanların tüketimine dayanan bir olgudur⁸.

Bu tanımlamadan yola çıkarak turizmin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz⁹:

- Turizm, bir dizi olay ve ilişkinin bütünüdür.
- Tüm bu olay ve ilişkiler, çeşitli yerlere seyahat eden insanların bu hareketlerinden ve buralarda konaklamalarından kaynaklanmaktadır.
- Bu seyahat ve konaklamalar, doğal olarak yaşanılan ve çalışılan yerlerin dışındaki yerlerde olmaktadır.

⁷ Nazmi Kozak, Meryem Akoğlan, Metin Kozak, (1994): *Genel Turizm, İlkeleri ve Kavramları*, Anatolia Yayıncılık, Ankara, s.3.

⁸ R.Filiz Atay, Gülşen Özaydın, (1996): “Turizm Amaçlı Kullanımlar Doğal ve Yapay Alanları Nasıl Tüketiyor”, *Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Kollokyumu*, MSÜ Matbaası, İstanbul, s.191.

⁹ İsmet Barutçugil, (1986): *Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*, Beta Basın Yayım Dağıtım A.Ş., 1. Basım, İstanbul, s.1.

- Yer değiştirmeler, geçici ve kısa dönemli bir nitelik taşımakta, gidilen yerlere yerleşim amacı bulunmamaktadır.
- Kişiler, gidilen yerlerde kazanç sağlama amacı gütmemektedir.

Ülkemiz, iki kıta üzerinde yer alan ve dört mevsimin doyasıya yaşandığı bir yer olup; zengin kültürü, yumuşak iklimi ve doğal güzelliklerinin çeşitliliğinden dolayı turizm yönünden zengin sayılmaktadır. Turizm ile bu sayede ülkemize gelir sağlanmakta ve turizm yöresinde oturan kişinin geçim kaynaklarını da oluşturmaktadır. Öyle ki, günümüzde turizm kavramı daha genişletilmiştir. Yani seyahat etme, tatile çıkma v.b. işlevlerinin dışına çıkmıştır. Bu “klasik işlev dışına çıkış” olgusu “yakın mesafe turizmi” kavramı ile açıklanabilir. Bunun için de günübirlik, yarım günlük ya da birkaç saatliğine bir yerlere gidiş ve geliş bile turizm kapsamında ele alınmıştır.

“Boş zamanları değerlendirme, rekreasyon, animasyon” gibi kavramlarla ifade edilen olgular, turizm hizmetlerinde yepyeni boyutların ortaya çıkmasına neden olmaktadır¹⁰.

¹⁰ Osman Kemal Ağaoğlu, (1992): *İş Gücünü Verimli Kullanma Tekniklerinin Turizm Sektörüne Uygulanması*, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları:457, Sinem Ofset, Ankara, s.11.

1.2. Turistin Tanımı ve Sınıflandırılması

Turist; para kazanma amacı dışında, sadece dinlenmek ve eğlenmek için ya da kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sağlık v.b. nedenlerle devamlı olarak yaşadığı oturduğu yerlerden geçici olarak ayrılan ve tüketici olarak belirli süre seyahat edip devamlı kalış şekline dönüşmeyen, kaldığı yerden tekrar ikamet yerine dönen kimseye denir. Turizm sadece ülkeler arasında meydana gelen bir olay değildir. Aynı ülkenin şehirleri arasında, hatta aynı ilin değişik yerlerinde turist olarak bulunmak mümkündür. Turist geçici yer değiştirmesini yabancı bir ülkede yapıyorsa “yabancı turist”, aynı ülke sınırları içinde kalıyorsa “yerli turist” olarak adlandırılır.

Ancak turist sayılmak için, genel olarak kişilerin devamlı yaşadıkları, oturdukları yer dışında en az 24 saat geçirmeleri gerekmektedir. Eğer turizm amacı ile gidilip 24 saatten az kalınıyorsa, bu kişilere turist yerine “günübirlikçi” denir. Yabancı ülkelerde “excursionniste” denen ve ülkemizde de kullanılan bu tabir, bir taşıyla kısa bir geziye çıkan, gezi yapan kişi anlamına gelmektedir¹¹.

Turistlerin gittikleri yerlerde, kendi çevrelerine benzeyeni değil, benzemeyeni aradığı bir gerçektir. Bunun içindir ki gittikleri ülkelerde değişik uygarlık, başka iklim, farklı insanlar bulmak, o ülkenin kültür varlıklarını anlamak isterler. Fransız; Antalya’da başka bir Marsilya, İtalyan; İzmir’de başka bir Napoli bulmak için gezmez¹².

OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) turizm komitesince kabul edilip kullanılan ve daha önce 1937 yılında Birleşmiş Milletlerin istatistik uzmanları komitesince ortaya atılmış olan turist tanımı bulunmaktadır.

¹¹ Orhan Mesut Sezgin, (1995): *Genel Turizm Turistik Kavramlar – Ekonomi – Pazarlama – Turizm Mevzuatı*, Tutibay Ltd. Şti., Ankara, s.7.

¹² Tankut Ünal, (1993): “Yumuşak Turizm” Bir Ülkenin Yerleşme Politikaları ve Alt Yapısı ile Doğru Orantılıdır”, *2000 Yılına Doğru Turizm Mimarlığı Paneli*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, s.10.

OECD tanımında turist olarak kabul olunan kişiler şu nitelikleri taşıyan kişilerdir¹³:

- Zevk için tatil gayesiyle, ailesiyle, sıhhi ve benzeri sebepleriyle seyahat edenler,
- Bilimsel, idari, diplomatik, dini, sportif ve benzeri sebeplerle veya bu çeşit toplantılara katılmak amacı ile seyahat edenler,
- İş seyahati (business) yapanlar,
- Deniz gezileri (oroisera, sea curise) yapanlar,

OECD tanımında turist olarak kabul edilmeyenler ise şunlardır:

- Bir ülkeye bir iş mukavelesi ile veya mukavelesiz gelip de bu ülkede bir iş tutmak çalışmak isteyenler,
- Bir ülkeye yerleşmek, devamlı kalmak için göç edenler, gelip yerleşenler,
- Okul veya diğer öğrenim kurumlarında öğrenim görmek için gelenler,
- Bir ülkede oturup, diğerine çalışmaya gidenler (özellikle sınır yerleşme bölgelerinde),
- Transit yolculuklar (ülkeden geçiş süreleri 24 saati aşanlar dahil).

¹³ M. Zekai Bayer, (1992): *Turizme Giriş*, Küre Ajans, İstanbul, s.3.

OECD'nin turist kavramına ilişkin sınırlandırmalarından yola çıkarak turist; geçici olarak ikamet yerinden ayrılan ve gittiği yerde bir tüketici gibi hareket edip ziyareti kalıcı hale gelmeden geri dönen kişi olarak tanımlanabilir.

Turistin özellikleri ana hatları ile şu şekilde belirtilebilir¹⁴:

- Turistler, sürekli yerleşme amacı olmaksızın dinsel inançlar, sağlık nedenleri, sosyo-kültürel gereksinimleri, aile bağları, eğlenme ve dinlenme arzuları veya işleri gereği olarak ya da boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla başka ülkelere seyahat eden insanlardır.
- Bilimsel, sportif, politik ve benzeri olaylara katılmak amacıyla seyahat edenler de turist olarak kabul edilirler.
- Turist temel amacı psikolojik tatmin sağlamak olan, seyahati süresince mal ve hizmet üretimi ya da satış yoluyla kazanç sağlamayı düşünmeyen, ekonomik anlamda tüketici olan ve normal düzeyde bir mali güce sahip bulunan ancak zamanı sınırlı olan bir kişidir.

Turist ve günöbirlikçi (excursionniste) kavramları genelde “ziyaretçi” kavramı ile nitelendirilmektedir. Ziyaretçi tanım itibariyle asıl ikametgahı dışında bir yere ya da ölkeye para karşılığı bir iş yapmaksızın bir yıldan az süreli seyahat eden kişidir.

TUİK ise ziyaretçiyi şu şekilde tanımlamaktadır¹⁵:

¹⁴ İsmet Barutçugil, (1989): *Turizm İşletmeciliği*, 3.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, s.16.

¹⁵ www.tuik.gov.tr/AltKategori, Tanım ve Yöntemler , Değişkenler Listesi 27.06.2006

Devamlı ikamet ettiği ülkeden, başka bir ülkeyi bir gelir elde etme amacı dışında herhangi bir nedenle ziyaret eden kişidir. Bu tanımlamadaki ziyaretçi; geceleme yapanlar (turistler) ve günübirlikçilerdir.

Ülkemizde turist ve ziyaretçi kavramları aynı anlamda kullanıldığı için bir kavram kargaşası yaratmakta, dolayısıyla ülkeye gelen turist sayısının da yüksek olduğu görülmektedir. Bu rakamların içine günübirlikçiler ile turizm amaçlı seyahat etmeyen kimselerin de dahil edildiği unutulmamalıdır¹⁶. Sınır kapısından girenler veya bulunduğu yer dışına seyahat edenlerin hangilerinin turizm amacı taşıdığı belirlenmesinden sonra bunların “turist” diye nitelenmesi doğrudur. Aksi takdirde bu kişilerin tamamının “ziyaretçi” gruplaması içinde incelenmesi daha gerçekçi bir yaklaşımdır.

Bu yüzden turist, günübirlikçi ve ziyaretçi kavramlarının analizi yapılarak turizm olayına katılan kişilerin, amaçlarının belirlenmesi ön planda tutulmalıdır.

Turizm, günümüzde psikoloji, tarih, tıp hukuk, politika, coğrafya v.b. bilimlerle çok yakın ilişkisi olmasının yanı sıra ekonomik yönü fazla olan bir olaydır. Avusturyalı bir ekonomist Herman Von Schmoll turizmin sadece ekonomik yönü üzerinde durmuştur. Schmoll’a göre turizm “başka bir ülkeden, şehir veya bölgeden yabancıların gelmesi ve geçici süre kalmaları ile ortaya çıkan hareketin ekonomik yönünü ilgilendiren faaliyetlerin tümü”dür¹⁷.

Bacasız sanayi olarak adlandırılan turizm, birçok ülke için önemli bir ekonomik etkinliktir. Oysa turizm, sadece bir ekonomik olay değildir. Turizm sektörünün kullanarak bir talep ögesine dönüştürdüğü belli başlı üç çevresel kaynak vardır¹⁸:

¹⁶ Kozak v.d., 1994: 6.

¹⁷ Herman Von Schmoll, (1977): *Tourism Promotion*, Tourism International Press, London, s.30.

¹⁸ Sevgin Akış, (1999): “Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl:10, Mart-Haziran, Ankara, s.36.

Birincisi, doğal kaynaklar (deniz kıyıları, ormanlık alanlar, ulusal parklar v.b.); ikincisi, insan yapısı kaynaklar (tarihi kent dokuları, arkeolojik alanlar v.b.); üçüncüsü ise, sosyo-kültürel kaynaklar (yeme-içme, merasim v.b. örf ve adetler). Özellikle doğal ve insan yapısı kaynaklar turizmin dayandığı önemli unsurlardır. Turizmin gelişimi için bu çevresel kaynakların korunması gerekir. Ancak turizmin doğrudan korumacı bir endişesi olmadığı gibi, çoğu kez turizmin gelişimi beraberinde getirdiği hızlı yapılaşma nedeniyle çevreyi tehdit etmektedir. Benzer şekilde, turistler de buldukları ülke veya bölgenin insanlarını giyimleri, düşünüş ve davranışları ile etkileyerek, sosyal yapının da değişimine yol açarlar.

Türkiye eşsiz bir turizm potansiyeline sahiptir. Dünyada yeni turizm anlayışına her yönden cevap verecek bir turizm hazinesi vardır. Turizm potansiyelinin özellikleri ve kaynağı şu şekilde sıralanabilir¹⁹:

- Türkiye'nin 8000 km uzunlukta emsallerine kıyasla temiz sayılabilecek bir sahil şeridi vardır.
- Anadolu topraklarında çeşitli uygarlıklardan paha biçilmez kalıntılar vardır.
- Dünyanın pek az ülkesinde rastlanan doğa güzellikleri ve iklim farklılıkları bulunmaktadır.
- Turizm seçenekleri arasında dağlar, yaylalar, mağaralar, akarsular, göller ve temel kaynaklar bulunmaktadır.
- Anadolu kültürü birçok kültürü bir arada kaynaştırmış örnek bir kültür hazinesi sergilemektedir.
- Ülke insanın konukseverliğine başka ülkelerde rastlamak mümkün değildir.

¹⁹ Cafer Tayyar Sadıklar, (1998): *2000'li Yıllar Dünya ve Türkiye*, TBMM Vakfı Ofset Tesisi, Ankara, s.206.

Turizm aktiviteleri içerisinde dinlenme ve eğlenme isteğinin yanı sıra değişik coğrafi mekanların sahip olduğu farklı iklimleri yaşama, farklı ekosistemlerin sunduğu peyzajları algılama geçmiş kültürlerin izlerini yerinde görme, değişik kültürel, sportif ve ekonomik ilişki arayışları insanları yaşadıkları ortamlardan farklı mekanlara ve hobilere yönlendirmektedir. Bunun sonucunda alternatif turizm olgusu meydana gelmiştir. Alternatif turizm ise geleneksel, klasik, kitle turizmi ve şehir turizminin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla oluşturulmuş yeni turistik ürünlerin bir araya getirilmiş olduğu turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır²⁰.

Turizmin ana unsuru “gezme, görmek” tir. Turistin en önemli amaçlarından biri de dinlenmenin yanı sıra, yeni bir ülkeyi, insanlarıyla, kültürel değerleriyle tanımadır. Bu sebeple, her yıl ayrı bir ülkeye, ayrı bir yöreye gitmeyi tercih ederler. Ülkemizde çok çeşitli ihtiyaçlara ve zevklere hitap edecek kaynaklar vardır.

Günümüz dünyasında yaşam standartlarının yükselmesi, yaşanan kent karmaşası kişilerin psikolojik ve fizyolojik gereksinimlerine yönelik değişik çevrelerde tatil yapma isteğini arttırmıştır. Diğer yandan da kitle iletişim teknolojisindeki hızlı gelişme, harcanabilir kişisel gelirlerdeki artış, ulaşım ağının güçlenmesi, eğitim düzeyinin artması, insanların şimdiye kadar görmedikleri ve merak ettikleri yeni bölgelere gitme isteği değişik tatil imkanları ile ilgili alternatifler sunan turizm organizasyonları ile turizm, geleceğin fırsatlarını yakalayan önemli bir sektör haline dönüşmüştür²¹.

Turizmin özellikle ekonomik yararlarının artması, turizm sezonunun uzatılması ve tüm yıla yayılabilmesi için deniz, güneş, kum, tarihi yerler ağırlıklı pazarlama anlayışının yanı sıra değişik turizm çeşitlerinin envanterinin çıkarılması ve bunların geliştirilerek sunulması gerekmektedir. Günümüzün dinamik turisti, gereksinimleri ve

²⁰ Nejat Altıniğne, Taner Baysal, (2005): “Türk Turizminde Geleneksel Beslenme Kültürümüzün Tanıtılmasının Önemi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Meslek Yüksekokulu III Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu*, Altındağ Ofset, Burdur, s.189.

²¹ Ayşe Sirel v.d., 1996: 471.

beklentileri farklı olan tüketici gruplarından oluşmakta ve kendine en yüksek faydayı sağlayacak turistik ürünler demeti arayışı içinde bulunmaktadır²².

Türkiye farklı turizm türlerinin gerçekleştirilebileceği potansiyele, tarihi ve doğal kaynaklara sahip bir ülkedir. Turizm faaliyetinin sadece denizle sınırlı kalmaması farklı türleri ile mevsimlere ve coğrafi bölgelere yayılması kırsal kesimin kalkınması ve sektörün sosyo-ekonomik katkısının sadece yaz aylarında değil ilkbahar, sonbahar ve kış aylarında da sürmesine yardımcı olacaktır²³.

Türkiye turizmde sahip olduğu doğal güzellikleri ve sosyo-kültürel destinasyonlarıyla ön planda yer alabilecek bir ülkedir. Eşsiz kültürel birikimi doğal güzellikleri, çok özel flora ve faunası, folklorik özellikleri ve mutfağı, Türkiye'yi sıra dışı bir turizm ülkesi yapmaktadır²⁴.

1.3. Başlıca Turizm Türleri

Türkiye, turizm mevsiminin uzunluğu ve doğal güzelliklerinin yanı sıra zengin tarihi eserleri, kültürel mirası, geleneksel konukseverliği ile her türlü ihtiyaca cevap verebilecek ender ülkelerden biridir²⁵.

Ülkemizin sahip olduğu arz potansiyeli, değişen turizm anlayışına cevap verebilecek düzeydedir. Sahip olduğu doğal güzellikleri, bölgesel iklim farklılıkları, dağları, mağaraları, yaylaları, termal kaynakları, gölleri, denizleri ile turizmde

²² Dilşat Bayezit, (2003): “*Turizm Sektöründe İkinci (Yazlık) Konuların Türkiye Ekonomisindeki Etkilerinin İstatistiksel Analizi*”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne s.15.

²³ F. Burçin Şapçı (2005): “*Edirne İli Keşan İlçesi Kuzey-Orta Saroz Bölgesinde Ekoturizm ve Agro Turizm*”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ, s.1.

²⁴ Nejat Altunigüne v.d., 2005: 191.

²⁵ Fatma Gül Çetinel, (2001): “Turizm Pazarlamasında Alternatif Yaklaşım Olarak Bölgesel Turizm Pazarlaması”, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Cilt 17, Eskişehir, s.398-399.

çeşitlilikler sunmaktadır. Bu turizm çeşitlerinden başlıcaları arasında dinlenme turizmi, kültürel turizm, spor turizmi, ekonomik turizm, kongre turizmi ile diğer turizm türleri sayılabilmektedir.

1.3.1. Dinlenme Turizmi

Günümüzde giderek zorlaşan hayat koşulları, gürültü, trafik yoğunluğu, çevre kirliliği ve yoğun çalışma temposu içinde yorulan insanlar; yıllık tatillerinde devamlı yaşadıkları yerlerin dışına çıkarak hem fiziksel hem de psikolojik sağlıklarını dinlenerek yeniden kazanmaya çalışmaktadırlar.

Dinlenme turizminin esası, çalışan kişilerin belli bir dönemde tatillerini kullanarak, dinlenmek amacı ile devamlı oturdukları yerin dışına seyahat etmeleridir²⁶. Bu seyahatlerde deniz ve köy kıyılarına, yaylalara, dağlara, orman içi yürüyüşlerine, bazı rahatsızlıkların tedavisi için kür mahallelerine, kaplıcalara, çamur banyolarının yapıldığı yerlere gidilebilir. Hatta hafta sonları veya kısa süreli tatillerde yakın mesafelere yapılan seyahatlerde dinlenme turizmi içinde önemi artan bir unsur olmaktadır.

1.3.2. Kültürel Turizm

Yeni kültürleri tanıma, geçmişteki kültürleri merak etme temeline dayanan insanların kendi kültürlerinin, eğlenceli yanlarıyla birlikte diğer grupların kültürlerine de açık olan yönleriyle ilgili turizm faaliyetlerinin tümü kültür turizmini kapsamaktadır. Kültür turizmi potansiyel olarak çok geniş bir faaliyet alanına sahip bulunmaktadır. Turizm genellikle, ülkenin doğal ve kültürel değerlerini kullanmaya dönüktür.

²⁶ Tunca Toskay, (1983): *Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, Der yayınları, Güryay Matbaacılık, İstanbul, s.156.

Kültür turizmi, kıyı turizminin aksine az bulunan bir üründür ve savaş, terör gibi olumsuz durumlar dışında talebi istikrarlıdır ve getirisi yüksektir. Kültür turizmi için yapılan kişi başına harcama, kitle turizmi için yapılanın üç katı kadar olabilmektedir²⁷.

Kültürel turizmin temelinde de çok çeşitli nedenler yatmaktadır. Eski sanat eserlerinin, tarihi yapıların, müzelerin, eski medeniyetlere ait kalıntıların görülmesi amacıyla yapılan seyahatler, araştırma ve keşif için yapılan seyahatler kişilerin bilgi ve görgülerini arttırmakta, kültür turizmi içinde yer almaktadır²⁸.

Ülkemizde turizm denildiğinde akla ilk gelen Akdeniz, Ege sahilleri, güneş ve denizdir. Oysa turizmi canlı tutan en önemli sebeplerden birisi de farkı kültürlerin ve uygarlıkların kalıntılarını, izlerini görme isteğidir. Turizm pastası içinde kültür turizminin, payı % 60'ların üzerindeki kitle turizminin yanında çok düşük oranlarda kalmaktadır²⁹.

Dinsel açıdan zengin potansiyele sahip olan mahallerle birlikte eski medeniyetleri barındıran alanlar, toplumların yaşantılarını yansıtan ürünler (mutfak ürünleri, konutlar, sanat faaliyetleri v.b.) de kültürel turizm için talep unsuru oluşturmaktadır; çünkü turist, artık yalnızca kendi yöresinde veya ülkesinde bulunan değerlerin ötesinde, kendisinin sürekli yaşadığı yerin dışındaki kültürü tanımayı arzulamaktadır. Bu nedenle kültür değerlerini korumayı bilmiş ve bunları tanıtmayı başarmış yörelerin kültürel turizmden önemli gelir elde ettikleri gözlenmektedir. Örneğin Fransa'da geleneksel hale dönüşmüş olan bağ bozumu şenlikleri (Nice Karnavalı) geleneksel dini bayramlar (Provence'deki Fête-Dieu ve Fête de Pénitents, Bretagne bölgesindeki Fête des Pardons v.b.) tüm ülke halkının buluşma yeri olduğu

²⁷ Nejat Altıniğne v.d., 2005: 189-190-191.

²⁸ Tunca Toskay, 1983: 156.

²⁹ Mehmet Işıklı, Dilek Ö. Düzgün, (2005): "Anadolu'da Alternatif Turizm Olanakları: Doğu Anadolu – Van/Yanis Modeli", *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Meslek Yüksekokulu III. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu*, Altındağ Ofset, Isparta, s.208.

kadar yabancı turistler için de geleneksel şenliklerin gerçekleştiği cazibe merkezleri durumundadırlar³⁰.

1.3.3. Spor Turizmi

Turizm ile sporun zaman, mekan ve fonksiyonel açıdan sıkı bağılılığı, sporun turizm için devamlı artan öneminden dolayı spor turizmi kavramını geliştirmiştir. Hans Stoessel “Sport un Fremdenverkehr” adlı kitabında spor turizmini şöyle tanımlamaktadır³¹:

“Spor turizmi, spora ilgi duyan kişilerin turizme katılmalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü” dür.

Spor turizmi değişik biçimlerde ortaya çıkabilir³²: Bunlardan ilki turizm olayı çerçevesinde spor yapılmasıdır. Devamlı oturma yerinin dışında yapılan ve dinlenme, gevşeme veya spor kolunda gelişmeye yardımcı olan her türlü idmanlar turizm çerçevesindeki spor faaliyetleri sayılmaktadır. Mesela, hafta sonu sporları, müsabaka ve turnuvalara katılma, kür mahallerinde sportif faaliyetler gibi.

İkinci hal, spor organizasyonlarıdır. Mahalli olmaktan çıkan, katılanlar veya seyircileri başka yerlerden gelen spor olayları, spor turizmini teşkil eder. Burada başka mahallerden gelen aktif spor yapanlar, seyirciler, idareciler, basın mensupları spor turizmine katılanları meydana getirirler.

³⁰ Alain Boret, (1989): *Itinéraires de Tourisme*, Paris, Editions Jacques Lanore, s.38.

³¹ Hans Stoessel, (1973): *Sport und Fremdenverkehr*, Die Bedeutung des Sports für der Schweizerischen Fremdenverkehr, St. Gallen Beitrage zum Fremdenverkehr und zur Verkehrswirtschaft, Reihe Fremdenverkehr 3, Verlag Paul Haupt Bern un Stuttgart, s.18.

³² Tunca Toskay, 1983: 157.

Üçüncü hal, spor tarafından yaratılan turizmdir. Mesela, spora meraklı olan kişilerin gelecekte yapılacak veya geçmişte yapılmış olimpiyat oyunları tesislerini görmek için bu tesislerin bulunduğu yerleri ziyaret etmesi isteği ilgi çekici oyunların cereyan ettiği veya edeceği yerlerde bir kere olsun bulunabilmek arzusundan doğmaktadır. Günümüzde de spor amaçlı turizm hareketleri hızla artmaktadır. Özellikle ülkelere gelir kazandırıcı etkileri bulunmaktadır.

Özellikle ülkemiz sahip olduğu doğa güzellikleri nedeniyle dağ sporları, kayak, golf ve yelkenli gibi faaliyetlerde spor turizmi için önemli bir destinasyon sayılmaktadır. Türkiye’de Turizmi Teşvik Kanunu’na istinaden Turizm Bakanlığı, 14 merkezi kış sporları turizm alanı olarak ilan etmiştir. Bu merkezler, Bolu-Köroğlu Dağı, Bursa-Uludağ, Kayseri-Erciyes, Aksaray Hasandağı, Gümüşhane-Zigana Dağı, Bayburt-Kopdağı, Kars-Sarıkemiş, Kocaeli-Kartepe, Erzurum-Palandöken, Bitlis-Sapgör, Antalya-Alanya-Akdağ, Isparta-Davras ve Kastamonu-Ilgaz’dır³³.

1.3.4. Ekonomik Turizm

Ticari beklentilerle fuar ve sergileri gezmek, buralarda pavyon açmak, endüstri tesislerini gezmek, iş görüşmelerinde bulunmak ve ticari bağlantılar kurmak amacıyla yapılan seyahatler dolayısıyla oluşan turizm şeklidir³⁴. İş turizmi ve teknik turizmi gibi çeşitleri vardır. İnsanların işleri nedeniyle seyahat ederek, milli ve uluslararası toplantılara katılması iş turizmi kapsamındadır. Havaalanlarına, limanlara, fabrikalara, barajlara, teknoparklara, nükleer merkezlere yapılan geziler ise teknik turizmi oluşturmaktadır.

³³ TÜSİAD Yayınları, (2001): *Coğrafya*, Lebib Yalkın Yayınları, İstanbul, s.235.

³⁴ Mehmet Tayfun Yıldırım,(1992): “*İkinci Konutların Turizm Sektörüne Entegrasyonu*”, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.37.

1.3.5. Kongre Turizmi

Avrupa ve Asya'nın birleştiği bir yerde bulunan Türkiye; toplantı, intensiv kongrelere şahane bir mekan konumundadır³⁵.

Uluslararası nitelikteki kuruluşların, çeşitli konularda belirli zamanlarda düzenledikleri kongre, seminer, konferans v.b. faaliyetlere gerek konuşmacı gerekse izleyici olarak katılanların oluşturdukları turistik hareketlerin bütününe “kongre turizmi” denir³⁶.

Uluslararası Toplantı ve Kongreler Birliği (ICCA) tarafından hazırlanan raporda, 2002 ve sonrasında gerçekleştirilecek toplantı ve kongre rakamlarına bakıldığında İstanbul'un önemli bir sıçrayışla 11. sıraya yükselmiş olduğu dikkati çekmektedir. İstanbul kongre ve toplantı turizminde geleceği parlak bir il konumundadır.

Kongre turizmine katılan kişiler genellikle yüksek gelir grubundadır ve kongre amaçlı seyahatlerinde turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etmeleriyle gidilen yöre veya ülkedeki döviz gelirlerini büyük oranda arttırmaktadırlar³⁷.

Bilimsel alandaki ilerlemelere paralel olarak artan uzmanlaşmalar, diğer taraftan gelişen ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik iş ve ilişkilerle ortaya çıkan ulusal ve uluslararası örgütlenmeler, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında yapılan konferans sayısında bir artışa neden olmuştur. Söz konusu toplantılarda meydana gelen bu artışın

³⁵ www.kulturturizm.gov.tr 25.10.2005

³⁶ A. Neşe, Başaran ve diğerleri, (2002): *Turizm*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.34.

³⁷ Özen Dalli, (1974): *Turizm Talebi ve Gelirleri*, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara, s.48.

ulaştığı boyut, kongreciliğin bir meslek haline gelmesine ve kongre olayının da bir turizm hareketliliği olarak değerlendirilmesine yol açmıştır³⁸.

Kongre turizminin en önemli özelliği bütün bir yıla yayılabilmesidir. Geleneksel Türk misafirperverliği, yöresel yemek ve içkiler, çeşitli gezi imkanları ve eğlenceler ülkemizde yapılacak her kongreyi daha kolay hale getirebilmektedir.

Bu turizm çeşidinin, ülkemiz ekonomisine bir başka katkısı da; üretim hacmini arttırarak ekonomiye hız vermesi, enflasyonun önlenmesine katkıda bulunmasıdır. Katılımcıların ülkeye bıraktığı döviz ile dış ödemeler dengesine net bir katkı sağlanmaktadır³⁹.

Kongre turizmi, meydana geldiği ülkeye yaptığı olumlu ekonomik etkiler, katılımcıların statü ve konuları itibariyle özel kişiler oluşu gibi nedenlerden dolayı diğer turizm türlerine göre titizlikle üzerinde durulması gereken ve gelişmesi teşvik edilen turizm türlerindedir. Türkiye'nin turizm gelirlerindeki artışa en büyük katkıyı yapacak alanlardan biri olan kongre turizmi, ulusal ve uluslararası özellik kazanarak ve alternatif turizm türleri içerisinde ön sıralarda gelişme göstermektedir⁴⁰.

1.3.6. Diğer Turizm Türleri

Belli başlı turizm türlerinin yanı sıra botanik turizmi, yat turizmi, inanç turizmi, gençlik turizmi (özellikle ülkemizde genç nüfusun fazla olması nedeniyle ilgi görmektedir), av turizmi, mağara turizmi, termal turizm, rafting turizmi, golf turizmi, yayla turizmi ve çiftlik turizmi gibi turizm türlerine de değinmekte fayda

³⁸ Tanju Karasu, (1985): *Kongre Turizmi ve Türkiye*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Yayın no: 58, Ankara, s.18.

³⁹ Bayer, 1992: 41.

⁴⁰ Rüya Ehtiyar, (2006): "Alternatif Turizm Hareketlerinde Yükselen Bir Trend: Kongre Turizmi", *Ekonomik ve Teknik Dergi Standard*, Yıl: 45, Sayı: 533, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara, s.33.

bulunmaktadır; çünkü ülkemizde bu turizm türlerinin rahatlıkla yapıldığı gözlemlenmektedir.

1.3.6.1. Botanik Turizmi

Çeşitli coğrafi özellikleri, coğrafi farklılığın getirdiği iklim çeşitliliği, üç kıta arasında doğal bir köprü olması, Anadolu Yarımadası'nı dünyada benzerine az rastlanan bir bitki çeşitliliğine sahip kılmıştır. Avrupa'nın tamamında varolan bitki sayısı toplam 12.000 adet iken bu sayı ülkemizde 9.000 adettir.

Ülkemiz bitki çeşitliliği açısından ise Avrupa'dan üstündür. Zira dünyada sadece belli bir bölgede yetişen veya anavatanı belli bir bölge olan (endemik) bitkiler açısından ülkemiz Avrupa'dan üstün olmanın da ötesinde dünyanın birkaç bölgesinden biridir. Avrupa'nın endemik bitki sayısı toplam 2.750 adet iken bu sayı ülkemizde 3.000 adettir. Sadece Antalya ilimizdeki endemik bitki sayısı 600'dür. İngiltere'nin toplam bitki sayısı 2.000'dir. (Ülkemizde 8.000). Akdeniz ülkelerinden İspanya ile Eski Yugoslavya'nın 500'er adet endemik bitkiye sahip olduğu bilinmektedir. Toplam bitki sayısı bazında Bulgaristan'ın 3.650, Yunanistan'ın 5.000, Kıbrıs'ın 2.000, Suriye-Lübnan'ın 3.500, Irak'ın 4.000, Romanya'nın 3.400, İngiltere'nin 2.000'dir⁴¹.

1.3.6.2. Yat Turizmi

Yat turizmi; yat, yatçı, deniz yolculuğu ve marina unsurlarından oluşan komple bir turizm faaliyetidir. Bu turizm kompleksindeki unsurlar, kendi içlerinde tamamen

⁴¹ www.voyagerbook.com.tr, 22.12.2005

bağımsız ve kendi özel statülerine tabiidir. Bir bütün olarak da turizmin bir çeşidini, yat turizmini oluştururlar⁴².

Kişilerin gelir düzeyindeki artış, boş zamanın fazlalaşması, insanların seyahat etmesi ve dinlenme ihtiyacı yeni bir turizm çeşidi ve deniz turizminin bir kolu olan yatçılığı ortaya çıkarmıştır. İnsanın fiziksel ve psikolojik açıdan dinlenme, spor zevkini tatmin etme yeni yerler keşfetme ihtiyacına en iyi çözüm olan deniz yolculuğuna, heyecan ve macera da eklenince yat programları daha zevkli bir hale gelmiştir⁴³.

Turizmdeki ciddi rakiplerimizin bir çoğu doğal ve kültürel cazibelerinin yat turizmine uygunluğu anlamında Türkiye kadar şanslı değildir⁴⁴. Yıllardır ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olduğu söylenmesine rağmen, bu avantajın kullanılmaması ve ekonomiye yeni kaynak alanı olarak sunulmaması noktasında kayda değer bir faaliyetimizin olmadığı açıktır.

20. yüzyılda ülkemizde hızla çoğalan yatçılık dernekleri, yatçılık işletmeleri, yat üretim sanayi, turizm sektörü içinde yat turizmini önemli bir konuma getirmiştir. Bununla birlikte yat turizminin toplam turizm gelirleri içindeki payı henüz belirgin değildir. Ülkemizde ve dünya genelinde yat turizminin ekonomik boyutları konusunda yapılan çalışmalar son derece kısıtlıdır. Kuşadası yat turizmi bakımından ülkemizin önemli çekim merkezlerinden biridir. Kuşadası'nın Ege bölgesinin en güzel ve korunaklı koylarından birinde kurulmuş olması, büyük tonajlı yolcu gemilerinin, kruvaziyer gemilerin, yatların ve teknelerin her yıl artan sayıda turist taşımacılığı yapmasına olanak sağlamaktadır. Kuşadası'nda kruvaziyer turizm açısından İstanbul'dan sonra en yoğun faaliyet olarak gösterilmektedir⁴⁵.

⁴² Artun Çağlayan,(1992): “*Yat Turizmi ve Eğitim*”,Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü,9-11 Aralık,Yorum Basın Yayın San. Ltd. Şti. ,Ankara,s.227.

⁴³ Orhan Kalkan, (1989): *Turizm Mevzuatımız*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.5.

⁴⁴ www.besiktasgazetesi.com, Başaran Ulusoy: *Yat Turizminde Sorunlarımız*, Ocak 2004.

⁴⁵ Orhan İçöz, (1998): “Kuşadası'nın Yat Turizm Talebi”, Anatolia: *Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl.9, Mart-Haziran, Ankara, s.9.

1.3.6.3. İnanç Turizmi

Din, dinler tarihi açısından inanç sistemi; “insanların belli bir paradikmaya bağlı olarak yaptığı ibadet ve yerine getirmeye çalıştığı ahlaki kurallar” bütünü olarak tanımlanmıştır⁴⁶.

İnanç turizmi; insanların dini inançlarını gerçekleştirmek ve inanç çekim merkezlerini görmek amacıyla yaptıkları turistik amaçlı gezilerin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesidir⁴⁷.

Ülkemiz toprakları üzerinde bilhassa Türk hakimiyetinde tam bir inanç özgürlüğü yaşanmıştır. Üç büyük din olan Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Musevi alemlerine ait günümüze kadar ulaşan birçok eser mevcut bulunmaktadır.

İnanç turizmi, ilk çağlardan itibaren insan yaşamında önemli bir seyahat motifi olmuştur. Günümüzde de önemini sürdüren bu motif her yıl milyonlarca insanı, dinlerince kutsal saydıkları mekanları ziyarete yöneltmektedir. Bu nedenle insanları dini ibadet ve kutlamalarını yapabildikleri belirli sürelerle ziyaret edip moral kazandıkları kutsal mekanlar büyük ilgi görmekte ve ziyaret edilmektedir. Dinlerin hemen hepsinde yılın belirli zamanları, gösteri niteliğindeki ibadetlere ayrılmıştır⁴⁸.

Yüzyıllar boyunca dini merkezler en çok ziyaret edilen yerler arasında yer almıştır. Kutsal sayılan hac yerlerinin uluslararası turizm hareketlerinin doğmasında büyük etkisi olmuştur. Mekke, Medine, Roma ve Kudüs bu amaçla ziyaret edilen yerlerin başında gelmektedir. Günümüzde de kişilerin kendi kültürleri dışındaki farklı

⁴⁶ Gülay Tümer, Küçük A., (1997): *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, İstanbul, s.7.

⁴⁷ Hüseyin Kaya, (1996): *İnanç Turizmi*, Özhan Matbaa, Bursa, s.7.

⁴⁸ Uysal Yenipınar, (2005): “İnanç Turizmi Kapsamında, Ege Bölgesindeki Yedi Kiliselerin Turistik Hareketlerinin Yönetimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Meslek Yüksek Okulu III. Ulusal Meslek Yüksek Okulları Sempozyumu*, Altındağ Ofset, Isparta, s.198.

kültürleri tanımak istemesi, dini mekanlara olan turizm hareketlerini hızlandırmaktadır. Kutsal kitaplarda yer alan ve çeşitli ülkelerde bulunan anıtlar, tarihi eserler ve ibadet yerleri kültürel turizmin önemli parçasını oluşturmaktadır. Çoğunlukla, Müslümanlar'ın Kabe'yi, Hıristiyanlar'ın Vatikan'ı, Museviler'in Kudüs'ü ziyaretleri, ayrıca bu yerlerin tüm kutsal kitaplarda öneminin belirtilmesi, hac turizmini ve bu yolla elde edilen turizm gelirlerini artırmaktadır. Aynı şekilde dini toplantılar ve müzikallerde inanç turizmi çerçevesinde değerlendirilen çekicilik unsurlarındandır⁴⁹.

Tarih boyunca gerek çok Tanrılı gerekse tek Tanrılı dinlere ev sahipliği yapan Türkiye, her inançtan insanın görmesi gereken eserlere sahiptir.

1990'lı yıllardan bu yana inanç turizmi, özellikle turizmin çeşitlendirilmesi bakımından desteklenmektedir. Türkiye'de İslamiyet'e ait eserlerin yanı sıra çok sayıda kilise, sinagog ve diğer mabetlerle ilgili dinsel eğitim veren okul ve vakıf bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yaptığı bir çalışma sonucu Türkiye'de inanç turizmi açısından önemli 316 eser olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu eserler Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Museviler için kutsal sayılan ziyaret merkezleridir. Özellikle günümüzde çok sayıda Hıristiyan, Selçuk'ta Meryem ananın evini, Antakya'da İsa'ya inananların ilk defa Hıristiyan adını aldığı St. Pierre Kilisesi'ni, İçel'de St. Paul Kilisesi'ni, İncil'de adı geçen Yedi Kiliseleri ve ilk Hıristiyanlık Konsülleri'nin toplandıkları yerleri ziyaret ederek hacı olmaktadırlar⁵⁰.

⁴⁹ Bayer, 1992: 41.

⁵⁰ TUSİAD Yayınları, 2001: 235.

1.3.6.4. Gençlik Turizmi

Gençlerin seyahat etmeleri; onların kişiliklerini geliştirmelerinde yeni yerleri ve yaşamları öğrenmelerinde sosyal ilişkilerini artırmada en etkin yollardan biridir. Turizm ise seyahat etmeyi ve seyahat ederken öğrenmeyi kazandıran bir olaydır⁵¹.

Gençlik turizmi, gençlerin enerjik oluşları dikkate alınarak üretken, yaratıcı biçimlerde, özendirici bir ortamda çok seçenekli olarak değerlendirilebilir. Bu amaçla örneğin; Gençlik Turizm Anonim Şirketleri oluştururlar. Böylelikle; gençler, turizmin varlık kaynağı doğa ve kültürel değerlerin tanınması, bilinmesi, yaşatılması ve turizm alanında araştırma-uygulama, üretkenlik gibi etkenlerle birlikte tatil yapmalarını sağlayacak projelerini oluşturma ve yaşama geçirmede olanaklı ve etkili olabilirler⁵².

Nüfusun büyük bir çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu Türkiye, gerek yurtiçinden gerekse yurtdışından gençlere ucuz tatil yapma olanağı veren, tesis ve kamp merkezlerine sahiptir. Gençlerin seyahat etmeleri, kişiliklerinin gelişmesi, yeni yerleri, yeni kültürleri tanımalarını, sosyal ilişkilerini artırmayı sağlayan en etkili yollardan biri olmaktadır.

1.3.6.5. Av Turizmi

Özel kulüpler aracılığıyla av meraklıları için düzenlenen avlanma programlarıdır. Av turizmi bir rekreasyon şekli olarak insanların bu ihtiyaç ve isteğine cevap vermektedir. Avcılık olayı; insana hem doğasının en derin köklerinde yatan

⁵¹ www.kulturturizm.gov.tr , 24.11.2005

⁵² Selçuk V. Soley, (1998): *Turizmde Yapısal Gelişim*, Ankara, s.73.

içgüdülerinden birini tatmin ve hem de doğadan temiz havadan yararlanma ender doğa türleri ve bunlardan manevi bir haz duyma ihtiyacını giderme imkanı verir⁵³.

Türkiye'nin coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve yaban hayatı bakımından av turizminin gelişmesine elverişli konumdadır. Av turizmine açılacak avlaklar, ülkemizin av hayvanı potansiyeli dikkate alınarak, Çevre ve Orman Bakanlığı (Milli Parklar, Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü) tarafından tespit ve ilan edilmektedir. Yabancı turist avcılar, bakanlıkça A Grubu Seyahat Acentelerine verilen Av Turizmi izin belgesi ile avlanabilmektedirler. Ayrıca bu avcılar Çevre ve Orman Bakanlığı Milli Parklar, Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü'nce tescil edilen özel avlaklarda sadece buralarda üretilip serbest bırakılan türleri avlayabilmektedir⁵⁴.

Ülkemize her yıl 500-1000 kadar avcı gelmektedir. Türkiye'nin en büyük turizm pazarı olan Avrupa'da 6,5 milyon avcı bulunmaktadır. Bunların 2 milyonunun yurtdışına avlanmaya çıktığı düşünülürse, Avrupa av pazarında %5 pay alınıyor anlamına gelmektedir. Ülkemizde ilk av turizmi uygulanmasına 1977 yılında yaban domuzu avıyla başlanmıştır.

Büyük av hayvanlarından ayı, çengel boynuzlu dağ keçisi (şamua), yaban keçisi (bezoar), yaban domuzu (vaşak), kurt, çakal, tilki av turizmi başlığı altında yerli ve yabancı avcılarının kullanımına bedeli karşılığı sunulmaktadır⁵⁵.

1.3.6.6. Mağara Turizmi

Doğal süreçler sonucunda oluşmuş yeraltı oyuğuna "mağara" adı verilmektedir. Turizm türlerinin geliştirilmesi kapsamında Türkiye'de turizm hareketlerinin diğer

⁵³ Kalkan, 1989: 6.

⁵⁴ www.kulturturizm.gov.tr , 24.11.2005

⁵⁵ Erol Karabulut, www.turizm gazetesi.com , 28.10.2004

bölgelere ve yılın diğer aylarına yaygınlaştırılması amacıyla son yıllarda “mağara turizmi” konusunda yapılan çalışmalar artış göstermektedir. Mağara turizminde genel amaç bu tür doğal değerlerin koruma-kullanma dengesi çerçevesinde turizme kazandırılmasıdır⁵⁶.

Türkiye’de halen insan eli değmemiş binlerce mağaranın bulunması, bu turizm türünün gelecekte daha fazla gelişeceğini göstermektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı 1000 dolayındaki mağaranın turizme kazandırılması yönünde çalışmalarda bulunma kararı almıştır. Turizme açılacak olan mağaraların, öncelikle Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nca kültür varlığı olarak tescil edilmesi gerekmektedir. Tescil kararı, olası bir tahribat için caydırıcı bir önlemdir; çünkü, tescilli mağaralarda yapılan tahribat cezalandırılırken, tescilsiz mağaralardaki tahribatlar cezasız kalmaktadır.

Turizm çeşitleri açısından ülkemizdeki mağaralar önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Mağara oluşumları bakımından önemli bir jeolojik, jeomorfolojik nitelik olan karstlaşma (karstik alanlar) ülkemizde Toroslar, Orta Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Trakya ve Kuzey Anadolu Bölgeleri’nde büyüklü küçüklü yüzlerce mağara oluşumlarına neden olmuştur. Türkiye’de yaklaşık 40.000 adet mağara bulunmaktadır⁵⁷.

Önceleri bilimsel ve sportif amaçlı etkinliklerin konusu olan mağaralar alternatif turizm araçlarıyla gündeme gelmiş ve günümüzde aktif turizm anlayışının önde gelen türlerinden biri olarak mağara içinde ve çevresinde yapılan gerekli düzenlemelerle turizmin hizmetine sunulmaktadır. Turizm amaçlı mağara kavramı sadece özel ilgi gruplarının (araştırmacılar, mağara sporuyla ilgilenenler, merak/macera tutkunları) ziyaretine açılmayıp, herkesin ziyaretine açık sonradan düzenlenmiş mağaraları içermektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı ülkemizin doğal ve kültürel varlıklarını tanıtır pazarlarken, bu değerlerin korunabilmesi için gerekli önlemleri de beraberinde

⁵⁶ Nazmi Kozak, Meryem Akoğlan, Metin Kozak,(2001):Genel turizm İlkeler-Kavramlar,Gözden Geçirilmiş Beşinci Baskı,Detay Yayıncılık,Ankara,s.23.

⁵⁷ www.kentli.org , 26.11.2005

olarak, oluşumu milyonlarca yılı kapsayan mağaraların daha iyi korunabilmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla; Tokat-Balıca Mağarası, Gümüşhane-Karaca Mağarası, Zonguldak-Gökgöl ve Cehennem Ağız Mağaraları, Kırklareli-Dupnisa Mağarası, Isparta-Zindan Mağarası'nın çevre düzenlemeleri, yol, aydınlatma gibi altyapı yatırımlarına bakanlık tarafından maddi destek sağlanmaktadır.

1.3.6.7. Termal Turizm

Uzman hekim rehberliğinde, insan sağlığına yararlı olmak amacıyla fizik tedavi, psikoterapi, rehabilitasyon, diyet gibi tamamlayıcı tedavilerle, mineralize termal sular ve çamurlarla doğal atmosferde yapılan bir turizm çeşididir⁵⁸.

Ülkemizin ender ülkelere nasip olan bir termal turizm potansiyeli vardır. Bu turizm türü; özellikle Avrupa'da üçüncü kuşak olarak nitelenen, emekli ve maddi problemi olmayan turist profilinin ülkemize yönlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Ülkemiz, termal turizm potansiyeli açısından dünyanın en zengin ülkelerinden birisidir. Özellikle pek çok hastalığa iyi gelen, dünyada istisnai kaynakların sahibi olan Türkiye yurdun dört bir yanına yayılan potansiyellerini harekete geçirdiği takdirde, hem turizmi yurt geneline yayma ve çeşitlendirme doğrultusunda çok önemli bir adım atmış olacak hem de çok önemli bir gelir grubuna turizm yapma imkanı sağlamış olacaktır⁵⁹.

Kaynak zenginliği açısından dünyada ilk yedi ülke arasında yer alan Türkiye'nin termal suları, hem debi ve sıcaklıkları hem de çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleriyle

⁵⁸ Soley,1998: 66.

⁵⁹ www.mustafatasar.gen.tr , 26.11.2005

Avrupa'daki termal sulardan daha üstün nitelikler taşımaktadır. Ülkemizde debileri 2-500 lt/sn arasında değişen 1300 dolayında termal kaynak bulunmaktadır⁶⁰.

Güzelleşmek, sağlıklı olmak, stresten uzaklaşmak, bedeni ve zihni dinlendirmek amacıyla ülkemizde kaplıcaların kullanımı artmaktadır.

1.3.6.8. Rafting Turizmi

Zengin doğal kaynaklara sahip olan Türkiye su sporları (rafting, kano ve nehir kayağı) için ziyaretçilerine önemli bir akarsu turizm potansiyeli sunmaktadır. Ülkemizdeki tarihi, arkeolojik, kültürel ve otantik değerlerine entegre olan akarsu turizmi, diğer turizm çeşitleriyle bir bütün oluşturmaktadır. Türkiye'de iri ufaklı yüzlerce akarsu bulunmakta olup, birçoğu akarsu sporlarına elverişli yapıdadır. Yeryüzünün en hızlı akan nehirlerinden biri olarak ün yapan Çoruh Nehri dünyaca tanınmakta olup 1993 yılında 28 ülkeden 300 sporcu bilim adamı ve basın mensubunun katıldığı 4. Dünya Akarsu Şampiyonası'na ev sahipliği yapmıştır.

1.3.6.9. Golf Turizmi

Toplumun seçkin insanların gerçekleştirdiği bir turizm türüdür. Türkiye, son yıllarda artarda hizmete giren uluslararası nitelikteki golf tesisleriyle dünya golf severlerini bir araya getiren nezaketin, kalitenin ve prestijin bulunduğu seçkin bir golf merkezi konumuna dönüşmüştür. Özellikle Antalya'nın 30 km doğusunda yer alan Belek Beldesi gerek eşsiz kültürel , tarihsel ve doğal yapısıyla gerekse nitelikli golf sahaları ve tesisleri ile eşsiz bir golf turizmi potansiyelini oluşturmaktadır.

⁶⁰ www.jeotermaldernegi.org.tr , 26.11.2005

Ülkemizde golf tesisleri çoğunlukla sahile yakın yüksek kapasiteli zengin yeme-içme, alışveriş, eğlence olanaklarının sunulduğu konaklama tesislerinin yakınındadır. Bu tesisler doğa ile iç içe düzenlenen golf sahaları ile ziyaretçilere doğaya dönük bir ortamda tatil geçirebilmek için eşsiz fırsatlar sunmaktadır.

1.3.6.10. Yayla Turizmi

Kendine has coğrafya ve iklime sahip olan Türkiye'nin zengin yaşama kültürü içindeki yayla yaşantısı çok önemli yer tutar. Eski metinlerde ve halen dillerde dolaşan halk türkülerinde (Kalktı göç eğledi Avşar illeri türküsündeki gibi) ifade edilen bu gelenek, Türkiye coğrafyasında yüzlerce mekânın, yeni ve farklı yaşama alanları olarak açılmasını sağlamıştır.

Yaylalar, bakir tabiatın kirlenmemiş havasını, billur gibi soğuk suları; yazın en sıcak günlerde bile korunan ferahlatıcı serinliğine; büyüleyici güzellikteki manzaraları; hormonsuz ve dalında yavaş yavaş olgunlaşan bitkileri; tabii ortamlarında yetişen hayvanlardan elden edilen ve yapılan gıdaları da sunarlar. Habitatı bozulmamış bir çevrede yaşayan bin bir çeşit yabani hayvan ve bitki, insanı televizyonlarda izlenen belgesellerin kurmaca aleminden kurtarıp gerçek hayatın bir parçası kılmaktadır⁶¹.

1.3.6.11. Çiftlik Turizmi

Tatillerini şehir dışı yaşam koşullarında geçirmek isteyen insanların gerçek çiftliklerde ve bu amaçla sonradan kurulmuş çiftliklerde, doğayla iç içe sebze ve çiçek yetiştirmek, meyve toplamak amacıyla seçtikleri turizm türüdür⁶².

⁶¹ www.kulturturizm.gov.tr , 27.11.2005

⁶² Kalkan, 1989: 6.

Doğaya zarar vermeden aksine doğayla uyumlu bir yapılanma ile tarım ürünlerinin bir kısmının bu mekanlarda bulunduğu ve konuklara hemen sunulacak biçimde ulaştığı tatil çiftliklerinin uygulamaları ülkemizde görülmektedir. Antalya’da faaliyete geçen Naturland’da tatil çiftliği en güzel örneklerden birini oluşturmaktadır. Doğal ortamda yiyeceklerin bulunduğu, hayvanlarla iç içe sağlıklı yaşam olanakları sunması bakımından bu turizm türünün gelişeceği öngörülmektedir⁶³.

Böylelikle atıl durumda olan turizm potansiyelleri değerlendirilerek verimli, yararlı arz kapasiteleri ve çeşitleri sağlanmaktadır. Çiftlik turizmi ülkemizde eko turizm kapsamında teşvik gördüğünden tatil çiftliklerinin sayısında da artış görülmektedir.

1.3.6.12. Kruvaziyer Turizm

Gemi ile (kruvaziyer gemisi) günübirlik veya bir iki günlük yurt dışından turistlerin gelmesi bu turizm çeşidini oluşturmaktadır. Kuşadası, Marmaris ve İstanbul’a turist taşıyan kruvaziyer gemileri yoğun olarak gelmektedir.

Dünya turizm olgusu içerisinde son yıllarda en büyük yükselme trendine sahip kruvaziyer turizmde, Türkiye bu niteliklere sahip gemisi olmayan ülke konumundadır. Buna rağmen yabancı bayraklı gemiler ülke kıyılarını ve turistik yörelere ziyaret etmekte, hatta Türkiye’yi ciddi boyutlarda programlarına almak istemektedirler; ancak, bu gemilerin yanaşmaları için gerekli alt yapı ülkemizde yok denecek kadar azdır. TDİ ve TCDD tarafından işletilen limanlar verdikleri hizmet ve uygulanan tarifeler açısından uluslararası alanda rekabet edecek düzeyde bulunmamaktadır. TDİ’nin, bu gemilere vermediği ve vermek imkanına sahip olmadığı hizmetlerin bedelini almakta ısrar etmesi

⁶³ Azize Tunç ve Firuzan Saç, (1996): *Genel Turizm Gelişimi-Geleceği*, Detay Yayınevi, Ankara, s.34.

pek çok gemi programlarının iptal edilmesine neden olmakta ve bu nedenle ülke turizmi olumsuz etkilenmektedir⁶⁴.

1.4. Turizmin Başlıca Ekonomik Katkıları

Türkiye, coğrafyası, dini, kültürü ve onlarca alternatifi bulunan turizmin varlığıyla, turizmin gelişmesine olanak tanıyan bir çok alana sahiptir. Dolayısıyla, turizmin ekonomi üzerindeki etkisinin istenildiği düzeye ulaşmasını sağlayabilmek için önemli koşullardan birisi olan doğru ve etkin teşvik sisteminin hayata geçirilmesi gereklidir⁶⁵.

Turizm istihdam, milli gelir ve ödemeler bilançosuna olan katkılarının yanı sıra; tarım, sanayi ve hizmet sektörünü de çeşitli şekillerde etkilemektedir.

1.4.1. Turizmin İstihdam ve Milli Gelire Katkısı

Günümüzde turizm en hızlı büyüyen, en fazla katma değer yaratan ve birçok alt sektörü besleyen dev bir endüstri haline gelmiştir. Ekonomik kalkınmanın en önemli itici gücüdür⁶⁶. Ülkemizde turizm önemli oranda doğrudan ve dolaylı olarak istihdam olanaklarının yaratılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Ayrıca turizm yatırımlarının milli gelir üzerinde doğrudan etkide bulunmasının yanı sıra diğer sektörleri de uyarıcı etkisi bulunmaktadır.

⁶⁴ *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*, (2001): Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: 2589-601, Ankara, s. 125.

⁶⁵ Hüseyin M.Yüceol,Nihat Doğan, , (2005): “Türkiye’de Turizm Teşviklerinin Ekonomik ve Mali Analizi”, *I. Çanakkale Turizm Biyernalı*, 5-7 Mayıs 2005,Çanakkale,s.67.

⁶⁶ Hasan Özyer,(2006):*Meclis Bülteni*,Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Aylık Bülteni,Şubat 2006,Sayı:123,TBMM Basımevi,Ankara,s.34.

1.4.1.1. Turizmin İstihdama Katkısı

Turizm “emek-yoğun” üretim tekniğine dayanan bir sektör olarak ekonomimizde istihdam yaratan önemli bir alan oluşturmaktadır⁶⁷.

Turistik tüketim harcamalarının ilk aşamasında elde edilen gelirler direkt istihdam etkisi yaratırken elde edilen gelirlerin tekrar harcanması ile ikinci derece istihdam etkisi ortaya çıkar. İstihdam etkisi, turizmin gelişmesine ve turizm talebinin yoğunluğuna bağlı olarak artmaktadır. Turizmin gelişmesine paralel olarak turistik tesis yatırımlarının artması, iş gücü talebini arttırdığı gibi, turizmin mevsimlik özelliğinin bir sonucu olarak talebin yoğunlaştığı dönemlerde turistik işletmelerin de iş gücü talebi artar. Mevsim dışında ise iş gücü talebi azalmakla birlikte yine de bir devamlılık göstermektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarından biri ekonomilerini belli bir sistem içerisinde geliştirmektir. Ancak bu ülkeler ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirirken istihdam sorununu çözmekte de güçlük çekmektedirler. İstihdam açısından tüm sektörler incelendiğinde, turizmi de içerisine alan hizmet sektöründe diğer sektörlerden farklı olgular olduğu görülmektedir. Bu olgulardan en önemlisi turizm sektöründe makineleşme, bir başka deyişle otomasyonun sınırlı kullanılması nedeniyle insan unsurunun ön plana çıkmasıdır. Turizmde üretim çoğunlukla mal olarak değil doğrudan insan tarafından bilgi, beceri, hizmet sunumuyla ve kişisel becerileri de ekleyerek diğer insanların tüketimine sunmaktadır. Bu da insan unsuru ön plana çıkarmaktadır⁶⁸.

⁶⁷ Hasan Olalı, Alp Timur, (1986): *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*, Ofis Ticaret Matbaacılık San. Ltd. Şti., İzmir, s.101.

⁶⁸ Süleyman Karaçor, (1998): “1980 Sonrası Turizmde Etkinliği Artırıcı Politikaları Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Birimler Dergisi*, Cilt:1,Sayı:1,Karaman,s.212.

Turizmin yarattığı istihdam etkisini, turizm sektöründe yaratılan dolaysız istihdam etkisi ve turizm sektörünün yararlandığı sektörler de yaratılan dolaylı istihdam etkisi şeklinde ikiye ayırmak mümkündür⁶⁹.

Sektörde emek-yoğun üretim tarzı ile çalışılması, turistik mal ve hizmet üretiminde makineleşmeye ve otomasyona büyük ölçüde gitmenin imkansızlığı turizmin dolaysız istihdam etkisini artırmaktadır. Turizmin mevsimlik özelliği nedeniyle, yılın belli aylarında faaliyet gösteren işletmelerin, devamlı personel yanında mevsimlik personel de çalıştırmaları, turizm talebinin yoğunlaştığı dönemlerde dolaysız istihdam etkisini dönemin uzunluğuna bağlı olarak artırmaktadır. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde geleneksel sektörlerden, özellikle tarım sektöründen büyük ölçüde iş gücü transferi, bu sektördeki mevsimlik işsizliği azaltmakla birlikte, kalifiye personel sorunu sektörün verimliliğini düşürmektedir.

Turizm sektörü ekonominin diğer sektörleri ile yakın bir iş birliği içinde olduğundan, sektöre girdi veren diğer sektör ve yan sektörlerde yaratılan dolaylı istihdam etkisi turizmin çarpan kat sayısına bağlı olarak ortaya çıkmakta ve bu etki gelir dağılımına, ekonominin bünyesine, turizm sektörünün ekonominin diğer sektörlerinden aldığı mal ve hizmet oranına bağlı olmaktadır. Turizmin dolaylı istihdam etkisi çoğu defa dolaysız istihdam etkisini aşmaktadır.

İstihdamın turizm sektöründe bazı özellikleri bulunmaktadır. Mevsimlik karakterinden dolayı yılın belli aylarında yoğunlaşmalar fazla olmaktadır. Bu durum eksik istihdama yol açmaktadır. Turizm mevsiminde tam istihdama yaklaşılmakla birlikte, mevsim dışında istihdamın azalması toplumsal açıdan sosyal bir maliyet yaratmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde turizm sektörü geleneksel sektörlerden büyük ölçüde iş gücü transfer ettiği için yarı kalifiye ve kalitesiz iş gücüne istihdam imkanı sağlamaktadır. Sektörde istihdam edilen kadın personel sayısı diğerlerine göre yüksek olup özel çalışma koşulları, uzun çalışma saatleri, hafta sonu ve diğer tatillerdeki yoğun

⁶⁹ Olalı v.d., 1986: 101-102.

çalışma şartları sektörde çalışanların aile bütünlüğü açısından zorluklar meydana getirmektedir. Turizm sektöründe üst ve orta kadrolar devamlı, alt kadroların istihdamları ise sadece mevsimlik olarak değerlendirilmektedir. Yani sezon dışında bunlar işten çıkarılmaktadır. İşten çıkarılmalarda iş gören devir hızını yükseltmektedir.

Turizmde doğrudan istihdam etkisi, turistlerle doğrudan veya önemli derecede yakın ilişkili olan hizmetlerde görülür. Bunlar konaklama işletmeleri, yiyecek-içecek sunan işletmeler, seyahat acenteleri, turist rehberleri, eğlence işletmeleri, yolcu taşımacılığı yapan firmalar, bankacılık, posta, telefon hizmetleri ile hediyelik eşya satıcılarıdır.

Turizmde dolaylı istihdam ise turizm sektörü için üretim yapan sektörlerde meydana gelen istihdam biçimidir. Bunlar turistik tesislerin bakım ve onarımı, yiyecek-içecek gibi tüketim maddelerinin üretimi, turistik tesisler için gerekli teçhizat ve mobilya gibi malların üretimi ile kamu kesimi ve yerel yönetimlerin turizmle ilgili faaliyetler için gerçekleştirdikleri çalışmalarıdır.

Türk turizminin ekonomide istihdam etkisini ve yapısını hangi temel ekonomik değişkenlerin (milli gelir, kamu tüketimi ve özel tüketimi gibi) etkisi ile ve ne ölçüde değiştireceği konusunda, araştırmalar mevcut olmadığı gibi, bu tür araştırmaları yapmaya elverişli istatistik veriler de bulunmamaktadır⁷⁰.

Bu nedenle turistik tüketim harcamalarının konaklama, yiyecek, içecek, ulaştırma ve eğlence işletmelerinde yarattığı dolaysız istihdam etkisi ile sektörün doğrudan doğruya ve dolaylı yararlandığı turizm, sanayi ve hizmet sektörleri ile bunların yan sektörlerinde yarattığı dolaylı istihdam etkisini kesin olarak tespit etmek imkanı bulunmamaktadır. Örneğin; ulaştırma sektöründeki faaliyetlerinin ne kadarının

⁷⁰ Olalı v.d., 1986: 106-107.

turizme yönelik olduğunu belirten bir veri olmadığından, ulaştırma sektöründe turizm nedeniyle ortaya çıkan istihdam ortamının tespiti de mümkün olmamaktadır.

Turizmin gelişmesine paralel olarak artan turistik yatırımların proje ve inşaat aşamalarında sınırlı bir iş hacmi yaratıldığı ve yatırımın faaliyete geçmesiyle birlikte devamlı bir iş hacminin söz konusu olduğu görülmektedir. Turizm talebinin yoğunlaştığı dönemlerde; mevsimlik ek istihdam etkisinin ortaya çıktığı, devamlı istihdam edilen personel yanında yarım gün çalışanlara da iş imkanı sağladığı ve sektördeki emek-yoğun üretim tekniğinin diğer sektörlere oranla daha yüksek bir istihdam yoğunluğuna neden olduğu söylenebilmektedir.

1.4.1.2. Turizmin Milli Gelire Katkısı

Bir ekonomide bir yıl içerisinde üretilen mal ve hizmetlerin toplam değeridir⁷¹. Milli gelir, üretime katılan faktörlerin gelirleri (ücret, faiz, rant ve kar) toplamına eşittir. Turizm olayı milli gelir içerisinde yer almaktadır.

İç ve dış turizm harcamaları ücret, faiz, kira, kar şeklinde üretim faktörleri için birer gelir oluşturmaktadır. Turizm milli geliri arttırıcı rol oynamaktadır. Turizm görünmez ihracat şeklinin en önemli kaynağıdır. Çünkü turizmde bir ülkenin mal ve hizmetlerini müşterinin ülkesine kadar göndermek zorunluluğu yoktur. Müşteri mal ve hizmetin arz edildiği ülkeye gelmekte ve hizmet döviz kaynağı haline getirilmektedir⁷².

Türkiye'ye gelen turistler ile turizme dönük yatırımlarda bulunan özel ve kamu kuruluşlarının yatırım harcamaları, milli geliri doğrudan ve dolaylı şekillerde etkilemektedir. Turizm yatırımlarının doğrudan milli gelir üzerinde etkisi bulunması

⁷¹ Ozan Bahar, (2003): *Turizm Sektörünün Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi*, DSİ Basın ve Foto-Film İşletme Müdürlüğü Matbaası, Mersin, s.80.

⁷² Seyidoğlu, 1992: 584.

yanında, turizm alanında gerçekleştirilen yatırımların diğer sektörler üzerinde uyarıcı etkisi de bulunmaktadır. Turizmde yaratılan gelir başta tarım, inşaat, mobilya dekorasyon, gıda ve benzeri pek çok sektörü uyarmaktadır⁷³.

Turizm yaygın bir ekonomik etkinliktir. Turizm gelirlerinin GSMH içindeki payı yükseldikçe çok sayıda üretim ve hizmet sektörü turizmden etkilenir. Turizm gelirlerinin GSMH içindeki payının %5 ve daha fazla olması ülkenin turizm ülkesi ve ekonomisinin kısmen turizme bağlı olduğunun bir göstergesidir⁷⁴.

Ülkeye gelen turistlerin ve iç turizme katılan ülke vatandaşlarının yapmış oldukları turistik tüketim harcamaları ile artan turizm talebini karşılamak amacıyla yapılan turistik yatırımlar gerek turizm sektöründe gerekse sektörü besleyen diğer sektörlerdeki üretim faktörlerinin gelirini oluşturmaktadır. Ekonomide turizmin gelir yaratıcı etkisi “çarpan” kavramı ile açıklanmaktadır⁷⁵. Çarpan ise harcamalardaki değişmelerin milli gelirden neden olduğu değişmeler oranı olarak ifade edilmektedir.

1.4.2. Turizmin Ödemeler Bilançosuna Katkısı

Ödemeler bilançosu genellikle bir ülkede yerleşik kişilerin belirli bir dönem boyunca yabancı ülkede yerleşik kişilerle yaptıkları tüm ekonomik işlemlerin sonucunu gösteren sistematik bir kayıt biçiminde tanımlanmaktadır. Ödemeler bilançosu kayıtları genellikle bir yıldır. Ödemeler bilançosunun belirli bir dönem boyunca gerçekleştirilen kalemleri göstermesi, bunun bir stok değil, akım kavramı olmasını ifade etmektedir⁷⁶.

⁷³ Nazmi Kozak, Meryem Akoğlan, Metin Kozak, (1997): *Genel Turizm: İlkeler- Kavramlar*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, s.102.

⁷⁴ Şükrü Yarcan, (1994): *Turizm Endüstrisinin Yapısı*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, s.8.

⁷⁵ Olalı v.d.,1986: 56.

⁷⁶ Halil Seyidoğlu, (1996): *Uluslararası İktisat*, Güzem Yayınları No:11, İstanbul, s.304-305.

Günümüzde ödemeler bilançosu ülke ekonomilerinde önemli bir yer tutar. Ekonomik amaçlı diğer ülkelerle yapılan her türlü alışveriş bilançonun aktif ve pasifinde yer alır. Turist gönderen ülkede döviz talebi artarken, kabul edilen ülkede ise döviz rezervleri artmaktadır⁷⁷.

Ödemeler dengesi kavramı bir bakıma, bir ülkenin diğer ülkelere yaptığı ödemelerle yabancı ülkelere elde edilen gelirlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Ancak bu iki kelimenin çoğu kez dengede olmaması sonucu hesaplamalarda bazı yanlışlıklar da ortaya çıkabilmektedir. Karşılıklı ekonomik ilişki içerisinde bulunan ülkelerde sunulan mal ve hizmetlerin belirlenmesi amacıyla yapılan hesaplamalarda cari hesapların görünen ve görünmeyen kalemler olarak ayrılması geleneksel bir uygulamadır. Fakat sunulan hizmetlerin üretiminde uluslararası piyasalardan elde edilen mal ve hizmetlerden yararlanılması halinde bu ayrımı yapmak bazen oldukça zor olabilir.

Dış turizmden elde edilen gelirlerin ödemeler bilançosunun görünmeyen kalemlerinde yer almasının nedeni, turizmin bir hizmet sektörü olması ve turizmde nakit akışlarının ithalat ve ihracattaki nakit akışları kadar kesin olarak belirlenmesinin mümkün olmamasıdır. Dış turizm gelir ve giderleri ile ilgili veriler bazen gerçeği yansıtmamaktadırlar. Çünkü dış turizm nedeniyle elde edilen dövizlerin miktarı her zaman resmi kambiyo makamlarına yansımayacağı gibi yurtdışına çıkan dövizlere sınırlamalar getiren ülkelerin vatandaşları yurtdışı seyahatlerinde çeşitli kaynaklardan elde edecekleri dövizleri kullanabilirler.

Ödemeler bilançosu açıkları, talebin yapısı ile sermaye stokunun yapısı arasındaki dengesizlikten doğuyorsa “temel açıkları” kısa dönemdeki talep dalgalanmalarından meydana geliyorsa “konjonktürel açıkları” ifade eder. Her iki açık

⁷⁷ İçöz v.d., 1998: 186.

durumunda da dış dengenin kısa dönemde sağlanması için “üretimi arttırmaya” ve “harcamaları azaltmaya yönelik politikalar” izlenmelidir⁷⁸.

Turizm, temel ve konjonktürel dengesizliklerin giderilmesinde, harcama azaltıcı ve harcama kaydırıcı politikalar yanında, bir politika olarak, gördüğü ekonomik fonksiyonlar bakımından etkili olabilir.

Turistik hareketler sonucu bir ülkeye gelen turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak, yiyecek-içecek, hatıra eşyası ve benzeri mal alımlarında bulunmak amacıyla doğrudan ve dolaylı olarak yaptıkları her türlü harcamalar o ülkenin dış turizm gelirlerini oluşturur ve aynen mal ihracatında olduğu gibi döviz arzı yarattığından, ülke ekonomisi açısından görünmeyen ihracat ve ek ihracat olarak nitelendirilir.

Görünmeyen ihracat olarak turizm; ülkeye gelen turistlere bazı hizmetlerin satılması sonucu elde edilen dövizlerdir. Bunun yanında, turistlerin gittikleri ülkelerde perakende fiyatlarla yiyecek-içecek, hediyelik ve hatıra eşyası, süs eşyası ve benzeri alımları için doğrudan veya dolaylı olarak dövizle yaptıkları harcamalar da ek ihracatı oluşturmaktadır.

Bugün turizm sektörü geçmişe oranla oldukça gelişmiştir. Bu sektörden elde edilen döviz kazancı ödemeler bilançosunun finansmanında yabana atılamaz bir büyüklüğe ulaşmıştır. Ayrıca bu sektörün GSMH’ ya ve istihdama katkısı ekonomi için büyük bir kazançtır⁷⁹.

Dünyada turizm talebi ve bunun sonucunda turist harcamaları hızla artmakta ve mal ihracına göre turizm daha kolay döviz akışı sağlayan bir ticaret biçimi olmaktadır.

⁷⁸ Olalı v.d., 1986: 40-44.

⁷⁹ Hüseyin Şahin, (1997): *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, s.302.

Turistik mal ve hizmetlere yapılan harcamalar bir döviz akımı doğurarak döviz artışı ya da azalışı şeklinde ödemeler dengesini olumlu veya olumsuz etkilemektedir⁸⁰.

Türkiye açısından da turizm, önemli döviz girdisi sağlayan bir yatırım ve pazarlama alanıdır. Turizm sayesinde, ihracı mümkün olmayan birçok kaynak ülke ekonomisine döviz girdisi sağlamaktadır. Hiç kuşku yok ki, özellikle gelişmekte olan ülkeler pek çok ciddi ödemeler dengesi açıkları ile karşı karşıyadır. Bu ülkelerin önemli bir bölümü, Türkiye de dahil olmak üzere, turizmi söz konusu açıkları kapatmak için bir araç olarak görmektedir.

1.4.3. Turizmin Ekonomik Sektörler Üzerindeki Etkisi

Turizm sektörü, turistik ihtiyaçların karşılanmasında ekonominin bütün sektörlerinden yararlandığı gibi, bazı sanayi kollarını da içine almakta, bazılarında kendi ihtiyacına göre şekil vermekte, bir kısmını da yeniden meydana getirmektedir⁸¹.

Ülke ekonomisinde iç ve dış turizm hareketlerinin yarattığı tüketim-gelir hacmi, özellikle tarım sektöründe ve turizm sektörü ile birlikte diğer sektörlerde de bir canlanma ve harekete neden olur. Turistlerin yaşantısı, barınma ve beslenme gibi olağan, sağlık ve kaza gibi olağanüstü ve oyun, eğlence, spor gibi tatil yaşantısı ile ilgili ihtiyaçların karşılanması ile yerli nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması arasında fark vardır. Bazı ihtiyaçlar arasında benzerlik olmasına rağmen, turizmin gelişmesine paralel olarak turistlerin ihtiyaçları ile yerli halkın ihtiyaçları arasındaki farkın artması sonucu turistik yaşantının etkisi altında kalan hizmetler, sanatlar ve ticaret biçimlerinde büyük bir çeşitlilik görülmektedir.

⁸⁰Ali Çımat, Ozan Bahar, (2003): “Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme” *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (6), Antalya, s.13.

⁸¹ Olalı v.d., 1986: 110.

Turizm sektörü ekonomik bir faaliyet olarak yabancıların ziyaretlerinden doğan faydaya yönelmiştir. Hizmetler sektörü içinde ele alınan turizm sektörünün bir ülke ekonomisi üzerinde çeşitli etkileri vardır⁸².

1.4.3.1. Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi

Tarım turizmin etkilediği sektörlerin başında yer almaktadır. Turizmin gelir etkisinin artmasına paralel olarak üretim kalitesi de artarak standardizasyon sağlanmaktadır. Tarımsal faaliyetlerde bulunan kişiler çeşitli alternatifleri değerlendirerek turizmden gelir sağlamaktadırlar. Üretimin artmasıyla yeni istihdam olanakları da artmaktadır.

Turistik bölgelerdeki tüketim harcamaları tarım sektörü için görünmeyen ihracat yaratmakla birlikte üretime katılanlara da dolaysız gelir etkisi sağlamaktadır. Ayrıca son yıllarda “turizmi çeşitlendirme” politikası kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı’na başlatılan çalışmalarda kırsal turizm, yayla turizmi gibi unsurlar tarımın turizm için gerekliliği de ortaya koymaktadır. Tarım arazisini, çiftliğini, turizmden gelir sağlamak için turizmin hizmetine sunan köylüler, tarım alanlarını kiralayarak veya satarak bir yandan gelir elde ederken, diğer yandan da o yörenin geleneksel değerlerinin tanıtımına da katkıda bulunmaktadır⁸³.

Yerli halkın tarımsal ürün talebi yanında, iç ve dış turizmin yarattığı ek talep ve turizm mevsimindeki en kısa süreli bölgesel fiyat artışları tarım sektörünün toplam hasılasını arttırdığı gibi, turistik yiyecek-içecek işletmelerinin işlenmiş tarım ürünleri ve turfanda meyve ve sebze talepleri, bu faaliyet alanlarında bir canlanmaya neden olur. Bitkisel üretim, hayvancılık ve su ürünlerinin değerlendirilmesi yanında, gıda ve içki

⁸² Sevda Opuş, (2001): “Turizmin Ekonomik Etkileri: Erzurum’daki Turistik İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Bir Araştırma”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:15, Sayı: 3-4, Erzurum, s.39.

⁸³ Kozak v.d., 1994: 90.

sanayi ürünlerinin pazar bulması, ancak turistlerin aradığı özellikleri taşımaları durumunda mümkün olacağından dünya standartlarına ve kalitesine yaklaşma çabaları artar⁸⁴.

Turizmin tarım sektörü üzerindeki en önemli etkileri, sektörel gelir ve istihdam üzerinde görülmektedir. Turistik bölgelerde artan turizm talebine paralel olarak turistin yeme-içme ihtiyacını karşılayan tarım ürünlerine olan talebin artması sonucu, tarım sektöründe yer alan kişilerin gelirlerinde de bir artış olur⁸⁵. Kırsal turizmin gelişmesiyle turistik bölgelerde arazi sahibi olan yöre halkı bu arazilerin kamp alanı olarak turizme açılması sayesinde ek bir gelir elde etme olanağına kavuşmaktadır.

Turiste köyde ve çiftliklerde dinlenme imkanı sağlayan kırsal turizmden gelir elde etmek için turistik bölgelerde arazisi olan birçok çiftçi, yaz aylarında boş arazilerini ve otlaklarını karavan ve kamping alanı olarak turizme açar. Bu alanların kiralanması, çiftçinin düşük maliyetlere katlanarak en karlı tarımsal üretimden daha fazla gelir elde etmesini sağlar. Kırsal alanların basit yaşam koşulları, az bir sermaye ile oraların turistik ihtiyaçlara cevap verecek hale getirilmesi, çiftliklerde geçirilen tatillerin cazibesini ve çekiciliğini günümüzde oldukça arttırmıştır⁸⁶.

Tarım sektöründe iş gücü mobilitesinin zayıf olması ve üretimin genellikle mevsimlere bağlı olması sonucu ortaya çıkan mevsimlik işsizlik ve atıl kapasitenin turizmin yarattığı istihdam imkanları ile azaltılması mümkündür. Turizm mevsiminde yöre halkına iş imkanları sağlanması, mevsimlik işsizliği azalttığı gibi, çiftlik turizminde ve tarım alanlarında yer alan kampinglerde turistik hizmetlerin orada çalışanlar tarafından görülmesi ek bir gelir imkanı yaratır.

⁸⁴ Olalı v.d., 1986: 111.

⁸⁵ İçöz v.d., 1998: 238.

⁸⁶ Olalı v.d., 1986: 112.

Turizmin tarım sektöründe sağladığı yarar yanında, bazı problemler doğurduğu da görülür. Örneğin; tarım arazileri üzerinde devamlı kampingler ve karavan tesisleri kurulması işlenen arazi miktarında bir azalmaya yol açtığı gibi, çiftçilerin bu tür tesisleri kurmak için yatırımlarda bulunmaları, tarımın gelişmesiyle gerekli araç, gereç ve teçhizata ayırdıkları para miktarının azalmasına yol açar.

Ancak, marjinal tarımsal alanların turizme ve rekreasyona açılması, bu alanlarda verimli tarımsal faaliyetlerde bulunmanın imkansızlığı nedeniyle faydalı olmaktadır.

1.4.3.2. Turizmin Sanayi Sektörüne Etkisi

Turizm sektörünün tüketim malı ve ara malı üreten sanayiler üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Yatırım malı üreten sanayilerde ise etkileri az olmaktadır.

Turizm, sanayi sektöründe iş ve üretim hacminin artması ile birlikte, sektörde istihdam hacminin de artmasını sağlamaktadır. Ayrıca zamanla ek iş gücünün harcamalarının turistik faaliyetlere yansması ile dolaylı gelir etkisi de ortaya çıkmaktadır. Özellikle turizm sezonunda tarıma dayalı sanayilerde üretim artışı gerçekleşmektedir⁸⁷.

Turizmin gelişmesiyle turistik yatırımlar artmaktadır. Bu durum ise inşaat malzemeleri sanayinde sıçramaya yol açarak inşaatlarda çalışan personel ve gelirlerinde bir artış yaratmaktadır. Dolayısıyla elde edilen gelirlerin tekrar harcanmasıyla yaratılacak ek talebin bir bölümü sanayi sektörüne yansıyacaktır.

⁸⁷ Karaçor,1998:214.

Sanayi sektöründe emek ve faktör mobilitesi kuvvetli olduğundan; endüstriyel gelişme kaynaklar ve üretim faktörlerinde rekabeti arttırdığı gibi, turistik bölgelerde sanayi sektörü ile turizm arasındaki mobilitayı de artırır. Bu durumda sektörler arası direkt ve endirekt ilişkiler söz konusu olur⁸⁸.

Turizmin sanayi sektörü üzerindeki diğer bir etkisi de, çevre kirlenmesinin önlenmesi ve doğal görünümün bozulmaması için sanayi kuruluşlarının bazı tedbirleri almaya zorlanmalarıdır. Büyük ölçüde sanayi projelerinin etkileri hesaplanırken fayda-maliyet analizlerinden büyük ölçüde yararlanılır. Bir sanayi tesisinin sağladığı sosyal fayda ile bölgeye yüklediği sosyal maliyet araştırılarak turizm açısından sonuçlar değerlendirilir.

1.4.3.3. Turizmin Hizmet Sektörüne Etkisi

Turizmin gelişmesiyle birlikte turistik hareketler ve yatırımlar da artmaktadır. Bu artış ülkenin ekonomisinde önemli değişikliklere yol açtığı gibi, hizmet sektörünün de gelişmesine neden olmaktadır.

Dünya ticaretinin dörtte üçünü hizmet sektörü oluşturmaktadır. Hizmet üretiminde aranan belli başlı özellikler, bu sektörde talep edilen kalitenin daha farklı bir biçimde daha zengin ve diğer sektörlerle bütünleşmiş bir bütün halinde satılmasını öngörmektedir. İstihdam açısından insan kaynağının değerlendirilmesi, kalitesine ve gelişmesine bağlıdır⁸⁹. Turizm sayesinde hizmet sektöründe, günlük tüketimle ilgili hizmetler, ulaştırma, el sanatları, bankacılık, sigortacılık, sağlık, güvenlik, eğlence yerleri, haberleşme gibi hizmet dallarında önemli artışlar yaratılmaktadır. Özellikle sanat, ticaret ve hizmet işletmelerindeki verimlilik artışları daha kaliteli hizmet ve

⁸⁸ Olalı v.d., 1986: 114.

⁸⁹ Mithat Zeki Dinçer, (1993): *Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm*, Fizik Kitabevi, s.94.

kalifiye personel istihdamını teşvik ederek ülke kalkınmasının yanında, ülkenin sosyal gelişimine de katkıda bulunmaktadır.

Turizm hareketleri piyasa fonksiyonunu geliştirdiğinden gelişen turizm ve artan yatırımlar üçüncü üretim sektörü için itici ve sürükleyici bir fonksiyon başarmaktadır. Böylece üçüncü üretim sektöründeki ticaret, sanat ve hizmet işletmelerindeki kalite ve kalite artışı bu işletmelerin optimum boyutlara ulaşmasını sağlamaktadır.

Turizmin piyasa fonksiyonunu harekete geçirerek üçüncü üretim sektörü üzerindeki etkileri şu şekilde sıralanabilir⁹⁰:

- Cari tüketimle ilgili üçüncü üretim sektörünü geliştirir. (Ekmek, et, manav, bakkaliye gibi)
- Donatım sanatlarıyla ilgili üçüncü üretim sektörünü geliştirir. (Elektrikçi, boyacı, demirci, inşaat işçiliği gibi)
- Konforla ilgili üçüncü üretim sektörünü geliştirir. (Moda evleri, spor malzemesi, parfümeri, gazeteci, çiçekçi, pastane, çay salonu gibi)
- Yardım ve güvenlik hizmetleri ile ilgili üretim sektörünü geliştirir. (Sağlık tesisleri, banka, sigorta, polis gibi)
- Lüks hizmetlerle ilgili üçüncü üretim sektörünü geliştirir. (Kuyumcu, gece kulüpleri, sauna, rehber, monitörler, antikacılar gibi)

Turizm sektöründe çalışan personelin mutlaka mesleki formasyona sahip olması gerektiğinden, sektörde istihdam edilecek personele belli beceri ve tecrübenin

⁹⁰ Olalı v.d.,1986: 115.

kazandırılması, aynı zamanda hizmet sektöründe kaliteyi arttırıcı bir rol oynayacaktır. İşin niteliğine göre kaliteyi, yarı kaliteyi, kalitesiz personel istihdamı, turizmin taşıdığı özellikler nedeniyle eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesini gerektirir. Belli niteliklere sahip personel istihdamının artması, hizmet sektörünün GSMH ya katkısını da arttıracaktır.

1.5. Turizm Sektöründe Talep ve Arz

Bir ülke tarafından maddi ve manevi değerlerinin bütünü turizm arzını oluşturmaktadır. Günümüzde doğa ve doğallık insanlara sunulması gereken ve tek başına bile yeterli olabilen bir çekicilik haline gelmiş bulunmaktadır. Turizm talebi bir mekan talebidir. Mekanın talep edilebilmesi için önceden mekan hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir.

1.5.1. Turizm Talebi

Konuşma dilinde talep; istek, arzu anlamına gelir ancak her istek ya da arzu ekonomik anlamda talep olarak kabul edilmez. Satın alma isteğinin talep olarak kabul edilebilmesi için gerekli satın alma gücüyle desteklenmesi gerekmektedir⁹¹. Ekonomik anlamda talep belli bir fiyat düzeyinde o mala karşı büyük bir isteklilikle o malı satın alma kabiliyetinin birleşmesidir⁹².

Turizm talebi ise, turizm ihtiyaçlarının karşılanması için yeterli gelir ve boş zaman ile desteklenerek, turistik mal ve hizmetleri satın alma isteğinde bulunan insan miktarıdır⁹³.

⁹¹ Ersan Bocutoğlu, Metin Berber, Kenan Çelik, (2000): *İktisada Giriş*, Akademi Yayınevi, Trabzon, s.44.

⁹² İlker Parasız, (1996): *İktisadın A B C ' si*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, s.22.

⁹³ Öcal Usta, (2001): *Genel Turizm*, Anadolu Matbaacılık, İzmir, s.96.

Turizm talebinin ekonomi dışı faktörlerden önemli ölçüde etkilendiğini vurgulamak gerekmektedir. Örneğin; savaş, doğal afet, güvenlik ve sağlığa yönelik problemler, harcama gücü ve kapasitesine sahip tüketiciyi turistik harcama yapmaktan alıkoyacaktır. Benzer şekilde, boş zamanın olmaması da turistlerin seyahat kararı almasını da engelleyecektir. Belirli bir zaman diliminde geçerli fiyat düzeylerinde mal ve hizmet satın almak isteyenlerin toplamı (efektif talep) genel ekonomi açısından önem taşır ve turizme yönelik toplam talep bu endüstri alanına yönelik talebi gösterir. Belirli bir zaman diliminde turistik merkezleri ziyaret edenler, bu kişilerin geldikleri yerler, konaklama ve geceleme gibi büyüklüklere ait toplamlar turizm talebini ülke düzeyinde tahmin etmeye çalışanların sıkça kullandıkları verilerdir⁹⁴.

Bir ülke için turizm talebi; ülke içi ve ülke dışı turizm talebi olmak üzere iki unsurdan oluşur. Ülke içi turizm talebi, yurttaşları kendi ülkeleri içinde kalmak koşulu ile turizm ihtiyaçlarını karşılama isteğidir. Burada alıcılar kendi ulusal paralarını kullanırlar; lisan, pasaport, vize, döviz tahsisi v.b. herhangi bir kısıtlama ile de yüzleşmezler⁹⁵. Yurttaşların yabancı ülkelerdeki turizm ihtiyaçlarını karşılama isteğine ülke dışı turizm talebi adı verilmektedir. Yani insanlar kendi ülkelerinden farklı yerlere seyahat ederek oradaki turizm ürünlerini satın almaktadırlar. Talebin ülke içinden uluslararası piyasalara taşınması; döviz temini, pasaport, vize, lisan, uzaklık, politik ve kültürel sorunları da beraberinde getirmektedir.

Dünyada dış turizm talebi; kendi ülkeleri dışında turizm amacı ile seyahat etmek isteğinde olan, gelir düzeyi elverişli insanların, toplamından oluşmaktadır. Yer değiştirme ve gidilen yerde geçici konaklama, turizm talebinin iki önemli elemanıdır. Turist, her şeyden önce, tatil amacına ulaşmak için, bir ulaşım şeklini tercih edecektir. Ulaşım ve tatil yapılacak yer bakımından turist, maliyetler ile ilgili bir değerlendirme yapmak durumundadır. Son tercihini ise, gideceği yerin kendi evine uzaklığı ve tatil süresi gibi faktörler belirleyecektir. Bütün bu unsurları değerlendiren kişi, eğer seyahate

⁹⁴ Özcan Yağcı, (2003): *Turizm Ekonomisi*, Detay Yayınları, Ankara, s.23.

⁹⁵ Harun Erdoğan, (1996): *Ekonomik, Sosyal, Kültürel, Çevresel yönleriyle "Uluslararası Turizm"*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, s.326.

karar vermiş ve tatile gitmiş ise turizm talebi fiilen gerçekleşmiş olacaktır⁹⁶. Ülke içinde yaşayan insanların turizm alışkanlıkları, tatile çıkma sıklıkları, boş zaman süreleri ve kişi başına düşen reel gelirin turizm talebi üzerinde oldukça önemli etkisi bulunmaktadır.

Turizm talebi bağımsız ve mevsimlik özelliğe sahip olmakla beraber turistik mal ve hizmetler arasındaki rekabet bu talebi yönlendirmektedir. Turizm talebi kişinin kendi bütçesinden harcama yapmayı gerektirir. Turizm talebi esnek olduğundan kolayca vazgeçebilen bir yapıya sahiptir. İnsanlar zorunlu ihtiyaçlarından vazgeçemezler. Ancak rasyonel davranan bir kişi önce zorunlu ihtiyaçlarını daha sonra diğer ihtiyaçlarını tatmin etmeyi düşünmektedir. Turizm talebi lüks ihtiyaç olduğundan, diğer ihtiyaçlarla her zaman yarışmak zorundadır.

Turizm talebini etkileyen başlıca ekonomik faktörler; turistik mal ve hizmet fiyatları, kişilerin gerçek gelir düzeyleri, gidilecek olan bölgenin uzaklığı ve gidilen bölgede turizm talebini karşılayacak olan arz olanaklarıdır⁹⁷.

Turizm talebi ekonomik etmenler yanında, ekonomik olmayan pek çok güçlerin de etkisi altında kalmaktadır. Böyle olunca da turist tatmini de zorlaşır. Ekonomik olmayan faktörler, genellikle parayla satın alınmadıklarından, bunlar ziyaretçiye psikolojik tatmin sağlarlar. Örneğin; turist gideceği yerde samimi karşılanıp ilgi göreceğini bildiğinde turist gezi talebi daha da artmaktadır. Talep için çevrenin kalitesi de ayrı bir önem taşımaktadır.

İnsanların yaşadıkları sosyal çevre, eğitim düzeyi, aile yapısı, gelenek ve görenekler, moda, tanıtım, reklamlar, inançlar, şehirleşme, yasal düzenlemeler, kısıtlama v.b. pek çok ekonomik ve ekonomik olmayan faktör turizm talebine etki eder.

⁹⁶ Usta, 2001: 96.

⁹⁷ Usta, 2001 : 98.

Bu faktörlerden bazıları kişinin kendi içinden gelen psikolojik bir özellik taşıdığı halde, bazıları da kişinin dışındaki ekonomik, sosyal, politik, hukuki v.b. yapılar ve çevrelerde meydana gelir ve kişiyi kuşatır⁹⁸.

1.5.2. Turizm Arzı

Halk dilinde arz satmak için piyasaya mal getirmek demektir⁹⁹. Ekonomik anlamda arz, üreticinin belli bir zamanda ve belli bir piyasada değişik fiyatlara göre satmaya razı olduğu mal ve hizmet miktarı olarak tanımlanmaktadır¹⁰⁰.

Turizm arzı ise, ekonomik olarak “belirli bir piyasada belirli bir fiyata ya da bedelsiz olarak turistik tüketicilere sunulan mal ve hizmetler bütünüdür” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁰¹. Diğer bir tanımda ise turizm arzı; “ turistik tüketimde yer alan ve turizm talebinin gereksinimlerini karşılamak için gerekli mal ve hizmetlerin tedarik edilmesini içeren üretime dayalı işlemlerin tümü” olarak tanımlanabilmektedir¹⁰².

Tarım ve sanayi sektörü ile karşılaştırıldığında, bir hizmet sektörü olan turizmde arzın nitelik ve özelliğinin önemli farklılıkları bulunmaktadır. Bu özellik doğal olarak turistik ürünün yapısından kaynaklanmaktadır. Turistik ürün, “turistin seyahati boyunca yararlandığı konaklama, yeme-içme, ulaştırma, eğlence ve diğer birçok servislerin bileşimi” dir¹⁰³.

⁹⁸ Erdoğan, 1996: 343.

⁹⁹ Besim Üstünel, (1997): *Ekonominin Temelleri*, Alfa Yayınevi, Ankara, s.116.

¹⁰⁰ Ali Özgüven, (1997): *İktisat Bilimine Giriş*, Filiz Kitabevi, İstanbul, s.206.

¹⁰¹ Orhan İçöz, Metin Kozak, (1998): *Turizm Ekonomisi*, Turhan Kitabevi, Ankara, s.27.

¹⁰² Alberto Sessa, (1983): *The Elements Of Tourism Economics*, Roma, s.89.

¹⁰³ Saime Oral, (1988): *Türk Turizmde Dağıtım ve Fiyat Politikaları ve Turist Talep Profili Analizi*, İzmir, s.96.

Turizmin önemli girdileri iklim ve doğal kaynaklardır. Bunlar turizmin arz unsurları arasında yer almaktadır. Turizm arzı, turistik potansiyelin piyasaya sürülmüş bir parçası olarak ziyaretçilerin çağdaş gereksinimlerini karşılayabilen, fiyatlarının çoğunlukla ziyaretçilerin satın alma güçlerine uygun olduğu varsayılan ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel v.b. değerler ve olanaklar bütünüdür¹⁰⁴.

Yukarıdaki tanımlar ışığında turizm arzının başlıca özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir¹⁰⁵:

- Turizm sektöründe arzın oluşturulması büyük yatırımları gerektirir. Bir otel işletmesinin tamamlanarak faaliyetine başlaması için belirli bir dönem gerekmele birlikte sabit üretim faktörleri için de yüksek miktarda harcama yapılması gerekmektedir.
- Turizm sektöründe arz her turist tipinin sosyo- ekonomik, sosyo-demografik ve psikolojik özelliklerine uygun olarak mal ve hizmetlerin sunulmasını gerektirir.
- Turizm sektöründe üretilen mal ve hizmetlerin ya da kazanılan deneyimlerin stok edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle turizm arzını oluşturan mal ve hizmetlerin üretildiği anda tüketilmesi zorunluluğu söz konusudur.
- Turizm arzının temel özelliği diğer hizmet sektörlerinde olduğu gibi emek-yoğun üretime dayalı olmasıdır.
- Turizm arzı kısa dönemde inelastik bir özelliğe sahiptir.
- Bir turistik tüketici turizm faaliyetlerinden tam olarak yararlanabilmek için turizm arzını oluşturan faktörlerle doğrudan temasa geçmek durumundadır.

¹⁰⁴ Erdoğan, 1996: 361.

¹⁰⁵ İçöz v.d. ,1998: 33-34.

Diğer bir deyişle üretim yerine gitmek zorundadır. Arzın bulunduğu yer aynı zamanda tüketim yeridir.

- Turizm arzı çok değişik alanları ilgilendiren bir özelliğe sahiptir. Bir bölgedeki fiziksel, doğal, kültürel ve insani değerler bu bölgeyi ziyaret turistin aklında bir bütün olarak yer almakta ve turistin tatil deneyiminin oluşmasında bir bütün olarak katkıda bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, bütün faktörler zincirin bir halkasını oluşturmaktadır. Bu zincirin bir halkasında oluşan olumsuz deneyim turistlerin tatil konusundaki bütün izlenimlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Turizm arzı, bir ülke veya yörenin belli şartlar altında, belli bir zamanda belirli fiyatlardan ziyaretçilere satmaya veya onların faydalanması için hazır bulundurduğu turistik zenginliklerdir. Turizm arzının en önemli unsuru doğal kaynak ve tarihi değerlerdir. Bunlar, bir yerin sahip olduğu, ziyaretçilerin kullanımı ve zevk almaları için hazırda olan varlıklardır. İklim, çeşitli türde flora ve fauna olması, su kaynakları, plajlar, doğal güzellikler, içme suları kaplıcalar v.b. olanaklardır. Doğal kaynakların kullanımı yılın her mevsimine yaygınlaştırılırsa, arzda o kadar başarılı olunur. Örneğin; balık tutma, kayak, avlanma, çim kayağı, fotoğraf çekme, resim yapma, yürüyüşler ve benzerleridir.

Turizm arzının diğer önemli unsuru alt yapı tesisleridir. Bunlar hem yöre sakinleri, hem de ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılarlar. İçme ve kullanma suyu sistemleri, kanalizasyon ve atık su sistemleri, elektrik, haberleşme, gaz dağıtım sistemleri, süzme ve arıtma sistemleri v.b. temel alt yapı tesisleri yanında; otoyollar, yollar, tali yollar, karayolları park cepheleri, park alanları, gece aydınlatması, karayolu donanımı, hava limanları, marinalar, rıhtımlar ve bunlarla ilgili tesisler, otobüs ve tren istasyonları ve diğer hizmet tesisleri ve bunlara benzeyen her çeşit turist hizmet donanımıdır¹⁰⁶. Ulaştırma ve ulaştırma donanımları ile üst yapı unsurları (havalimanları, yolcu terminalleri, tatil siteleri, alışveriş merkezleri, dinleme ve eğlenme yerleri, müzeler, mağazalar v.b.) da turizm arzını etkilemektedir.

¹⁰⁶ Erdoğan, 1996: 362.

Geleneksel turizm arzı olan konukseverlik, gidilen yerde turistlerin başarılı bir biçimde ağırlanmalarını sağlayan bir kültürel zenginliktir. Turizm işletmelerinde çalışanların turistleri iyi karşılamaları, içtenlikle davranmaları, gidilen ülke veya yöre sakinlerinin turistlere karşı takındıkları tavır, nezaket, arkadaş, canlılık, saygılı olma, içten gelerek ve isteyerek hizmet etme ve ziyaretçilerle iyi ilişkiler kurma v.b. ziyaretçilerin tatmin olma derecesini yükselten unsurlardır. Bunlara gidilen yerdeki sanat, mimari, edebiyat, tarih, musiki, temaşa sanatı, folklor, alışveriş v.b. etkinliklerde eklenebilir. Bu kaynakların farklı kombinasyonları değişik nitelikte ürünler yaratılmasına imkan verir¹⁰⁷.

Ülkemizin turizm arzı açısından verileri¹⁰⁸ şu şekilde sıralanabilmektedir:

- İklim (4 mevsim yaşanmaktadır)
- Doğası (coğrafik yapı)
- Tarihsel geçmişi
- Sosyal geçmişi
- Doğal peyzaj
- İnsan topluluklarının yapısal özelliği
- Kültürel yapı
- Gelenek-görenek

¹⁰⁷ Erdoğan, 1996: 362.

¹⁰⁸ Nimet Haşıl Korkmaz, Nazife Küçükaslan, *Doğu İle İççe Tatil*, <http://sbmyo.uludag.edu.tr>, 01.03.2006

- Ekolojik zenginlik
- Ekonomik yapı
- Ucuzluk

İKİNCİ BÖLÜM

2- KIRSAL TURİZMİN ANALİZİ

2.1. Kırsal Turizm Tanımı ve Gerçeği

Dinlenme amaçlı turizm çeşitleri içinde kırsal turizm büyük bir öneme sahip bulunmaktadır. Zengin, doğal ve kültürel potansiyele sahip olan kırlarımız turizm için son derece uygunluk arz etmektedir. Doğal ve kültürel mirasımızın korunup gelecek nesillere aktarılmasında ve dünya genelinde tanıtılmasında kırsal turizm büyük önem taşımaktadır.

Kırsal turizm, “insanların devamlı ikamet ettikleri yerler dışındaki kırsal yörelere ziyaretleri, buralarda tarım üreticilerinin ürettikleri mal ve hizmetleri, yörenin doğal dokusuna uygun mekanlarda talep ederek ve yörede para artırma arzularını minimize ederek geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkilerin bütünü” olarak tanımlanabilmektedir. Yapılan bu tanım denemesinde üzerinde durulması gerekli en önemli hususlardan birisinin, tarım karakteri egemen olan bir yöreyi ziyaret edenlerin, yörenin doğal dokusuna uygun mekanlardan yararlanmalarınıdır. Burada vurgulanması gerekli nokta ise tarım arazileri üzerine inşa edilen işletmeler değil, çevresinde yeşil alan ya da tarım arazisine sahip bulunan genişletilmiş çiftlik evleridir. Yine bu tanımdaki bir diğer nokta da, tarım üreticilerinin tarımsal üretimin yanında yerli veya yabancı turistlerden de bir ek gelir sahibi olmalarınıdır¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Derman Küçükaltan, (1997): “Trakya Ekonomisi İçin Bir Bölgesel Kalkınma Modeli: Kırsal Turizm”, *7. Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi*, 1. Kitap, İzmir 20-22 Ekim, Pro-Ofset Matbaacılık, İzmir, s. 212.

Günümüz insanının yaşadığı stresli kent yaşamı ve yapay ortam, onun doğaya yönelerek yeniden kendini keşfetmesi gerekliliğini doğurmuştur. Kırsal alanı turizme açmak ve nüfusun bir kısmını tarımdan çekerek turizm alanında da istihdam etmek kalkınma politikalarının içerisinde yer alması gereken hedeflerdendir¹¹⁰.

Alternatif Turizm, Yeşil Turizm, Soft Turizm, Eko-Turizm, Çiftlik Turizmi, Yumuşak Turizm, Düşük Etkili Turizm, Doğa Merkezli Turizm, Kültür Turizmi, Macera Turizmi, Sürdürülebilir Turizm, İnceleme Turizmi, Doğaya Dayalı Turizm, Doğa Turizmi, Köy Turizmi, Aile ve Yetişkin Turizmi, Geri Dönüş Turizmi, Geleneklere Adanmış Tatil Turizmi, Keşif Turizmi gibi kavramlarla zaman zaman aynı anlamlarda kullanılmaktadır.

Kırsal coğrafi ortamlar; doğal ve kültürel yapılarıyla, özellikle kent insanının giderek artan rekreasyon gereksinimine geçmişten günümüze cevap vermeye çalışmaktadır. Kent insanları, kırsal alanlara çoğunlukla; rekreasyonel amaçlı günübirlik veya akraba-tanıdık ziyaretleri için giderken, özellikle kırsal yaşam biçiminin çekiciliği, stres ve baskı yaratacak sınırlamaların ve zorunlulukların olmayışı, buna karşın kişilerin kendilerini özgür hissetmelerini sağlayacak olanakların varlığı, günümüzde gerek hafta sonları, gerekse mevsimlik, yıllık tatillerde bu ortamlara yoğun ziyaretleri beraberinde getirmiş böylece “kırsal turizm” denilen bir turizm türü doğmuştur¹¹¹.

Kırsal turizm hareketleri, kentleşme sürecinin başlamasıyla gündeme gelmiştir. Kent yaşamının insanlar üzerindeki olumsuz etkisi sakin ve huzur dolu ortamlara olan ihtiyacı arttırmıştır. Başlangıçta çok büyük ölçüde iç turizm konusu olan kırsal turizm son yıllarda ulaşım olanaklarının ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte uluslararası turizmin konusu olmaya başlamıştır. Gelişmekte olan ülkeler, kırsal

¹¹⁰ F. Burçin Şapçı,2005:32.

¹¹¹ Füsün Soykan, (1999): “Doğal Çevre ve Kırsal Kültürlerle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, yıl:10, Mart-Haziran, Ankara, s.68.

turizmin kırsal kalkınma içindeki rolünü fark etmekte geç kalmışlardır. Bu nedenle, kırsal turizmin kalkınmaya katkısı yeni anlaşılmaya başlamıştır¹¹².

Kırsal alanlarda geleneksel ekonomik işlevler, tarım ve hayvancılık olup, turizm bunlara sonradan eklenmiştir. Turizm için “kırsal” ın taşıdığı anlam, deniz turizmi merkezleri dışında kalan, kentsel yerleşimlerden uzakta, kırlara özgü doğal ve kültürel yapının korunduğu, tahta, yapaylıkla tanışmamış (otantik) alandır.

Kırsal turizm çok çeşitli faaliyetleri içine almaktadır. Her tür kırsal rekreasyon faaliyeti kendi özel yer seçimi koşullarına sahiptir. Bu faaliyetlerden örneğin; doğal kaynaklara dayalı olarak sürdürülenler kaynağa yakın yer almak durumundadırlar. Kar kayağı yapmak isteyenlerin karın bol olduğu alanlarda, su sporları ile uğraşmak isteyenlerin su kaynaklarının yanında, sudan sağlık bakımından doğrudan yararlanmak isteyenlerin kaplıca ve içmelerde kalmak zorunda olmaları gibi. Buna karşılık, kırsal alanlarda tur yapmak isteyenler çeşitli köy ya da kasabalarda kalarak yollarına devam ederken, bazen de macera turları düzenlenmekte ya da daha bağımsız turistler kamping ve karavanlarda tatil geçirmekte, bazı dinlenmeciler de kanallarda tekne kiralayarak kırsal alanların sessizliğinde dinlenmek istemektedirler¹¹³. Bu turizm türünde dinlenme, doğa ile bütünleşme, yöresel kültürü tanıma, tüketicilerin konaklamaları için otantik bir köy evi önem taşımaktadır.

Kent yaşamının dışında kalan ve tarımsal yapının egemen olduğu, doğanın ve tarihsel zenginliklerin ön planda olduğu bölgelerde turizm gelişme eğilimi gösterirken içinde doğduğu toplumu da değişime uğrattır. Bu anlamıyla da kırsal turizmi yöre halkının yöneldiği bir turizm hareketi olarak anlamak gerekmektedir¹¹⁴.

¹¹² Hasan Akça, (2004): “Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Turizm”, *Ekonomik ve Teknik Dergi Standard*, Yıl: 43, Sayı: 513, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara, s.64.

¹¹³ Nazmiye Özgüç, (2003): *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul, s.137.

¹¹⁴ Nurgün Oktik, (2002), “Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri”, *Muğla Üniversitesi Yayınları: 29*, Muğla Üniversitesi Basımevi, Muğla, s.24.

Kırsal turizm doğal yaşam ve tarımsal değerlere duyulan ilgi nedeniyle geliştirilen bir turizm çeşididir. Kırsal turizm Avrupa Birliği (AB) tarafından yapılan çalışmalarda şu şekilde tanımlanmaktadır¹¹⁵:

“Kırsal turizm, amacı tarımsal yada yerel değerlerle iç içe bulunarak hoşça zaman geçirmek olan turistlere, beklentileri doğrultusunda konaklama, yiyecek, içecek ve diğer hizmetleri veren küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür”.

Doğa ile bütünleşme yöresel kültürü tanıma, öğrenme beklentileri kırsal turizmin temelini oluşturmaktadır. Tarımsal üretiminin yoğun olduğu yerlerde daha da önem kazanmaktadır. Kırsal turizm bu potansiyele sahip olan ancak hala tarımsal üretimden geçimlerini sağlayan yöreleri turizme açmak ve tarım dışı istihdam alanları sağlamak bakımından önem kazanan alternatif bir ekonomik faaliyettir¹¹⁶.

Köylerde, çiftliklerde konaklamak; buralarda tamamen doğal olarak yetiştirilen çilek, kiraz, kavun, karpuz v.b. meyve ve sebzelerin tadına varmak; doğa ile iç içe yürüyüşler yapmak; balık tutmak, piknik yapmak, futbol, tenis, voleybol, basketbol oynamak; köylerde doğal besinlerle kahvaltı etmek, ekmek yapmak, ekmek pişirmek, reçel yapmak; çeşitli el sanatlarını ve yöresel ev işlerini öğrenmek v.b. faaliyetler kırsal turizme olan ilgiyi arttırmaktadır.

Kırsal turizm faaliyetleri sadece nüfusu az olan köy ve beldelerde değil, kentlerde tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerde yapılabilmektedir. Kentlerdeki yoğun gürültü ve çevre kirliliğinin insanlar üzerindeki olumsuz etkileri kırsal turizm hareketlerini artırıcı etkidedir. Doğa ile bütünleşik kırsal alanlar kişiler üzerinde beden ve ruh dinginliği sağlayarak, insan sağlığı üzerine olumlu etkiler yaratmaktadır. Kırsal

¹¹⁵ European Commission (EC), (1999): *Towards Quality Rural Tourism*, Enterprise Directorate General Tourism Unit, Brussels, s.151.

¹¹⁶ Nevzat Yosmaoğlu, Fevzi Engin, (2003): *Bolu İl Gelişme Planı Hizmetler Sektörü*, Bolu, s.16.

turizm faaliyetleri sayesinde çevre ile uyumlu tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelere olan talep artmaktadır¹¹⁷.

Coğrafik bakımından kırsal yörelerin ağırlık gösterdiği Türkiye gibi ülkelerde tarım kuruluşlarının bu tür bir turizme yönelmeleri için desteklenmeleri, özendirilmeleri suretiyle kırsal yörelerin hem tarım hem de turizm vasıtasıyla ekonomik büyüme ve gelişmeye yapacağı katkı gözden uzak tutulmamalı, turizm plan ve politikaların tespitinde, kırsal turizmin ekonomik ve sosyal fonksiyonu dikkatle değerlendirilmelidir¹¹⁸.

Kırsal turizmin bir yerleşme biriminde gelişebilmesi için coğrafi konumun ve kuruluş yerinin uygunluğu, doğal güzelliklerin, tarihsel ve kültürel çekiciliklerin varlığı ve korunmuş olması, alt yapı yeterliği, konaklama olanakları, kırsal-geleneksel üretim biçimlerinden en az birinin varlığı ve turiste sunulabilmesi, yerel halkın turizm için gönüllü olması, önde gelen koşullardır. Kırsal turizme muhakkak halkın eğitimiyle başlanmalı, yerel örgütler kurulmalı ve çok yönlü tanıtıma gidilmelidir¹¹⁹.

2.2. Kırsal Turizmde Talep ve Arz

Kırsal turizmin talep cephesinde doğa ve çevre değerlerine ek olarak yerel kültürle tanışmak isteyen bir tüketici kitlesi bulunmaktadır. Yöresel alışkanlık, tutum, davranış ve ilişkilerle tanışmak bu tüketici grubunun temel beklentileri arasında yer almaktadır¹²⁰.

¹¹⁷Gülüm Burcu Başer,(2002): “*Tarım-Turizm Sektörü İlişkisi ve Trakya’da Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Tarımsal Ürün Talebi*”,Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,s.84.

¹¹⁸ Olah v.d., 1986: 178.

¹¹⁹ Füsun Soykan, (2001): “Ege Bölgesi’nden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir)”, *Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Yayın No:1, Safa Tanıtım ve Matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul, s.152.

¹²⁰ Özcan Yağcı <http://www.cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/ozcan-yagci.doc>, 05.01.2006

Kırsal turizme ait arz unsurları irdelendiğinde tüketici beklentilerini karşılayacak ürünün öncelikle aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekmektedir¹²¹:

- Doğal, çevresel ve tarihsel çekicilikler,
- Otantik özelliklerini koruyan halk,
- Yerel, kültürel özelliklerin turizmle uyumlaştırılması ve turizm bilinci,
- Ülke, bölge ve yerel yönetimin konuya ilgisi,
- Ulaşım, konaklama, yiyecek, içecek hizmetlerinin uluslararası ve ulusal standartların altında bulunmaması.

2.2.1. Kırsal Turizm Talebini Etkileyen Faktörler

İnsanları kırsal turizme iten nedenler (ekonomik, toplumsal, kişisel) olduğu gibi, kırların da sahip olduğu bazı kaynaklar insanları buraya çekmektedir. Bu iki etken, aslında birbirini tamamlamakta, ancak kişilere göre biri diğerinden ağır basabilmektedir.

Kırsal turizm talebini etkileyen faktörler şu şekilde sıralanabilmektedir¹²²:

- Günümüzde tatilden beklentilerin değişmesi, yeni tatil anlayışlarının ortaya çıkması ve bunların topluma mal olması,

¹²¹ European Commission (EC), 1999: 18.

¹²² Soykan, 1999: 69.

- Kentsel yaşamın giderek daha stresli, baskıcı ve sınırlayıcı, kurallarla dolu olması,
- Deniz kıyılarının aşırı kullanımı nedeniyle kirlenmesi, betonlaşması ve kentlerden farkının kalmaması,
- Kentsel nüfusu %80-90'lara varan ülkelerde, kentlerden kırlara dönme eğiliminin artması,
- Gelişmiş ülkelerde hem kentsel nüfus yüzdesinin fazlalığı, hem de orta ve yaşlı nüfusun çoğunluğu teşkil etmesi, turizme hazır bir kitle yarattığı gibi, bu insanların büyük kısmının havası temiz, kalabalık olmayan ortamları yeğlemesi, ayrıca bazı hastalıkların tedavisinde ve nekahat döneminde kentlerden uzaklaşma gerekliliği nedeniyle, kırların tercih edilmesi,
- Kentlerde yaşayan insanların bir kısmının kır kökenli oluşu nedeniyle, düzenli ve sürekli olarak aynı yerlere ziyaretlerin yapılması,
- Tatillerinde turizme katılmayı isteyen az ve orta gelirli kesimin, başta yer ve konaklama tesisi seçimiyle ilgili harcamalarında ekonomikliği ön planda tutmak zorunda olmaları nedeniyle, kırsal turizmin onlara hitap etmesi,
- Yoğun iş yaşamıyla kentlerde bunalan kent insanının yalın ve sıcak ilişkiler kurma, dostlar edinme isteği ve ihtiyacı sayılabilmektedir.

2.2.2. Kırsal Turizm Arzını Etkileyen Faktörler

- Su kaynakları; içme ve kullanma suyu olarak yeterli, kaliteli ve temiz olmalıdır.
- Ulaşım olanakları çeşitli ve kolay, alt yapı hizmetleri tamam olmalıdır.

- Konaklama olanakları ucuz (çadır, karavan, köy ve çiftlik evi, kırsal otel, pansiyon, kiralık oda, akraba ve tanıdık yanında v.b. olabilir), telefon, sıcak su, televizyon gibi konfor olanaklarını da sunmalıdır.
- Kırsal yapılar, kırsal etkinlikler otantik olmalı ve geleneksellik ön planda hissedilmelidir¹²³.
- Doğal güzellikler, ilginç oluşumlar bulunmalı ve korunmuş (doğal parklar, milli parklar gibi) olmalıdır.
- Tarihsel ve kültürel değerler bulunmalı ve korunmuş olmalıdır.
- Spor etkinlikleri (koşu, yürüyüş, tenis, golf, yüzme, binicilik, kayak, futbol, voleybol,...) için uygun ortamlar (yürüyüş yolları, koşu parkları, kayak pistleri, golf alanı, maç sahaları ve su ile ilgili donanımlar,...) olmalıdır.
- Belirli bir kırsal-geleneksel ritim biçimi (dokumacılık, mandıracılık, ağaç işleri, şarap yapımı, seramik eşya yapımı,...) turiste sunulabilmelidir.
- Hizmetler, merkezi veya yerel örgütsel bir yapıda verilmeli, sağlık, güvenlik gibi konularda garanti sağlanmalıdır.
- Hizmetler belirli standartta olmalı, ücretler abartılı olmamalı, turisti oyalayacak zengin animasyonlar yaratılmalıdır.
- Yakın çevre gezileri için olanaklar ve alternatifler yer almalıdır.
- Kırsal halk, turizmi kabullenmiş, bu işi gönüllü yapan, turisti seven ve bu turizm türü için eğitimden geçmiş olmalıdır.

¹²³ Soykan, 1999: 70.

- Tanıtım şart olup yetkili kişiler tarafından doğru kitlelere ve zamanında yapılmalıdır.

2.3. Kırsal Turizm Etkinlikleri

Kırsal turizmde yer alan etkinliklerin bir kısmı spora dayalı olup, diğerleri animasyonel veya gerçek yaşamla ilgili etkinliklerdir. Bu etkinlikler; açık havada veya kapalı mekanlarda, pasif ya da aktif katılarak yapılmakta olup; çocuklar, gençler, yetişkinler ve yaşlılara yönelik özel düzenlemelere de gidilmektedir¹²⁴.

Kırsal turizmde uygulanan başlıca etkinlikler şunlardır:

- Tarımsal çiftliklerde veya köylerde; tarıma veya hayvancılığa dayalı etkinlikler (sebze, meyve, çiçek v.b. ürünlerin toplanması, ön işleme çalışmaları, hayvan besleme, hayvansal ürünleri elde etme ve değerlendirme peynir-yoğurt-yün v.b. işlemleri),
- Yerel el sanatları ile ilgili uygulamalar (dokumacılık, dikiş-nakış-örgü işleri, seramik, bakır, demir, ağaç, cam işleri v.b.),
- Müze, ören yeri, anıt gibi tarihsel-kültürel yerleri gezme,
- Milli parklar, doğal anıt, hayvanat bahçesi, ilginç oluşumlar v.b.nin ziyareti,
- Yakın çevre turları (yürüyerek, atlı, bisikletli,...),

¹²⁴ Soykan, 1999: 72-73.

- Piknik,
- Sportif etkinlikler (binicilik, avcılık, balıkçılık, atçılık, golf, trekking, yüzme, yelken, bisiklet, kürek, voleybol, futbol,...),
- Hobi etkinlikleri (fotoğraf çekme, resim yapma,...),
- Animasyonel gösteriler (köy düğünü, halk dansları,...),
- Çeşitli kurslar (geleneksel el sanatları, yemek, spor, müzik, halk dansı, yerel üretim teknikleri, şifalı doğal bitkiler, turizm-çevre-koruma,...),
- Bilimsel inceleme, gözlem ve araştırmalar,
- Yarışmalar (sportif, kültürel),
- Fuar, şenlik, özel kutlama günleri, panayır, festival, eğlence, konser v.b.,
- Okuma salonlarında kitap dergi, gazete v.b.leri okuma,
- Çay bahçesi, kafe v.b. yerlerde buluşma, sohbet,
- Güneşlenme,
- Manzara seyretme,
- Çocuklar ve yaşlılar için düşünülmüş özel etkinliklerdir.

Bütün bu etkinliklerin kırsal turizmde yapılabilmesi, örgütlenmeyi gerekli kılmakta ve kusursuz bir organizasyonu gerektirmektedir.

Kırsal turizmde turiste sunulan bütün bu etkinliklerden başka; kırsal halkı bilinçlendirmek; eğitmek üzere kurslar (yabancı dil kursları, üretimde kaliteyi geliştirme kursları, davranış-iletişim kurma kursları gibi) açılmakta; yani “eğitsel hizmetler” yerine getirilmektedir. Rekreatif etkinlikler ile eğitsel etkinliklerin arasındaki fark; birincisinin turistler için, ikincisinin kırsal halk için düzenlenmiş olmasıdır.

2.4. Kırsal Turizmin Etkileri

Gidilen yerin ekonomisi üzerinde kırsal turizmin olumlu ve olumsuz birçok etkileri olmaktadır. Bir taraftan bu yörelerde gelir artışı yaşanırken diğer taraftan bilinçsizce kullanılan doğal ve tarihi güzelliklerin bozulması da söz konusu olmaktadır.

2.4.1. Kırsal Turizmin Olumlu Etkileri

- Kırsal turizm nüfus kaybına uğrama riskleri ile karşı karşıya bulunan yöreleri canlandırmak suretiyle, yöre halkının başka bölgelere göç etmesini önleyebilmektedir¹²⁵.
- Şehir ve kırsal yöreler arasındaki ilişkilerin gelişmesi, zamanla şehir ve kırsal yöre arasındaki yaşam ve davranış farklılıklarını yumuşatmaktadır.
- Aile bireyleri, küçük çocuklar için daha hoş, daha değişik vakit geçirmeye imkan veren bir ortam bulmaktadırlar.
- Kırsal turizm, kırsal yörelerin kalkınmasına yardımcı olarak ülke ekonomisine katkıda bulunur. Tarımsal ve turistik etkinlikler bir arada ve birbirinin

¹²⁵ Olalı v.d., 1986: 181.

tamamlayıcısı olarak yer alırsa, hem o yöre hem de ülke ekonomisine önemli olumlu etkilerde bulunmaktadır¹²⁶.

- Turizm, kırsal yöreler halkına çok çeşitli kaynaklardan gelir kazanma olanakları yaratmaktadır. Tarım ürünleri talebi artmakta, kırsal yörelerde ev ve el sanatları gelişerek ek gelirler çoğalmakta; konaklama, yeme-içme v.b. ilgili tesislerin artması ile istihdam ve ücret gelirleri artmakta; inşaat ve ona bağlı yan sektörler ve gelirleri ile turistik mal ve hizmet sektörü ile kamu hizmetlerinin çoğalması, hem kişisel hem de kamu gelirlerini arttırmaktadır.
- Turistlerin her türlü hizmette belirli bir kalite aramaları yerli halkın da hayat standartlarının yükselmesine yol açmaktadır.
- Turizm, altyapı, konut ve çalışma şartlarının iyileştirilmesine neden olduğundan bu olumlu gelişmeler halkın yararına olmaktadır.
- Kırsal yöreler, turizmin doyum noktasına geldiği ve bu nedenle dinlendiricilik özelliklerini büyük ölçüde yitirmiş bulunan geleneksel tatil istasyonlarının yükünü hafifletir¹²⁷.
- Kırsal alanların büyük yer tuttuğu bir ülkede turizmi kıyı turizminin egemenliğinden kurtararak tatilleri mekan içinde yaymaktadır.
- Turizm, kırsal alanlarda yeni ekonomik etkinlikler doğmasına yol açar, yörenin ekonomik yapısının esnekliğe kavuşmasına yardım etmektedir¹²⁸.
- Kırsal turizm, iç turizmi canlandırmaktadır.

¹²⁶ Soykan, 1999: 73.

¹²⁷ Olalı v.d., 1986: 182.

¹²⁸ Soykan, 1999: 74.

2.4.2. Kırsal Turizmin Olumsuz Etkileri

- Kırsal turizm tarımdan gelir sağlayan halkın, tarım sektörü dışına kaymasına neden olmaktadır. Kırsal turizmin plansız gelişimi, tarımsal alanların azalmasına yol açmaktadır.
- Arazi ve diğer gayri menkul fiyatlarında spekülasyon artışları olmaktadır. Kiralama bedelleri aşırı yükselerek, tarım üreticisi tarımdan gelir sağlamak yerine, arazisini boş bırakarak rantı bekler duruma yönelebilmektedir.
- Kırsal alanların aşırı ve yoğun kullanımı, tarımsal alanları, doğal ve kültürel sit alanlarının tahribine yol açarak ekolojik dengeyi bozabilmektedir.
- Kırsal turizmden sağlanan gelir, yerli halka bu geliri tarım dışı hatta o yöre dışında değerlendirme şansı yaratır o da başka sektörlerde sermaye akımını kuvvetlendirir ve kırsal turizmi yöreyi kalkındırma amacından uzaklaştırabilmektedir.
- Kırsal alanların aşırı kalabalık olması, çekiciliklerin azalmasına ve otantikliğini kaybetmesine neden olmaktadır.
- Tarımsal ürün deseni değişerek verimlilik azalmaktadır.
- Kırsal yörelerde turizmin gelişmesi sosyal ve kültürel planda yerli halkın tarım yörelerine özgü gelenek ve göreneklerinin kaybolmasına kadar varan bir “kültürel kirlenme”ye neden olabilmektedir Böylece yerli halk ile turist kültürleri arasındaki karışma, yerli halktan turiste karşı birbirlerinden sert çizgilerle ayrılabilen iki aşırı davranış şekli ortaya çıkabilmektedir¹²⁹.

¹²⁹ Olalı v.d., 1986: 183.

2.5. Kırsal Turizmin Gelişmesine Yönelik Tedbirler

- Propaganda ve reklam araçlarından yararlanarak, turistlere sunulabilecek turistik ürün ve hizmetlerin tanıtılmasıyla ilgili promosyonel çalışmaların olması,
- Kırsal turizm, turist ile bu turizmi sunanlar arasında kişisel bilgiyi gerektirdiğinden bu personelin sık sık değişmemesi ve belirli bir eğitimin verilmesi,
- Kırsal turizmin tanıtılıp sevdirmesi için yöresel, bölgesel ve ülke çapında kolektif çalışılması,
- Kırsal turizmde alt yapı, kredi, tanıtım v.b. çalışmalar da devletin yardımı olması,
- Kırsal alanlarda fiyatların eşit ve makul ölçüde olması,
- Kültürel kimlik bozulmadan turistlerin zevk, istek ve alışkanlıklarına hitap edilmesi,
- Konaklama kalitesi her zaman düzeyini korumalı, tesis ve hizmet türlerinin çeşitlendirilmesi,
- Ulaşım, konaklama ve yeme-içmeyle ilgili ücretler makul düzeyde tutulmalı fakat turistin kaldığı sürece harcama yapmasını sağlayacak bir politika izlenmesi (gıda, dokuma, ağaç işleri gibi),

- Kırsal turizmde ekonomik anlamda sonuçlar elde etmenin arz kabiliyetine bağlı olması¹³⁰ kırsal turizmin gelişmesine yönelik tedbirler arasında sayılabilmektedir.

2.6. Kırsal Turizm Uygulamaları

Köylerde, çiftliklerde konaklayarak veya kırsal yaşamın tadına vararak tatil geçirmek isteyenlerin tercih edebileceği bir turizm çeşididir. Tarımsal üretimin ağırlık taşıdığı ülkelerde giderek yaygınlaşmaktadır.

2.6.1. Dünya’da Kırsal Turizm Uygulamaları

Kırsal turizm, geleneksel tarım ve sanayi sektörlerinin azalma olduğu yerlerdeki toplumlara yeniden hayat veren bir sektör konumunda olduğu için Avrupa’da kırsal alanların kalkınmasında alternatif bir yaklaşım olarak sunulmaktadır. Kırsal destinasyonlar, yaz tatilleri, özel ilgi ve eğitim tatilleri ve hafta sonu dinlencesi için en önemli popüler yerler olarak görülmektedir. Avrupa’nın kırsal alanları turistler için zenginliklerle doludur. Son yıllarda, yerli ve yabancı turistler, tatil için giderek artan oranda kırsal alanları tercih etmeye başlamışlardır. Avrupa’da birçok ülke kırsal turizm alanında önemli mesafeler katetmiş durumdadır. Özellikle 1980’li yıllardan itibaren kırsal turizme verilen önemden dolayı İtalya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde kırsal turizm faaliyetine katılan işletme sayısında iki kat artış meydana gelmiştir¹³¹.

AB Komisyonu Genel Turizm Birimi tarafından hazırlanan çalışmada kırsal turizmin gittikçe daha fazla ilgi gördüğü vurgulanmaktadır. Dünyadaki bazı ülkelerde kırsal turizm faaliyetleri şu şekildedir:

¹³⁰ Soykan, 1999: 74-75.

¹³¹ Akça, 2004: 64.

Bulgaristan

Komşu ülkemiz olan Bulgaristan’da kıyı turizmi en fazla tercih edilen bir tatil türü olmasına karşılık yaz aylarında dağlarda, bisiklet, yürüyüş, tırmanış v.b. aktif turizm çeşitleri de yapılmaktadır. Rila, Pirin, Rhodope, Vitosha ve Stara Planino dağlarında yoğun olarak kış sporları yapılmaktadır. Kırsal turizm açısından hizmet veren Koprivshitsa, Roshen ve Pirin önemli yerler arasındadır. Bulgaristan Kırsal ve Çevresel Turizm Derneği Ulusal Programı çeşitli dağlık yörelerin, köylerin geliştirilmesi amacıyla köprü, tren gibi ulaşım ağlarıyla bölgeyi cazip hale getirmeye çalışmaktadır. Çevreci turistlerin bilgilendirilmesi ve çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ülkede çeşitli merkezler kurulmuştur¹³².

Fransa

Özellikle gelir düzeyi yüksek şehirli nüfusun yaşadığı ve kanalların da geniş bir sistem halinde geliştiği Avrupa’da, kısa tatillerde uzun mesafe katetmek istemeyenlere şehre yakın fakat sakin, huzurlu bir ortam sağlayan kanallar çok tutulmaktadır¹³³. Fransa’da Trans-Aquvitaine Canal du Midi gibi kanallar tamamen rekreasyon amaçlı kullanılmaktadır.

Turizm, Fransa ekonomisi için anahtar sektör durumundadır. Fransa’nın kırsal kesimlerinin çeşitliliğini değerlendirmeye olanak sağlayan “kırsal turizm” (çiftlikte ağırlama, kırsal barınaklar,...) ile kıyı kesimlerinde veya dağlarda turistik arzların çeşitlendirilmesi, kamu yetkililerince desteklenmektedir. Devlet ve yerel topluluklar arasında yapılan sözleşmeler, turistik akışın daha iyi dağılımı için yürütülen gayretleri somutlaştırmaktadır. Örnek olarak Jura Dağları Bölgelerarası Antlaşma Turizmi bir global iletişim stratejisi yürürlüğe koyarak, sanayi turizmini geliştirerek, ortaklığa

¹³² Sunay Ünlü Yücel, (2003): TÜRSAB Ar-Ge Departmanı.

¹³³ Özgüç, 2003: 137.

dayalı toplu turist barınma merkezlerini yenileyerek turizmi canlandırmayı hedeflemektedir¹³⁴.

İspanya

İspanya'nın "Andalucia (Endülüs)" bölgesi önemli kırsal turizm merkezlerinden bir tanesidir. Bu bölgede devlet çevre koruma konusunda oldukça hassas olup, arazinin %17'si doğal park olarak ilan edilmiştir. Endülüs bölgesinde kırsal turizmin gelişmesinin altında yatan önemli etkenler; geniş doğal çevre, ılıman iklim yapısı ve yılda ortalama 300 gün güneş alabilme özelliği olarak açıklanmaktadır. Kırsal turizm kapsamında ziyaretçilere kamp yapma, ata binme ve atlı gezi, doğa yürüyüşü ve dağ bisikleti gibi olanaklar sunulmaktadır¹³⁵.

Avusturya

Avusturya, Avrupa'da kırsal turizmin geleneksel biçimde uygulandığı en eski ülkelerden bir tanesidir. Avusturya'nın dağlık yapısı dağ turizmi, kış sporları turizmi ve kırsal turizm gibi alternatif turizm türlerinin gelişmesine yardımcı olmuştur. Günümüzde Avusturya'da köylerde ve çiftliklerde sürdürülen kırsal turizm, özellikle büyük kent yakınları ile dağlık bölgelerde yaygınlık kazanır. Avusturya'da çiftlikler kırsal turizm amaçlı 109 bin yatak sağlamakta olup; bu rakam ülkedeki yatak kapasitesinin 1/6 sını oluşturmaktadır. Ülkedeki çiftliklerin %7.5'i turistik konaklamaya açılmıştır.

¹³⁴Fransa'nın Türkiye Büyükelçiliği, <http://www.ambafirancetr.org/ecrire/upload/fis/fis6.html>, 01.03.2006

¹³⁵ Akça, 2004: 64.

Romanya, Estonya, Litvanya

Romanya'daki Tuna Deltası, Estonya'daki Väinameri Sahası, Litvanya'daki Nemunas Deltası kırsal turizm potansiyeli yüksek yerler olarak görülmektedir. Buralardaki eşsiz tarihsel anıtlar, doğal güzellikler, geleneksel el sanatları, kültürel gelenekler v.b. turistleri buralara çekmektedir¹³⁶.

Japonya

Japon hükümetinin kırsal turizme önem vermesinin altında yatan nedenlerden bazıları: küresel ticaretin liberalizasyonu sonucu rekabet şansını yitiren ve nüfusu giderek azalan alanları canlandırmaktır. Mart 2000'de 752 işletme kırsal turizm için kayıt edilmiştir. Japonya'da kırsal alanlarda turizm faaliyetini tercih eden kişiler farklı beklentiler içindedirler. Genç nesil daha çok spor aktivitelerini kapsayan kırsal rekreasyonu tercih ederken; yaşlılar ise basit ziyaretler ile yerel ürünlerin satın alımıyla ilgilenmektedirler. Kırsal turizm kapsamında günübirlik ve yatılı ziyaretçiler elma, armut, çilek ve üzüm gibi tarım ürünlerini kendileri toplamaktadırlar. Japonya'da Leisure Development Center tarafından yapılan bir araştırmada kırsal alanları tercih edenler; profesyoneller, öğrenciler, firma yöneticileri, yüksek eğitim düzeyine sahip kişiler ve büyük şehirde yaşayan kişilerdir¹³⁷.

Macaristan

Kırsal turizm, Macaristan ekonomisi için önemli olan turizm sektörünün bir parçasını oluşturmaktadır. Macaristan yüksek dağlara, yağmur ormanlarına, deniz kıyısına, egzotik hayvan sürülerine ve gösterişli doğal güzelliklere sahip olmamasına

¹³⁶ <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/casestudies-danube.htm>, 07.03.2006

¹³⁷ Akça, 2004: 65.

rağmen; Macar halkının misafirperverliği, küçük köylerdeki çekici kültürel doku, kaplıca ve ılıcalar, ırmaklar ve göller sakin bir yerde dinlenmek isteyen turistlere mutluluk verici olanaklar sunmaktadır. Yerli turistlerin tersine, son zamanlarda yabancı turistlerin Macaristan'daki kırsal turizm faaliyetlerine olan ilgisi giderek artmaktadır. Yabancı turistler daha çok Balaton Gölü civarında organize edilen atlı gösteriler ile folklor programlarına talep oluşturmaktadırlar.

İngiltere

Çok sayıda gölün yer aldığı "Lake District" bölgesi önemli bir turizm bölgesidir. Göl kenarındaki ağaçların altında büyükbaş hayvanlar ve gölde su sporu yapmak için kullanılan jetskiler yan yana görülebilmektedir. Ayrıca eski devirlerde maden ocağı olarak kullanıldıktan sonra terk edilen birçok mağara yapılan sesli, ışıklı ve görsel animasyonlarla günümüzde yerli ve yabancı turistleri çekmek için kullanılır. İskoçya'nın İnverness bölgesinde yaz aylarında yapılan şenliklere katılmak için AB'ne üye ülkelerden birçok turist gelmektedir. Ayrıca kırsal alanlarda yer alan birçok tarihi şato günübirlik olarak turistlerin en çok rağbet ettikleri yerler arasında bulunmaktadır¹³⁸.

2.6.2. Türkiye'de Kırsal Turizm Uygulamaları

Türkiye'de kırsal turizm denildiği zaman; çoğunlukla doğa yürüyüşleri ve doğa sporlarını içine alan açık hava rekreasyon etkinlikleri, alışveriş ve yeme-içmeyi kapsayan günübirlik köy ziyaretleri anlaşılmaktadır. İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerin çevresinde; Muğla ve Antalya gibi turistik illerde; Bursa, Safranbolu gibi tarihsel-kültürel zenginliklere sahip yerleşmelerin çevrelerinde; antik kentlerin yakınlarındaki köylerde bu yönlü bir kırsal turizmin geliştiği görülmektedir¹³⁹.

¹³⁸ Akça, 2004: 66-67.

¹³⁹ Soykan, 2002: 153.

Kırsal turizmin kendiliğinden gelişiminde kent kökenli organize yakın çevre turları, amatör gezginler, gezi ile ilgili dergi, kitap ve gazeteler, televizyon programları, bilinçli yerli ve yabancı turistler büyük rol oynamaktadır. Aynı zamanda yerel halkın isteği ve teşvik edilmesi de birçok yerleşmeyi kırsal turizme kazandırmaktadır. Ülkemizin henüz bozulmayan kırsal köyleri ve zengin kültürel mirası göz önüne alındığında hem iç turizm hem de dış turizm kapsamında geleceği olan bir turizm türüdür.

Doğu Anadolu Bölgesi ve bu bölgedeki en önemli yayla ili olan Erzurum; bu ilin Palandöken Dağları, Kaçkar Dağları, Tortum Şelalesi, Uzundere Dinlenme Vadileri kırsal turizm açısından önemlidir. Karadeniz bölgesi ve kısmen de Ege ve Akdeniz Bölgelerinde yer alan yaylalar, kırsal halkın yazın hayvanları otlatma ve geçici bir süre için konaklama yeri olmalarından başka, bazı tarihi olayları ve değerleri hatırlatma ve yaşatma açısından büyük önem taşımaktadır¹⁴⁰.

İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerin çevresinde, Muğla ve Antalya gibi turistik illerde Bursa ve Kastamonu (Safranbolu) gibi tarihi ve kültürel zenginliklere sahip yerleşim yerlerinin çevresinde, antik kentlerin yakınlarındaki köylerde bu yönlü bir kırsal turizmin geliştiği görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’de kırsal alanlarda turizm faaliyetinin geliştirilmesi gündeme gelince hemen akla, yaylalar ve dolayısıyla yayla turizmi gelmektedir. Oysa, Türkiye’deki dağ ve orman köylerinden başka birçok ova köyü de sahip olduğu tarihi ve sosyo-kültürel değerler açısından kırsal turizm için önemli potansiyellere sahiptir. Örneğin; Türkiye’deki ipek yolu üzerinde bulunan 12 kervansaraydan iki tanesi Burdur ilinin Bucak ilçesinin İncirdere ve Susuz köylerinde yer almaktadır. Bu iki köy, ova köyü statüsünde olmasına rağmen; son yıllarda Antalya’daki bazı turizm acentelerinin önemli tur güzergahları üzerinde bulunmaktadır. Özellikle, perşembe günü bölgeye düzenlenen turlarda turistler ilk önce tarihi eserleri

¹⁴⁰ İbrahim Özdoğan, (2004): Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurul Tutanağı, 22. Dönem 3. Yasama Yılı, <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak> , (Erzurum Milletvekili).

gezdikten sonra, ilçede kurulan halk pazarında alışveriş yapmaktadır. Bu tür uygulamalar hayli ilginç bulunmaktadır¹⁴¹.

Türk kültürünün yansıtıldığı yöresel el sanatları, Anadolu folkloru, geleneksel köy düğünleri, geleneksel sporlar (cirit, deve, boğa güreşleri) , doğal bir arbetoryum niteliğindeki flora ve fauna, olağanüstü peyzaj görüntülerine sahip yaylalar ve ormanlar, mağaralar gibi kırsal alanlara has özellikler, Türkiye'deki kırsal alanların mozaiğini oluşturmaktadır.

Son yıllarda bazı valilikler, belediyeler, köy muhtarlıkları, köy kalkınma kooperatifleri ve özel sektör buldukları yörelere kırsal turizm kapsamında turist çekebilmek amacıyla çeşitli projeler yürütmektedirler. Örneğin, Erzincan'da yamaç paraşütü ve rafting teşvik edilen bir faaliyettir. Samsun'da ise yayla evleri projesi hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Tokat ilinde kırsal yörelerde yapılan festivaller ve yayla şenlikleri yörenin tanıtılmasında önemli yer tutmaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde Kafkasör Yaylası'ndaki boğa güreşleri ile Ege Bölgesi'nin değişik ilçelerinde yapılan deve güreşleri kırsal alanlara önemli miktarda turist çeken bir faaliyettir.

Şirince, İzmir turizminde hatta Ege Bölgesi'nde kırsal turizm kapsamında en tanınmış örnektir. Şirince köyünün doğal ortam özellikleri ve kırsal turizme uygunluğu, bir kırsal yerleşmenin coğrafi konumu ve kuruluş yeri özellikleri, kırsal turizmin başlaması ve kimliği açısından çok önem taşımaktadır¹⁴².

Kırsal alanlar artık kent insanların rekreasyon aktivitelerini gerçekleştirdiği yerler olarak görülmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde özellikle Artvin, Yusufeli,

¹⁴¹ Akça, 2004: 67-68.

¹⁴² Soykan, 2001: 154.

Şavşat ve Ardanuç ilçelerinin çevre köylerinde kırsal turizm için uygun alanlar bulunmaktadır¹⁴³.

Turizme yeni bir nefes getiren bu tür tatil anlayışı ülkemizde yavaş da olsa yerleşmeye başlamıştır. İnsanlar doğal yaşam özlemiyle bir yerden bir yere seyahat edebilmektedir. Doğasını, kültürünü, kendine has mutfağını koruyabilmiş bir yer olan Türkiye’de kırsal turizm önemli bir girişim sayılmaktadır. Fakat bu turizm türü o yerin doğasını, kültürel değerlerini, yörenin yaşam akışını, geleneklerini, göreneklerini zedeleden gerçekleştirilmelidir.

Ege Bölgesi’nde, Karaburun’da uygulanmaya başlanan Winpeace (Türkiye Yunanistan Kadın Barış Girişimi) Agro Turizm Projesi, bunlardan biridir. Amacı, kırsal kesim kadınlarına Agro Turizm eğitimi vermek, turistleri çiftliklerde, ev pansiyonlarında ağırlayarak, doğayla iç içe, özledikleri etkinlikleri yaşatmaktır. Ekmek pişirmek, reçel yapmak, el işi öğrenmek, ata binmek, ormanda gezinmek gibi etkinliklerdir. Köy kadınlarının ekonomik özgürlüklerini kazanmalarının yanı sıra yerel el sanat ve zanaatların yok olmasını engellemek, geleneklerin sürdürülmesini sağlamak ve ekonomik şartları iyileştirerek, gençleri köylerde tutabilmek de projenin hedefleri arasında yer almaktadır. Projenin esas amaçlarından biri de Yunanistan ve Türkiye kadınlarının, deneyimlerini paylaşarak ve beraber çalışarak, birbirlerini anlamalarını güçlendirmek ve iki ülke arasında barışa katkıda bulunmaktır. Bu çalışma için, Midilli Adası’ndaki Petra Kadın Kooperatifi ile Karaburun köyleri, kardeş köy seçilmişlerdir. Karaburun’daki bu örnek tam anlamıyla “kırsal turizm” kapsamında değerlendirilmektedir¹⁴⁴.

Anadolu’nun birçok beldesinde avcılık, bağ bozumu, incir, üzüm, tütün v.b. etkinlikler de kırsal turizm çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Son zamanlarda yoğun ilgiyle izlenen yerli dizilerin çekimlerinin yapıldığı köy ve kasabalar da yerli

¹⁴³Tülay Cengiz, Aydın Tüfekçioğlu, İl Kültür-Turizm Müdürü Ahmet İskender, (2004): *Artvin İl Gelişme Planı* Turizm Sektörü Raporu (Taslak), Artvin, s.25.

¹⁴⁴<http://www.hurriyetkurumsal.com>, 03.01.2005

turistlerin ilgisini çekmektedir. Bu amaçla tur operatörleri yılın her ayında çeşitli organizasyonlar düzenleyerek buralara yerli turistleri getirmektedir.

Bazı özel teşebbüslerin de organizeli bir şekilde kırsal turizm faaliyetine katıldığı gözlemlenmektedir. Muğla ili Fethiye ilçesi sınırları içerisinde deniz ile doğanın birleştiği bir mekanda faaliyet gösteren “tohum” adlı turizm işletmesi bunlardan birisidir. Bu işletmenin organize ettiği programlara katılan turistler yöredeki köyleri ziyaret etmekte, kadınlarla birlikte yemek pişirmekte, eşeğe binerek gezinti yapmakta, organik tarımsal üretim faaliyetinde bulunmakta ve geleneksel Anadolu düğünlerine katılmaktadır¹⁴⁵.

¹⁴⁵ Akça, 2004: 69.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3-TRAKYA BÖLGESİ “KIRKLARELİ” İLİNDE KIRSAL TURİZM POTANSİYELİ

3.1. Kırklareli İlinin Tarihçesi

M.Ö.1200 yıllarından itibaren bölgeye Trak boylarının yerleştiğinin bilinmesine karşın Kırklareli'nin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu ve eski isminin ne olduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Yalnız Kırklareli ve yöresinin eskiden beri bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Traklardan günümüze kalan ve bilgi alınabilen en önemli eserler mezar mı, şehir kalıntısı mı veya bir işaret merkezi mi oldukları pek bilinmeyen yapma tepeler olan höyüklerdir. Kırklareli'nin çevresinde yapılan araştırmalardan birer mezar, abide oldukları anlaşılan bu höyüklerin varlığı, burasının eski bir yerleşim yeri olduğunu bize doğrulamaktadır¹⁴⁶. Kırklareli, eski bir yerleşim yeri olmasına rağmen tarihte adına pek fazla rastlanılmamaktadır. Bunun nedeni de Kırklareli'nin diğer Trak şehirleri gibi büyük bir merkez olmayıp küçük bir yerleşim yeri olması ve daima çevresindeki büyük yerleşim merkezlerinin gölgesinde kalmasıdır. Roma ve Bizans İmparatorlukları Dönemi'nde de küçük bir merkez olarak kalan Kırklareli'nin büyümesi ve gelişmesi Osmanlı Devleti zamanına rastlamaktadır¹⁴⁷. Padişah I. Murat'ın 1361 yılında Bizanslılardan alarak Osmanlı Devleti topraklarına kattığı Kırklareli'nde burada yaşayan Bulgar, Rum ve Yahudiler; Türk nüfus ile kaynaşarak beş yüz yıl kadar beraberce huzur içinde ve kardeşçe yaşamışlardır.

Vize ve Lüleburgaz çevresinde yoğunlaşan yerleşmeler ve bunlardan günümüze kalan dini yapılar Bizanslılarca yöreye “Saranta Ekklesies” denmesinin nedenini ortaya

¹⁴⁶ Arif Müfit Mansel, (1938):*Trakya'nın Kültür Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayını, İstanbul, s. 15-19.

¹⁴⁷ Ahmet Korkut, (1959): *Yakın Yurt Serhat Şehri Kırklareli*, Dizerkonca Matbaası ,İstanbul, s. 4-5.

koymaktadır. Yörenin Türkler tarafından alınmasıyla Latince kökenli bu kelime Türkçeleştirilerek “Kırk Kilise” yapılmıştır. Bazı yörelerde “Kırk Kinise” olarak da kullanılan yöre isminin Kırklar Baba Dergahı’nda “Kimesne” olarak geçtiği ifade edilmekte ve “kırk kimse şehit oldu bu yerde, bu nam ile anıldı bu belde” Kırk Şehitler Abidesinde yazılı olan kitabedeki beyit delil olarak gösterilmiştir. Türk akıncıları tarafından yörenin ele geçirilmesi için verilen mücadelede ön saflarda çarpışan 40 yiğidin ölmesi üzerine “Kırklarili” ya da “Kırklareli” olarak destanlaşan şehitlere izafeten bu adın kullanıldığı görülmektedir¹⁴⁸.

Kırklareli en son düşman işgalinden 10 Kasım 1922’de kurtarıldıktan sonra, yöre adı 20 Aralık 1924 tarihinde resmi olarak Kırklareli olmuştur.

3.2. Kırklareli İlinin Coğrafi Konumu ve Özellikleri

Kırklareli, Türkiye’nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesi’nin Trakya kesiminde yer almaktadır. Dünyadaki konumu itibariyle 41 derece, 13 dakika, 34 saniye ve 42 derece, 05 dakika, 03 saniye kuzey enlemleri ile 26 derece, 54 dakika, 14 saniye ve 28 derece, 06 dakika, 15 saniye doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kuzeyinde Bulgaristan, doğusunda Karadeniz, güneydoğusunda İstanbul (Çatalca), güneyinde Tekirdağ (Saray, Çorlu, Muratlı ve Hayrabolu), batısında ise Edirne (Uzunköprü, Havsa, Merkez ve Lalapaşa ilçeleri) bulunmaktadır. Toprakları kuzeyden Bulgaristan sınırını oluşturan Rezve Deresi Vadisi, doğudan Karadeniz, güneyden Ergene Irmağı ana vadisi ve batıdan ise Ergene Irmağına karışan Teke Deresi’nin su bölüm çizgisi olan sırtlarla kuşatılmıştır. Yüzölçümü 6650 km² olup, il merkezinin denizden yüksekliği 203 metredir¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Kırklareli Belediyesi, (1998): 8. *Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali*.

¹⁴⁹ Kırklareli İl Yıllığı, (2000): *Kırklareli Valiliği*, Kırklareli, s.47.

İlin tabii güzelliklerinin başında orman ve deniz gelmektedir. Geniş çam ve kayın ormanları her türlü tarif ve tavsifin üstünde bir güzelliğe sahip bulunmaktadır. İlin en önemli ormanlık alanını Dereköy, Kofçaz, Demirköy ve Vize çevresi oluşturmaktadır. İğneada ve Kıyıköy’de tabii plajlar bulunmaktadır. Kırklareli-Bulgaristan turistik yolu üzerinde bulunan Dereköy Bucak Merkezi, Dereköy’ün 13 km kuzeyinde Kocakaynaklar, Dereköy’ün 7 km kuzeyinde Dolapdere, Kofçaz ilçesinde Kocayazı ve Asker Çeşmesi, Demirköy ilçesinin Velika Deresi ormanı, bol suyu ve alabalığı bulunan piknik yerleri olarak gösterilmektedir¹⁵⁰.

Istranca (Yıldız) Dağları’nın görkemli ve sık ormanlarından geçilerek 44 km sonra Bulgaristan’a açılan Dereköy Hudut Kapısına ulaşılmaktadır.

Kırklareli, tabiat harikası yeşil alanları, ormanları, mesire yerleri, parkları, tarihi ve kültürel değerleri ile yüksek bir turizm potansiyeline sahiptir. İldeki doğal güzelliklerin, tarihin hemen her safhasının yaşandığı mekanlarla iç içe veya çok yakında bulunması, eşine az rastlanılan bir özellik taşımaktadır¹⁵¹. İlin doğusunda bulunan Karadeniz ile kuzey ve kuzeydoğusundaki Istranca dağlık bölgesi ormanları, Kırklareli’ne eşsiz güzellik vermektedir. Tatlı sularının Karadeniz’e kadar ulaştığı, içinden çeşitli derelerin aktığı ormanlar, içinde çeşitli yaban hayvanlarını barındırmaktadır. Bu doğal zenginliklerin önemli bir bölümü Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “doğal sit alanı” olarak koruma altına alınmış bulunmaktadır. Demirköy ve Kıyıköy Doğal Sit Alanları, Kastros Körfezi Tabiatı Koruma Alanı, Dingiloğlu Parkı, Pınarhisar Ali Özer Parkı, Dereköy-Bulgaristan çevresindeki ormanlık alan, Kaynarca Pekmezdere Mağarası ve Alpullu Şeker Fabrikası kampüsü doğal sit alanı olarak tescilli, görülmeye değer tabiat harikaları arasında yer almaktadır.

Bu güzelliklerin yanı sıra günübirlik gereksinimlere cevap veren mesire yerleri de bulunmaktadır. Velika Deresi, Kocakaynaklar, Dolapdere, Dereköy, Kavaklı Meşe

¹⁵⁰ Kırklareli İl Yıllığı, (1973): *Cumhuriyet’in 50. Yılında Kırklareli*, Kırklareli, s.123.

¹⁵¹ Kırklareli İl Yıllığı, 2000: 159.

Korusu, Çifte Kaynaklar, İnce Koru, İğneada Mert Gölü, Karahıdır Korusu, Şeytandere, Çağlayan, Böcekdere Koruları, Hudut Kapısı, Erikler ve İnece Korusu sayılabilmektedir. Ayrıca tescilli anıt ağaçlarda Kırklareli'nin doğal güzellikleri, arasında yer almaktadır. Hayranlık uyandıran doğa güzelliklerine sahip bu ormanların Kırklareli ekonomisine katkısı büyük olup, ilin iklimini de olumlu yönde etkilemektedir. Bu ormanlarda çeşitli yaban hayvanlarıyla soğuk derelerinde alabalıklar yaşamaktadır. Karadeniz kıyılarında ise nesli tükenme tehlikesi yaşayan Akdeniz foklarının yaşamasına uygun yerler bulunmaktadır¹⁵².

Günümüzde insanlar denizden yeşillığe, ormanlara doğru bir akım içinde yer almaktadır. Bu akımın en önemli nedeni denizlerin kirlenmesidir. Bağ, kır, dağ, deniz evi, orman içi çiftlikler, yeni dinlenme anlayışının özelliğini oluşturmaktadır. Kırklareli'nin doğal zenginliği içinde bu uygulama gelişmiş ve özellikle iç turizm yaratma şansı getirmiştir. Kırklareli'nin geçmişinde çiftlik olayı ilgi görmüş ve uzun yıllar varlığını sürdürmüştür¹⁵³.

Kırklareli ilinde turizm henüz başlangıç aşamasında olup, yeni keşfedilmektedir. Kırklareli'nin kolay ve zaman kaybı olmaksızın ulaşılan bir coğrafya üzerinde bulunması; gerek dinlenmek, gerekse görme ve öğrenme arzusundaki kültür düzeyi yüksek insanın ilgisini özellikle çekmektedir.

Kırklareli ilinin bir sınır kenti oluşu, dünyanın en çok tanınan şehirlerinden biri olan İstanbul'a yaklaşık 1,5-2 saat mesafede bulunması, günümüzde zamanla yarışmak zorunluluğu bulunan insanlar için önemli sayılabilecek hususlar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda Kırklareli'nin merkezi ile en uzak beldesi arasında yaklaşık 1 saatlik mesafede bulunmasından dolayı aynı gün içerisinde çok sayıda tarihi, kültürel alanlar ziyaret edilebilmekte; bu ormanlık bölgelere ve deniz kenarına da

¹⁵² Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, (2005): *Kırklareli Rehberi*, Kadıköy Matbaası, İstanbul, s.8.

¹⁵³ Nazif Karaçam, (1995): *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli*, Özyılmaz Matbaası, Kırklareli, s.365.

gidilebilmektedir. Bu yüzden özellikle hafta sonları iç turizm hareketleri açısından büyük canlılık yaşanmaktadır.

Günümüzde tatil yapma arzusundaki insanlar tercihini deniz sahillerinden çok, kültürel ve tarihi yerleri gezerek bilgilerini arttırmanın yanı sıra yeni insanlar, değişik gelenek, görenek ve yaşam tarzlarını tadararak doğal bir ortam içerisinde dinlenmek istemektedirler. Bu yüzden Kırklareli gerçek anlamda keşfedilmeyi bekleyen doğa, tarih ve kültür kenti durumundadır. Kırklareli'ndeki tatil bölgelerinin çarpık kentleşme ve sanayileşmenin olumsuz tesiri altında bulunmaması turizmin gelişmesi açısından ayrıca bir avantaj sağlamaktadır.

3.3. Kırklareli İlinde Kırsal Turizm Potansiyeli

Globalleşen dünyada artan rekabet insanoğlu üzerinde büyük baskılar yaratmaktadır. Özellikle şehir insanının içinde yaşadığı yapay ortam ve yoğun çalışma temposu bu baskıyı daha da arttırmaktadır. Çağın hastalığı olarak bilinen strese neden olan bu baskılardan kurtulmak için insanlar doğaya yönelme ihtiyacı duymaktadırlar¹⁵⁴.

İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına, dinlenmek, doğal ve tarihi çekim merkezlerini görmek amacıyla yaptıkları turistik amaçlı gezilerin yaşadıkları yerlerin yakınlarına yapılması az zaman alması ve ekonomik olması bakımından doğaldır.

¹⁵⁴ F. Burçin Şapçı,2005:104.

Bir turistik yörenin, turizm pazarına yakınlığı önemli bir faktördür. Yakınlık ile turist çekme imkanlarını belirleyen kesin bir oran yoktur. Ancak, turistik yöre önemli bir pazara ne kadar yakın olursa turist çekme ihtimali o derece büyük olmaktadır¹⁵⁵.

Bir sınır şehri olan Kırklareli’nde Osmanlı kültürünü yaşatan birçok eser bugün hala kullanılmaktadır. İl Osmanlı yönetimine geçtikten sonra, merkez ve ilçelerine cami, hamam ve çarşılar yapılmıştır. Dış turizm açısından Kırklareli yeterince gelişmemiştir. Kırklareli ili, Dereköy Sınır Kapısı nedeniyle sadece geçiş yolu olarak kullanılmaktadır.

Kırklareli’ndeki kırsal turizm için potansiyel kaynaklar arasında dağlar, ormanlar, ırmaklar ve mağaralar; doğa yürüyüşleri, yerel sporlar, av hayatı, balıkçılık, tarihi ve kültürel değerler (özel günler ve kutlamalar), yöresel el sanatları ve yemekler, halkın da konukseverliği gösterilebilmektedir.

3.3.1. Kırklareli’ndeki Doğal Güzellikler

İlin doğusunda bulunan Karadeniz ile kuzey ve kuzeydoğusundaki Istranca Dağlık Bölgesi Ormanları, Kırklareli’ne eşsiz güzellikler katmaktadır. Tatlı suların denize kadar ulaştığı, içinde çeşitli derelerin aktığı bu tabiat harikası ormanlar bünyesinde, çeşitli yaban hayvanlarını da barındırmaktadır. Bu tabii zenginliklerin önemli bir bölümü Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “doğal sit alanı” olarak koruma altına alınmıştır¹⁵⁶.

¹⁵⁵ Derman Küçükaltan, Adil Oğuzhan, Mehmet Yılmaz, Ali İhsan Güneş, (2005): “Gelibolu’nun Turizm Potansiyeli ve Gelibolu’da Yerli Halkın Turizme Yaklaşımı”, *I. Çanakkale Turizm Biyernali*, 5-7 Mayıs 2005, Çanakkale, s.27.

¹⁵⁶ Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005: 34.

3.3.1.1. Demirköy Doğal Sit Alanları

Ormanlık alanın önemli bir bölüm ile birlikte Saka, Pedina ve Hamam Gölleri doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. Yine İğneada yakınlarındaki Mert ve Erikli Gölleri ile Sarpdere Köyü yakınlarındaki Dupnisa Mağaraları 1. derece tescilli doğal sit alanlarıdır. 2720 metre uzunluğunda olan mağara, dikit ve sarkıtların yanı sıra, geniş galerileri ile de dikkat çekmektedir. Bölgede Çevre ve Orman Bakanlığı ile Dünya Bankası tarafından müştereken yürütülen koruma ve turizm amaçlı GEF II projesi (İğneada Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi) çalışması halen devam etmektedir. Küresel çevre kolaylığı olarak bilinen kuruluş olan GEF; tüm dünyada küresel çevreyi korumak için gelişmekte olan ülkelere küresel ısınma, uluslararası suların kirlenmesi, ozon tabakasının tahribi, sürekli organik kirlenme, arazi azalması ve biyolojik çeşitliliğin yok edilmesi ile ilgili konularda yardım etmektedir.

3.3.1.2. Kıyıköy Doğal Sit Alanları

Vize İlçesi Kıyıköy kasabasının iki yanında yer alan Pabuçdere ve Kazandere'nin Karadeniz'e ulaştığı noktadan itibaren önemli bir bölümü, 1. derece doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır. Her iki derenin denize kavuştuğu bölgede, yerli ve yabancı turistlerin sıklıkla ziyaret ettiği iki ayrı plaj mevcuttur.

3.3.1.3. Kastros Körfezi Tabiat Koruma Alanı

Trakya'nın doğal durumda olan tek karaçam ormanına sahip alanıdır. "Akdeniz foku" nun yaşamasına elverişli doğal özelliğe sahiptir. Kırklareli ili, Vize ilçesine 48 kilometre mesafede olup, Kıyıköy kasabası ile Tekirdağ il sınırları arasında kalmaktadır. Kastros Koyu'ndan Karadeniz'e dökülen Bahçeköy Deresi, İstanbul-

Kırklareli il sınırını meydana getirir. Bu derenin denize döküldüğü kesimde ise bir lagün gölü oluşmuştur.

3.3.1.4. Anıt Ağaçlar ve Parklar

Anıt ağaçlar yaş, çap ve boy itibarıyla kendi türünün alışlagelmiş özelliklerinin çok üzerinde boyutlara ulaşan yöre tarihinde, kültür ve folklorunda özel yeri bulunan ağaçlardır. Birçoğu tarihi ve kutsal mekanların çevresinde bulunan, geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gören bu anıt ağaçlardan bir kısmı tespit edilerek, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Orman Bakanlığı tarafından koruma altına alınmıştır¹⁵⁷.

Bulunduğu yer	Ağaç türü
Merkez Kocahıdır İlköğretim Okulu bahçeci	Celtis Australis
Demirköy Longos Ormanı	Platanus Orientalis
Vize İlçesi Kale Mahallesi	Platanus Orientalis
Vize Çakıllı Köyü	Platanus x acerifolia
Vize Çakıllı Köyü İlköğretim Okulu Bahçesi	Celtis Australis

Ayrıca Kırklareli il merkezinde Dingiloğlu Parkı, Pınarhisar Ali Özer Parkı, Dereköy-Bulgaristan yolunun çevresindeki ormanlık alan, Kaynarca Pekmezdere Mağarası ve Alpullu Şeker Fabrikası Kampüsü görülmeye değer tabiat harikası alanlardır.

Gelecek nesillere sadece çağın ürünü beton kitleler değil, insan eliyle bozulmamış, doğal çevreyi de kapsayan yöreler bırakmak düşüncesiyle; ulusal ve uluslararası düzeyde olağanüstü doğal, kültürel tabiat parçaları olarak tanımlanan “milli park” uygulamalarına başlanmıştır. Milli parklarda tabii ve kültürel varlıklar nesilden

¹⁵⁷ Kırklareli İl Yıllığı, 2000: 164.

nesile intikal edecek şekilde muhafaza edilerek, özel bir koruma-kullanma düzeni içinde toplumun hizmetine sunulmaktadır. Kırklareli’nde milli park olmamasına karşın,ormanlarında halkın gittikçe artan açık havada dinlenme ve eğlenme talebini cevaplayabilen alanlar düzenlenmiştir. Ayrıca Kırklareli, dünya çapında biyolojik çeşitliliğe sahip Demirköy İlçesi Subasar Ormanları ve Saka Gölü Longosu Tabiatı Koruma ile Kastros Körfezi Tabiatı Koruma Alanına sahiptir¹⁵⁸.

3.3.1.5. Mağaralar

Kırklareli il sınırları içinde pek çok mağara bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı tarih öncesi dönemlerde, diğer bir kısmı ise Erken Hıristiyanlık sürecinde, bu din mensupları tarafından iskana tabi tutulmuş, turizm açısından önemli mağaralardır. Ayrıca doğal özellikleriyle ilgi çeken ve turizme yönelik çalışmaları yapılan beş tane daha mağara bulunmaktadır. Bu mağaralar arasında 2720 metre uzunluğundaki Dupnisa, 1620 metre uzunluğundaki Yenesu, 300 metre uzunluğundaki Domuzdere ve 305 metre uzunluğundaki Kıyıköy Mağaraları ile Kaptanın Mağarası bulunmaktadır.

Bunlardan en önemlisi Kırklareli’nin yaklaşık 50 km kuzeydoğusunda Demirköy İlçesi Sarpdere Köyü’nün 6 km güneyinde bulunan ve Trakya’nın ikinci büyük mağarası olan Dupnisa mağarasıdır.

Dupnisa mağaraları; yaklaşık 4 milyon yıldan beri oluşum ve gelişimini sürdüren büyük bir yer altı sistemidir¹⁵⁹. İçinde sürekli akışa sahip bir yer altı nehri ve bu nehrin oluşturduğu, derinliği yer yer 2 metreyi aşan göller bulunan mağarada, zengin damlataş oluşumları yer alır. Süt beyazdan kırmızı ve kahverenginin her tonunda renge sahip olan ve dev boyutlara ulaşan sarkıt, dikit ve sütunlar ile perde ve bayrak damlataşları ve damlataş havuzları, insanı büyüleyici ve hayranlık uyandıran görünüme

¹⁵⁸ *Tarihi ve Doğal Değerleri ile Kırklareli* (2006):Arkeoloji ve Sanat Yayınları,Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti. ,İstanbul,s.24.

¹⁵⁹ T.C. Kırklareli Valiliği Çevre Koruma Vakfı Başkanlığı, Demirköy Kaymakamlığı

sahiptirler. Bu muhteşem görüntünün yanında, kısa mesafeler dahilinde değişiklik gösteren mağara havası, sağlık açısından olumlu sürprizler sunar. Üst katlar sıcak (ortalama 17 derece) ve kuru (%60-70 mutlak nem) olmasına karşılık, ana mağara daha serin (10-12 derece) ve nemlidir (%80-90). Bu farklılık, üst kat ile ana galeri arasında belirgin bir rüzgarın meydana gelmesine neden olur.

Dupnisa Mağaraları'nın dev sarkıt, dikit ve sütunlarla kaplı kuru mağaranın 250 metre, sulu ana mağaranın da 200 metrelik bölümü 2003 yılında turizme açılmıştır. Buna karşılık, oluşum halinde damlataşlar bulunan ve koloniler halinde yarasalar yaşayan büyük bir bölüm mağara doğası ve canlıları korumak için ziyaret dışı bırakılmıştır. Trakya'nın turizme açılan ilk ve tek mağarası olan Dupnisa, Türkiye-Bulgaristan sınırını oluşturan Rezve Deresinin Istranca Dağlarını derin vadilerle yarıdığı vahşi görünümüne sahip bir bölgede yer alır.

Vize İlçesi Balkaya Köyünde bulunan ve turizm çalışmaları sürdürülen Yenesu Mağarası vardır. Yenesu Mağarası Trakya'nın üçüncü büyük mağarasıdır¹⁶⁰. Yenesu'nun içi son derece güzel, damlataşlar, sarkıt, dikit, sütun, damlataş havuzları ve makarnalarla kaplıdır. Balkaya ve Aksicim köylerinin çevresi piknik , yürüyüş ve tarihi doku açısından önemli değerlere sahiptir. Köyde bir otel ve birçok balık çiftliği vardır.

Balkaya Köyü'nde 300 metre uzunluğunda Domuzdere Mağarası bulunmaktadır. Mağara'nın içi, görünümleri çok güzel sarkıt, dikit, sütun, örtü ve duvar damlataşları ile kaplı, geniş ve yüksek salon veya galerilerden oluşmuştur. Ayrıca Kıyıköy Beldesinin 2 km güneyinde yer alan Kıyıköy Mağarası 305 metre uzunluğundadır. Menderesler çizerek gelişen ve yer yer damlataş çökellerine sahip olan mağara turizm amaçlı kullanıma uygun özelliktedir. Bu mağaranın 200 metre güneyinde zengin damlataş birikimlerine sahip Kaptanın Mağarası yer almaktadır. Bunların yanı sıra iri ufaklı birçok mağarada bulunmaktadır. Fakat bunlar yeterince incelenmemiş olup turistik potansiyelleri değerlendirilememiştir.

¹⁶⁰ Vize Belediyesi

3.3.2. Kırklareli'ndeki Mesire Yerleri

Velika Deresi; Demirköy yakınlarında, Karaman Bayırı'na 4 km mesafede olup dere boyu ve orman içi mesire yeridir. Derede bol alabalık bulunmaktadır.

Kocakaynaklar; Dereköy'ün 13 km kuzeyinde Karadere Köyü yakınındadır. Sınırdan geçiş yapanlar için uygun bir mesire yeridir.

Dolapdere; Dereköy'ün 7 km kuzeyinde, Türkiye-Bulgaristan yoluna 100 metre mesafede olan ve alabalık avlamak isteyenlerin rağbet ettiği bir mesire yeridir.

Dereköy; yol boyunca uzanan ormanlık alanların bir kısmı dinlenme ve mesire yeri olarak düzenlenmiştir.

Kavaklı Meşe Korusu; Kırklareli merkezine 10 km mesafede, İstanbul yolu üzerinde bulunmaktadır. Bu orman içi dinlenme yerinin bir kısmı Gaziosmanpaşa Göçmen Misafirhanesi olarak düzenlenmiştir.

Çiftekaynaklar; Vize ilçesine bağlı Sergen Köyü yakınlarındadır. Sergen Köyü yol ayrımında orman içi dinlenme yeri olan İnce Kuru ile İğneada Mert Gölü ise meşe ağaçlarıyla kaplı bir mesire ve dinlenme yeridir.

Karahıdır Korusu; il merkezine 5 km mesafede, orman içi dinlenme yeridir.

Bunların yanı sıra Dereköy yolu üzerinde Çağlayan, Kırklareli merkez ilçeye bağlı olan ve hıdrellez kutlamalarının yapıldığı Şeytandere, İnece ve Erikler Korusu, Kofçaz İlçesi yakınlarındaki Böcekdere koruları, Hudut Kapısı ve Çamlık mesire yerleri de sayılabilmektedir.

Vize sınırları içerisinde Trakya'nın tamamen temiz ve doğal kalabilmiş dereleri olan Kazandere ve Papuçdere akmaktadır. Bahar ve yaz aylarında dere kenarlarında keyifli piknikler olmaktadır. Ayrıca derelerde soyu tükenmeye yüz tutan alabalıklar, kefal balıkları, sazan balıkları avlanabilmektedir. Her iki dereye motorla yada kayıkla gezinti yapılmaktadır. Bunların haricinde tarihi Ayanikola Kilisesi motor ve kayıkla ziyaret edilebilmektedir.

3.3.3. Yaban Hayatı, Avcılık ve Balıkçılık

Yaban hayatı çok zengin olan Kırklareli önemli av merkezlerinden biridir¹⁶¹. Yıldız Dağları'nın yoğun ormanlarla kaplı yükseltileri büyük av hayvanlarının, ovalar ise kanatlı av hayvanlarının yaşama alanlarıdır. Kofçaz ilçesinin Kocayazı, Kula Köyleri ile Dereköy, Demirköy, Vize ve Bulgaristan sınırına yakın ormanlarında domuz, kurt; İğneada Panayır İskelesi, Kıyıköy ve Kastros Köyleri çevresinde ise geyik ve karaca görülür. Ergene havzasındaki vadiler ve yamaçlarda tilki, tavşan ve dere kenarında da porsuk bulunur. Merkez ilçeye bağlı Bedre, Handere, Ahmetçe ve Şeytandere civarı ile Lüleburgaz, Pınarhisar, Babaeski ilçelerindeki kayalık ve çalılıklarda keklik; çayırılık ve bağ kenarlarında çil; İğneada yöresindeki akarsuların denize döküldüğü sazlık ve bataklarla, kıyıdaki ormanlarda kaz, ördek, çulluk ve bıldırcın bulunmaktadır.

Avcılık da Kırklareli ve çevresinin önemli bir geçim kaynağı idi. Bölgenin ormanlık olması birçok av hayvanının buralarda barınmasına neden oluyordu. Gerek

¹⁶¹ Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005: 36.

Bizanslılar gerekse Osmanlılar döneminde İstanbul'un av meraklıları ve saray ileri gelenleri düzenli aralıklarla Çatalca'dan yola çıkarak Saray ve Vize üzerinden buralara ava gelirlerdi. Karaca, geyik, yaban domuzu, tilki, çakal, kurt Kırklareli çevresindeki ormanlarda en çok bulunanlardır. En meşhur yeri Karahıdır en çok tavşan ve kekleğin avlandığı yerdir. Karahıdır'ın en meşhur avcısı tek geçim kaynağı olan mandasını 300 kuruşa satıp çifte alacak kadar av meraklısı olan ve her attığını vurarak av torbasını doldurmadan geri dönmeyen İdris Ağa idi¹⁶².

Nadir kuş ve deniz hayvanlarının seyredilmesi, kara ve su altı avcılığı ve bilimsel konulu özel türler, yöreyi turizm açısından çekici kılar. Av hayvanlarının varlığı av turizminin gelişmesi amacıyla kullanılabilir¹⁶³. Kırklareli hem kara hem de su avcılığı bakımından önemli bir bölgede yer almaktadır. Kara ve su avcılığı olanaklarının Kırklareli'nde turizm amaçlı ve örgütlü bir şekilde kullanıldığı söylenemez. Ancak gerekli tanıtım, örgütlenme ve tesisler sağlanması halinde avcılık da ilde gelişebilecek bir turizm türü olacaktır.

İl doğal yapısı nedeniyle ilginç hayvan türlerinin yaşamasına olanak vermektedir. Kazan ve Pabuçderelerinin kaynak kesimleri Türkiye'nin en önemli alabalık üretme alanı, İğneada ve Kastros arasında kayalık alanlardır.

Soyu tükenmekte olan Akdeniz Foku gibi nadir hayvanların olması, fotoğrafçılık ve bilimsel araştırmalar Kırklareli'ni turizm açısından cazip hale getirmektedir.

Kırklareli'nde 1955 yılında kurulan "Avcılar ve Atıcılar Kulübü" süreklilikle avları düzenlemektedir. İlde kara avcılığı yanında, Karadeniz'de balık avcılığı da yapılmaktadır. Deniz balıkçılığı, suların sığ olması nedeniyle kayık ve motorlarla yapılmakta, mevsime göre her tür balık avlanabilmektedir. Ayrıca akarsu ve derelerde

¹⁶² "Kırkkilise'de Avcılık" *Vakit*, 27 Ekim 1919, nr. 713.

¹⁶³ Z. Bülent Dizdaroğlu, (2003), *Kırklareli'nde Kültür Turizmi Projesi*, İl Kültür Müdürlüğü, s. 17.

olta balıkçılığı da yapılmaktadır. En çok alabalık, miryana ve sazan avlanmaktadır. Alabalık, özellikle Dereköy, Balaban (Velika), Dolapdere, Karadere, Kula, Çağlayık, Kazan ve Pabuçdere'deki doğal ortamlarda bol miktarda bulunur¹⁶⁴.

İlde nesli gittikçe azalan ve yok olma tehlikesiyle yüzyüze gelen av hayvanlarını koruma altına almak, avcılığın daha bilinçli ve disiplinli yapılmasını sağlamak amacıyla İl Av Komisyonu kararıyla Babaeski, Lüleburgaz, Pınarhisar ve Vize ilçelerinde yasak av sahaları belirlenmiştir. Ayrıca Saka Gölü Longosu “Yaban Hayatı Koruma Sahası”, Kazandere ve Pabuçdere'nin yukarı kısımları ise doğal alabalık üretiminin artması, avlanmanın kontrol altına alınması amacıyla “Alabalık Koruma Sahası” tespit edilmiştir.

3.3.4. Doğa Yürüyüşleri

İlin topografyası, yürüyüş turizmi açısından uygun koşullar taşımaktadır. İstanbul'dan hafta sonları yöreye yürüyüş ve doğa turları düzenlenmesine olanak vermektedir. Dupnisa Mağarası'na Beypınar Köyü'nden gidilebilir. Ancak turistler Beypınar Köyü'nden kalkarak orman içi patikadan yaklaşık 12 km yürüyerek de mağaraya ulaşabilmektedir. Buna benzer orman içi doğa yürüyüşleri, ildeki ilk ve orta dereceli okullar ile Trakya Üniversitesi'ne bağlı fakülte ve yüksekokullar tarafından gerçekleştirilmektedir.

3.3.5. Yerel Sporlar ve Spor Aktiviteleri

Kırklareli tarihinde ilk ve tek olan deve güreşleri 1972 yılında zamanın Genelkurmay Başkanı Salih Omurtak Paşa'nın katılımıyla yapılmıştır¹⁶⁵. Ancak bu

¹⁶⁴ Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005: 36.

¹⁶⁵ Savaş Erdem, (2005): *Anı Pastasından Bir Dilim Kırklareli*, Beril Yayıncılık, İstanbul, s. 99.

etkinliğe günümüzde rastlanmamaktadır. Ayrıca yağlı pehlivan güreşleri de yapılmaktaydı. Kırkpınar güreşlerinden bir hafta öncesi tüm meşhur güreşçiler Kırklareli’nde güreş tutarlardı. Bir yerde burada yapılan güreşler Kırkpınar öncüsü gibi olurdu. Günümüzde bu güreşlere Büyükmandıra’da rastlanmaktadır. 23 mayısta Kavasoğlu Yağlı Pehlivan Güreşleri bir günlük süre içinde yapılmaktadır.

Motokros şampiyonasının Kırklareli ayağı 1994 yılında Karahıdır Korusu’nda yapılmıştır. O gün koruda çok kalabalık ve yoğun bir gün yaşanmıştır. Fakat bu tür aktivitelere günümüzde pek rastlanmamaktadır.

Kırklareli’nde her hafta pazar günleri saat dokuzda, gerek il içinden gerekse çevre ilçelerden gelen bisiklet severler vilayet meydanı önünden hareket ederek her hafta kendilerine farklı güzergahlar tespit ederek bisiklet turları düzenlemektedirler. Örneğin; bir hafta Ahmetçe, Kuzulu, Kocalar, Koru köyü, Demirci Halil Köyleri, bir hafta Dereköy yolu v.b. gibi.

3.3.6. Bağcılık ve Şarapçılık

Bağ bozumu, bağ ve dere alemleri Kırklareli’nde yüzyıllar öncesi yaşamış otantik halk kültürünün son yıllara yansımaları sayılmaktadır. O dönemlerde bağcılık, şarap, rakı, hardaliye, üzüm pekmezi yapımı Kırklareli’nin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamında önemli yer tutuyordu¹⁶⁶. Burada imal edilen şarap ve rakılar büyük küpler ve fiçılar içerisinde manda arabalarıyla Kıyıköy (Midye)’ye götürülürdü. Kıyıköy’den gemilerle Venedik ve Marsilya’ya giderdi. Avrupa pazarlarında ve içki sosyetesinde “Kırkkilise Şarap ve Rakısı” çok aranan içkilerdi. Bu küp ve fiçılarla Kıyıköy’e taşınan şarapların tarihi yolu (Şarap Yolu) hala izlerini ve adını korumaktadır.

¹⁶⁶ Nazif Karaçam,1995:271.

Kırklareli ekonomisinin temelinde bağcılıktan elde edilen gelirler yatmaktadır. “Papazkarası” adlı üzüm ilin belli başlı iktisadi bir varlığı olmaktaydı. Evliya Çelebi eserinde Kırklareli’ndeki bağcılıktan büyük bir övgüyle söz etmektedir¹⁶⁷. Burada üretilen şarapların Trakya’nın en aranan ve Fransa’ya dahi ihraç edilen şaraplar olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Kırklareli’nin bütün çevresi vaktiyle halkın refah kaynağı olan bağlarla çevrili idi. Şehrin çok fazla sayıdaki akarsuyu ve su kaynaklarıyla çevresi bağ ve orman olmak üzere yeşillikler ile dolmuştu. Karahıdır, Üsküp, Koyunbaba, Eriklice, köyleri bağları ile tanınmış köylerdi. Bağcılık ürünlerinden şarap, rakı, konyak, şampanya, likör, pekmez, cevizli sucuk yapılmakta idi. Üzümden elde edilen içki yapımı ile özellikle Hıristiyanlar uğraşıyordu. Kırklareli’nde yapılan şarap ve şampanyaların Avrupa’da büyük bir ünü vardı. Elde edilen şarabın çoğu Fransızların gözetiminde tren ile Fransa’ya ihraç ediliyordu. Hatta Gutnar isimli bir Fransız ailesi de devamlı olarak Kırklareli’nde oturuyor halkla iyi ilişkiler kuruyordu. Şarabın Fransa’ya ihracı Kırklareli’ndeki Hıristiyanlar için o kadar önemli idi ki papazlar kilisedeki ayinlerinde sağlık ve barış için dua ederlerken “*Allah’ım yine Fransızları gönder de şaraplarımızı alsınlar*” diye de dua ediyorlardı. Yurt dışı ile yapılan alışverişlerden dolayı Kırklareli’deki birçok evde Fransız ev eşyaları, piyano, gümüş eşya ve yemek servis takımları bulunuyordu. Şarabın çok bol olmasına rağmen Kırklareli çarşısında içki satan dükkanlar bulunmuyordu¹⁶⁸.

Kırklareli papazkarası üzümüyle Avrupa’da bile tanınan ve aranan şarapçılığın merkezi olmuştur. Bağların filoksera hastalığı ve bakımsızlığı yüzünden şarapçılık ölmüş, merkezdeki büyük şarap fıçıları da İstanbul mobilya fabrikalarına satılmıştır. Bu endüstri kolu savaş yıllarında unutulup gitmiştir. Şimdi tüm Trakya’da bağcılık yeniden uyandırılmaktadır¹⁶⁹. Günümüzde bağcılık Kızılcıkdere köyünde yaygın bir biçimde yapılmakta olup, şarap üretimi konusunda ise sadece ev yapımı şarapların olduğu

¹⁶⁷ A. Rıza Dursunkaya, (1948): *Kırklareli Vilayeti Tarih, Coğrafya, Kültür ve Eski Eserleri Yönünden Tetkik*, 1. Cilt, Yeşilyurt Basımevi, Kırklareli, s. 88-89.

¹⁶⁸ V. Türkan Doğruöz, (2005): “*Milli Mücadelede Kırklareli*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.276- 277.

¹⁶⁹ Osman Yalçın, (1971): *Kırklareli*, Özyürek Yayınevi, 2. baskı, İstanbul, s.16.

görülmektedir. Kırklareli Üsküp ilçesi de zamanında bağcılığı ile ünlü bir yermiş. Öyle ki 3 metre boyundaki toprak küplerde şaraplar muhafaza edilerek saklanıyormuş. Ama filoksera hastalığından dolayı bağlar bozulduğundan küpler ekin depoları haline getirilmiştir.

Kırklareli'nin şaraptan başka "hardaliye" ismini taşıyan bir içeceği vardır. Bu içecek eski devirden kalma özel, iştah açıcı bir içecektir. İçinde hiç alkol bulunmamaktadır. Üzüm şıra haline getirildikten sonra hardal katmak suretiyle yapılır. Hardal şıranın şaraplaşmasını önler, bütün kış şıra halinde kalır.

Bugün de bağların canlanmasıyla hardaliye yeniden gelenek haline gelmeye başlamış bulunmaktadır. Hardaliye, susuzluğu gidermek, iştah açmak ve kuvvet vermek bakımından çok değerlidir. Alkolsüz olduğu için çocuklar tarafından seve seve içilebilen tatlı bir şıradır¹⁷⁰.

3.3.7. Peynircilik ve Yöresel Yemekler

Kırklareli'nin belli başlı ürünlerinden birini beyaz peynir ve kaşar peyniri oluşturmaktadır. Mayıs ayı geldiğinde mandıralarda peynir ve kaşar yapılarak buzhanelerde saklanmaktadır. Ayrıca Kırklareli'nde taze beyaz peynirden tatlı yapılmaktadır. Bu tatlının adı peynir tatlısı olup yörede meşhurdur.

Yöre mutfağının kaynağını tarım ürünleri, büyük ve küçük baş hayvancılık ile deniz ürünleri oluşturmaktadır. Yöreye özgü çeşitli yemekler yapılmaktadır. Bölgesel isimle anılan yemeklerden bir kısmı; işkembeden yapılan değirmendere, hamurdan yapılan umaç çorbası, sığır etinin kaynatılmış suyundan yapılan hoşmel, papara, yağlı

¹⁷⁰ Osman Yalçın, 1971:16.

çorbalar, özel olarak hazırlanmış ve içeriği zengin tarhana çorbası, labadadan yapılan yoğurtlu borani, un ile pişirilen labadadan yapılan toğga, korda közlenmiş patlıcan, biberden yapılan manca, turşu ve lahanadan yapılan kapuska yemekleridir.

Göçmen hayvanların yolu üzerinde bulunan ilde tavşan, ördek, bıldırcın, üveyik, keklik gibi hayvanlar avlanmaktadır. Ayrıca avlanan tavşandan tavşan çorbası, tavşan köftesi, tavşanlı tarhana bulamacı, tavşan tandır, tavşanlı papaz yahnisi; bıldırcından bıldırcın çorbası, bıldırcın kağıt kebabı; üveyikten üveyik çorbası, üveyik kapaması, üveyik kağıt kebabı; ördekten ördek çorbası, ördek kağıt kebabı ve ördek kandilli mantı gibi yemekler yapılmaktadır. Yabani otlar ile yapılan yemekler grubunda ise ısırğan otundan yapılan kupriva yemeği ve ısırğan böreği dikkat çekmektedir. Tuzsuz ekme, nohutlu ekme, akıtma, katmer, gözleme, somun ekmeği yapılmaktadır.

Ayrıca yufka içine pırasa konarak yapılan pırasa böreği, ekşimik, tereyağı, kıyma konarak yapılan muhacir böreği, bulgur ve ekşimik konarak yapılan kıvrım böreği, rendelenmiş kabak konarak yapılan kabaklı kıvrım, sarımsaklı yoğurtla yapılan tatar böreği yöreye has börek türlerindedir. Sac üzerinde pişirilen ve yufkadan yapılan kartalaç, mısır unu ve yoğurtla yapılan pilaska, hamurun ortası açılarak yerine soğan ve kıyma konması ile fırında pişirilen kalın kıyı çöreği en sevilen çörek türlerindedir.

Baklava, irmik tatlısı, kadın göbeği, taze peynir irmik ve yumurtayla yapılan hoşmelim (yağmur dualarında yaygın olarak yapılır), zerde tatlısı, üzüm şirasının kaynatılmasıyla yapılan bulama tatlısı, kabarmamış hamurun içine yumurta kırılarak yapılan hurma tatlısı, ekme tatlısı, kabak tatlısı yörede bilinen tatlı çeşitleridir¹⁷¹.

¹⁷¹ Kırklareli İl Yıllığı, 2000: 149.

3.3.8. Yöresel El Sanatları

Kırklareli’nde 19. yy. ortalarına kadar dokumacılık, arabacılık (taliga yapımcılığı), ağaç işçiliği, boyamacılık, çömlekçilik, traktörlerin henüz ortaya çıkmadığı öküzlerin ve atların ziraatta kullanıldığı dönemlerde boyunduruk, zelve yapımcılığı, saraçlık, nalbantlık, çarık ve takunya yapımcılığı oldukça yaygındı. Bugün bunların hemen hepsi kaybolmuş, ilde iki çömlekçi atölyesi ve el süpürgesi yapım atölyeleri dışında eski el sanatlarına ait iş yeri kalmamıştır¹⁷².

19. yy. ortalarına kadar hemen her köyde dokuma tezgahı bulunmaktaydı. Herkes kendi ihtiyacı olan peşkir, önlük, çarpana dokumaları, bez dokuma, pala denilen yer yaygıları, kilim, namazlah, felemen kumaşı gibi yöreye ait bezleri dokumaktaydı. Günümüzde teknolojinin getirdiği rahatlığa ve çeşitliliğe rağmen Babaeski İlçesi Karahalil Beldesi’nde ve Merkez İlçe’ye bağlı İnce Beldesi’nde istisnai olarak el dokuması kumaşlar üretilmektedir. Ayrıca Kofçaz İlçesi’nin Devletliagaç, Malkoçlar, Tatlıpınar köylerinde, Demirköy İlçesi’nin Armutveren, İncesirt köylerinde çul, çultar ve çimdik denen dokumalar az da olsa yapılmaktadır. Çimdik ve çultar yere serilip üstüne oturmak için, çul ise hayvanların üstünü örtmek için dokunmaktadır. Kofçaz ile Demirköy ilçesinin bazı köylerinde koyun yapağından, keçi kılından pantolon ve ceket ile adına kebe denilen çoban paltosu yapımında kullanılan şayak dokumalar yaygın olarak yapılmaktadır. Fabrikasyon kumaşın yaygın hale gelmesiyle şayak üretimi de son bulmuştur. Bugün Kavaklı Beldesi ve Demirköy İlçesi Armutveren Köyü’nde ticari amaçla genç kızlar el tezgahlarında halı dokumaktadır.

3.3.9. Kırklareli İline Ait Özel Günler ve Kutlamalar

Nevruz bayramı, Türk Dünyasının ortak bayramı olup bu bayramı başka halklarında kutladığı ve bu bayramın başka halkların mitolojik geçmişiyle ilgili

¹⁷² Kırklareli İl Yıllığı, 2000: 149-150.

motifler taşıdığı bilinmektedir¹⁷³. Nevruz yeni bir yıl ve bahar bayramı olarak kutlanmaktadır.

Nevruz Kırklareli'nde "mart dokuzu" ismi ile bilinmekte ve 22 mart tarihinde kutlanmaktadır. Mart dokuzuyla birlikte havaların iyileşeceğine inanılmaktadır. Yüzyıllar içerisinde Türk ve İslami inanışlar Nevruzu Trakya'da mart dokuzu yapmıştır. Nevruz ilkbaharın ilk günüdür ve doğa bayramı olarak kutlanmaktadır. Eskiden daha yaygın olarak kutlanan Nevruza günümüzde çok sık rastlanmamaktadır.

Hıdrellez yazın başlangıcıdır. Yabancıların Noel Babası insanlara, çocuklara hediyeler verip onları sevindirirken bizim Hızır Babamız (Hızır İlyas) baharın ilk günü, yeşilliklerin arasından bereketi ile gelerek insanları yaşama bağlayıp onlara umutlar vermektedir. Hıdrellez Kırklareli'nde kışın sonu yazın başı olarak kabul edilmektedir. İl ve ilçelerde 6 mayısta kutlanmaktadır. Hızır ve İlyas peygamberlerin bulunduğu gün olarak kabul edilen Hıdrellez, halk arasında değişik şekillerde söylenmektedir¹⁷⁴.

Kırklareli'nde çok uzun yıllar önce Hıdrellez'in kutlandığı yerlere "hıdırlık" denilmekteydi. Kent merkezine 36 km mesafe uzaklıktaki Azizbaba köyü'nün yanında bulunan "hıdırlık" denilen bölgede 6 mayıs günü Hıdrellez eğlenceleri yapılmaktaydı. Daha sonra Kırklareli merkezine 5 km mesafede Şeytandere ve Asilbeyli Deresi kenarında kutlamalar yapılmaya başlanmıştır. Eğlenceler 1990 yılından beri mayıs ayının 3. haftasından itibaren Kırklareli Belediyesi'nin organize ettiği "Karagöz Kültür, Sanat ve Kakava Şenlikleri" ismiyle kutlanmaktadır. Merkez ilçe Erikler Köyü'nde de 7-8 mayıs günlerinde Hıdrellez piknikleri düzenlenmektedir. Babaeski İlçesi Karahalil Beldesi ile Büyükmandıra Beldesi'nde yağlı pehlivan güreşleri yapılmaktadır.

¹⁷³ Mahmut Sarıkaya,(2005): "Nevruza Bağlı Takvimle İlgili Kavram,Deyim ve Terimler" *Karadeniz Araştırmaları Balkan,Kafkas,Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*,cilt:2,sayı:5,Karam Araştırma ve Yayıncılık,Çorum,s.62.

¹⁷⁴ Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005: 48-49.

Kakava Mezopotamya kaynaklı yaklaşık 6000 yıllık geçmişi olan, baharı karşılama ve berekete kavuşmanın neşesiyle kutlanmakta olan doğaya açılma hareketi olarak tanımlanabilmektedir. Türklerde bu gelenek hıdrellez şeklinde kutlanmaktadır. Ancak “Kakava” kelime olarak Kırklareli geleneklerinde yer alan ve sadece Kırklareli’ye özgü bir kutlama günüdür¹⁷⁵. Bir yıl boyunca yaşanan mutsuzluklar, üzüntü ve kaygılar unutulup bahar sevincinin doyasıya yaşandığı gün olarak bilinmektedir.

Kakava kültürü hangi zaman ve mekanda olursa olsun bahar ateşini temsilen Hızır, bahar yeşilliğini temsilen İlyas, ölümsüzlüğü temsil eden Su öğelerini koruyacaktır çünkü bunlar ilk insanların inanç kaynaklarıdır. Doğa’nın ve yaşamın temel öğeleridir¹⁷⁶.

Bu yıl 16.’sı düzenlenen Kırklareli Kültür, Sanat, Karagöz ve Kakava Festivali 8 gün boyunca kutlanmış olup, yoğun bir şekilde de katılım gerçekleşmiştir. Özellikle Bulgaristan’daki üst düzey yöneticiler ve heyetler de festivale katılmışlardır. Festival kapsamında satranç, güreş, streetball turnuvası, tenis turnuvası, futbol, sinema gösterileri, gençlik haftası yürüyüşü, şiir dinletisi, oda orkestrası konseri, sağlık taraması (akciğer, göz), resim, sergi açılışları, Karagöz Gölge Oyunu, kakava ateşini yakma, imza günü, söyleşi gibi çeşitli etkinlikler yapılmıştır. Bunların yanı sıra festival alanında da çeşitli sanatçıların katılımıyla konserler gerçekleşmiştir.

Festivale ismini veren Karagöz’ün rivayeti hakkında farklı birçok şeyler söylenmektedir. Bu rivayetlerden bazıları aşağıdaki paragraflarda belirtilmiştir¹⁷⁷.

¹⁷⁵ Kırklareli Belediyesi, (2004): *14. Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali*.

¹⁷⁶ Nazif Karaçam,1995:257.

¹⁷⁷ Murat Işıktaş,(2006):*Kırklareli Milli Eğitim Müdürlüğü Dergisi*,Yıl:1,Sayı:1, Ocak 2006,Rota Reklam Organizasyon ve Promasyon Reklam Ajansı,Kırklareli,s.10.

Evliya Çelebi 1658 yılında Kırklareli'ne geldiğinde Karagöz'ü İstanbul tekfurı Konstantin'in habercisi ve Edirne yakınlarındaki Kırkkilise'de ağzı laf yapan ünlü ve çelebi bir Osmanlı kıptisi olarak tespit etmiş ve bu bilgiyi Seyahatname adını taşıyan kitabına geçirmiştir. Ayrıca Karagöz'e Sofyoz'lu Bali Çelebi dendiğini de bildirmiştir.

Diğer yazılı ve güvenilir kaynaklarda Karagöz'ün atalarının geleneğine uygun biçimde demircilik yaptığını, Demirköy maden ocaklarında çalıştığını ileri sürmektedir. Karagöz'ün yaşadığı yerin Vize'nin Kömürköy ile Karadeniz kıyısındaki Panayır İskelesi arasında romanlara ait bir köy olduğunu ve bu köyün tarihi bir olay nedeni ile ortadan kaldırıldığını köyde Çingene Kale ve mevkiinde olduğu tespit edilmiştir. Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiye diğer bilgilerde eklenerek Karagöz'ün heykeli Kırklareli'ne dikilmiştir. Kırklareli Karagöz'ü kendi kültürüne, kendi folkloruna dahil etmiştir.

Kırklareli'ne bağlı Kızılcıkdere köyünde 5-6-7 Mayıs tarihlerinde Hıdrellez kutlamaları yapılmaktadır. 5 Mayıs'ta yıllardan beri süre gelen paralı çörekler köy kadınları tarafından hazırlanmakta olup köy adetlerine göre hazırlanan çöreklerden birinin içerisine konan para kime çıkarsa o senenin en şanslı kişisi sayılmaktadır. Hastalıklardan ve kötülüklerden kurtulmak inancıyla; o günün akşamüstü ateş yakılıp üstünden tüm köy halkı atlamaktadır. 6 Mayıs sabahı dere suyu ile yüzler yıkanarak dere boyunda salıncıklar kurulmaktadır. O günün gecesi de köyün bekar kızları ve genç gelinleri pembe şalvarlı yöresel giysileri giyip müzik eşliğinde kutlamalar yapmaktadırlar. Bu eğlenceler gece boyunca ve ertesi gece de devam etmektedir.

Kırklareli'ye bağlı Kavaklı Beldesinde iki yıldan beri Hıdrellez Kültür ve Sanat Şenliği yapılmaktadır. Bu şenlikler Mayıs'ın ilk haftasında düzenlenmekte olup bir günü 6 Mayıs'a rastlamak şartıyla iki gün sürmektedir. Bu şenlikler ilk kez 2005 yılında düzenlenmiştir. Şenlik süresince çevre il ve ilçelerden gelen satıcılar belde ekonomisine olumlu ekonomik etkiler yapmaktadır.

Kofçaz yöresinde de nazari şenliği yapılmaktadır. Hıdrellezden bir ay öncesi perşembe günü iş yapılmaz, o gün nazari niyetleri tutulur, bir sonraki perşembe günü ise niyet çömlekleri çıkartılarak eğlenceler düzenlenir. O gün “nazari” günüdür. O günde kurbanlar kesilip yahniler yapılmakta olup, çocuklar kırdan topladıkları çiçeklerle ev ev dolaşarak nazari türküsünü söylemektedirler. Baharın, bolluk ve bereketin kutlandığı bir gündür. Havaların kurak geçtiği, suya ihtiyaç duyduğu zamanlarda “yağmur duası” yapılmaktadır. Kırklareli’nin hemen hemen her köyünde, nisan veya mayıs aylarında yapılır. Babaeski İlçesi Mutlu Köyü’nde Bolca Nine adak ziyaretleri yapılmaktadır. Ayrıca 11 haziranda Topçular Köyü Topçubaba anma günü, 23 haziranda da Ahmetler Köyü Gülbaba geleneksel kurban töreni kutlanmaktadır.

Kırklareli Vize İlçesi Soğucak Köyü’nde 4 haziran tarihinde geleneksel hale getirilmiş “kır gezisi” yapılmaktadır. Bu yıl 11.’si yapılan kır gezisi Soğucak köyü Tavşantepe Mevkiinde düzenlenmektedir. Köyde bugüne kadar kullanılmış eski tarım aletleri sergilenmektedir. Ayrıca köydeki bayanların düzenlediği aktivitelerin yanında yöresel yemek olan “keşkek”in tanıtımı yapılmaktadır. Mahalli sanatçılar ve halk oyunları ekibi de bu etkinliğe ayrı bir güzellik katmaktadır.

Lüleburgaz Karaağaç Köyü’nde de 28 mayıs’ta da hıdrellez kutlamaları yapılmakta olup, bu yıl ilk kez düzenlenecek olan Alpullu Bahar Şenlikleri (22-23-24 haziran) de bu etkinlikler kapsamında yer almaktadır.

3.3.10. Kırsal Alanlardaki Tarihi ve Kültürel Değerler

Kırklareli’nin özellikle yazılı tarih öncesi dönemleri henüz gün ışığına çıkarılmamıştır. Yapılan arkeolojik kazılar sonucu elde edilen bulgular Trakya Kültürünün Ege ve Balkan Kültür ile ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Kırklareli’nde yapılan araştırmalarda bulunan Aşağıpınar Höyüğü, Kırklareli’nin

yerleşme tarihini Neolitik (İ. Ö. 5800-4800) Döneme rastladığını göstermektedir¹⁷⁸. Demir Çağının ortalarına doğru (1200-600) Trakya, Anadolu ve Ege’de gelişen uygarlıkların etki alanına girmiş, ilk Trak yerleşmeleri ve bunlarla birlikte tümülüs adı verilen büyük yığma tepeler (anıt mezarlar) görülmeye başlanmıştır. Bu dönemden itibaren Trak Boyları bugünkü Trakya’ya yerleşmiş ve bölgeye adlarını vermişlerdir. Trakya’ya yerleşen Traklar, çeşitli kavimlerin istilasına uğramışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu’nun Trakya’da ilerlemesi, Bulgarlar’ı tedirgin etmiş ve bunun üzerine Bulgar Çar’ı Kırklareli, Pınarhisar, Kıyıköy ve Vize’yi işgal etmiştir. Fakat Çar’ın ölümünden sonra Osmanlılar buraları tekrar geri almışlardır.

Süleyman Çelebi ve kardeşi Musa Çelebi’nin eline geçen Kırklareli ve çevresi, Çelebi Sultan Mehmet tarafından alınıp Osmanlı Devleti’ne katılmıştır¹⁷⁹. Fakat Balkan savaşı sırasında Kırklareli, Bulgarlar tarafından tekrar işgal edilmiş ancak 1913 yılında buradan çıkmak zorunda kalmışlardır. Balkan Savaşı’nın en kanlı olayları Kırklareli Merkez, Pınarhisar ve Lüleburgaz çevresinde olmuştur. I.Dünya Savaşı’ndan sonra İl Yunanlılarca işgal edilmiş, 10 Kasım 1922’de Türkler tarafından geri alınmıştır.

Kırklareli tarih öncesi çağlardan beri iskana açık olduğundan; erken dönemlere ait maddi kültür varlıkları artarak yapılan kazılarla gün ışığına çıkarılmaktadır. Yapılan kazılarla Kırklareli’nin Merkez ve Babaeski, Pınarhisar, Vize ve Lüleburgaz İlçelerinde muhteşem bir geçmişe sahip olduğunu gösteren kültür varlıkları ile tarihi belgeler bulunmaktadır. Höyükler, tümülüsler, dolmenler (Kapaklı Kaya Mezarları), menhirler (dikilitaş) kırsal alanlarda bulunan kültür varlıklarındandır.

Höyükler, geçmiş dönemlerde insanlar tarafından iskan edilmiş tepe şeklini almış antik köy veya şehirlerdir. Helvacı Şaban ve Koyunbaba Höyüklerinde yüzey

¹⁷⁸ Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005: 12.

¹⁷⁹ Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, 2005: 13.

araştırmaları yapılmıştır. Kırklareli merkeze bağlı Kayalı Köyü yakınlarda Bedre Mağarasında da bugüne kadar detaylı araştırmalar yapılmamıştır.

Tümülüs içinde mezar bulunan, insanlar tarafından oluşturulmuş yığma tepeliklerdir. Kırklareli il sınırları dahilinde şu ana kadar 92 adet tümülüs tescil edilerek koruma altına alınmıřtır¹⁸⁰. Dolmenler Kırklareli'nin kuzey ve kuzey batı dağ yamaçlarında ve bu yamaçlara yakın ova eteklerinde sıralanmıştır. Kofçaz, Dereköy, Kadı Köy, Kula, Geitağzı, Kapaklı ve Dzorman yakınlarda kısmen sağlam olarak bulunmaktadır. Menhirler ise dikili anıtsal mezar taşları olup, Kırklareli Merkez, Erikler, Değirmencik, Ahmetçe Köyleri ile Lüleburgaz'da yer almaktadır. Ancak bunların orijinal yerlerinden sklerek getirilen menhirler olduğu düşünülmektedir.

Vize ve bağlı köylerde 40'ın üzerinde tümülüs mevcuttur. Ayrıca şehir merkezinde de iki hyk bulunmaktadır. Yapılan arkeolojik kazılarda Roma Dönemine ait bir tiyatro ve çeşitli kıymetli eserler bulunmuştur. Vize Asmakaya Mevkiinde, sıralı doğal mağaralardan yararlanılarak taş ustalarının şekillendirilmesi ile Vize mağara Manastırları meydana gelmiştir. Bugün manastırın bir kısmı hayvan ağılı olarak kullanılmaktadır. Kıyıköy kasabası Pabuçdere yolu üzerinde bulunan Bizans Dönemine ait Aya Nikola Manastırı kaya manastırının en iyi örneklerinden sayılmaktadır. Ayrıca Vize Merkez ve Kıyıköy'de kalelerde bulunmaktadır.

Vize'deki (Bizye) Antik tiyatro 1995-1997 yılları arasında gerçekleşen kazılarda Trakya'da şu ana kadar bilinen tek Roma Dönemi tiyatrosu olarak gün işığına çıkarılmıştır. Yapılan gelişmeler sonrasında antik tiyatro korunabilen çoğu unsurları ile birlikte önemli oranda açığa çıkarılmıştır. Ortalama 3000 dolayında izleyici kapasitesine sahip olduğu tahmin edilen antik tiyatronun mevcut cavea ve klimaks sisteminin tamamen mermer olmasıyla ilginç bir zelliktir¹⁸¹. Antik Bizye Tiyatrosu orta

¹⁸⁰ Kırklareli İl Yıllığı, 2000: 107.

¹⁸¹ Tarihi ve Kültürel Değerleriyle Kırklareli, 2006:31-32.

büyükükte bir tiyatro olup kırsal kesimde olması itibariyle daha da önem arz etmektedir.

Fatih Sultan Mehmet Han'ın 1453 yılında İstanbul'un fethinde kullandığı topların gülleleri tarihi Demirköy dökümhanesinde döktürüldüğü belirtilmektedir. Çok ilginçtir ki dökümhanedeki enerji o dönemde su ile sağlanmıştır. Osmanlı arşivlerinin taranması ve diğer belgelerin araştırılması, arkeolojik kazısının yapılması ve son aşamada restorasyona yönelik çalışmalarının imkanlar ölçüsünde tamamlanarak, alanın bir açık hava teknoloji müzesi haline yeniden yapılandırılması düşünülmektedir.

Kırklareli'nde bugüne kadar özellikle Aşağıpınar'da yapılan arkeolojik kazılarda birçok tarihi değeri bulunan eserler ortaya çıkarılmıştır. Bu amaçla Kırklareli kent merkezinin yakınında yer alan Aşağıpınar Köyü'nde, Katılımcı Açık Hava Müzesi kurulması için hazırlıklar yapılmaktadır. Kırsal alana turizm çekmeyi ve böylece kültür sektöründen ülke çapında, geniş kapsamlı bir şekilde yararlanmayı amaçlayan Açık Hava Müzesi projesi, aynı zamanda Kırklareli kenti ve çevresini içine alan daha büyük ölçekli bir bölge koruma modeli oluşturmayı da hedeflemektedir¹⁸².

Bu proje sayesinde kırsal alana turizm çekmeyi başararak kültür sektöründen ülke çapında geniş kapsamlı olarak yarar sağlanacaktır. Kırklareli kentsel-kırsal sit alanları ile anıtsal yapılarının da bir bütün olarak değerlendirilmesi sağlanacaktır. Ayrıca Aşağıpınar'da bulunan yapı kalıntıları (dokuma tezgah parçaları, tütsü kapları v.b.) Trakya tarih öncesi kültürlerin çeşitli yönleriyle anlaşılmasına olanak sağlamaktadır.

İl merkezinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları arasında dini yapılar, çeşmeler, şehitlikler, yatırlar, anıtlar, mezarlar, resmi ve sivil mimarlık örnekleri yer almaktadır. Dini yapılar arasında Kadı Camii, Beyazıt Camii, Karakaş Camii, Hızır bey Camii, Kapan Camii, Üsküpdere Camii, Namazgah, Kilise yer almaktadır. Kayalık, Gerdanlı,

¹⁸² www.tuba.gov.tr/habergoster.php?haber=bdhaber_05, 08.06.2005

Hapishane, Kayyumoğlu, Büyük Camii, Kocahıdır, Kapan, Karaumurbey, Kadı, Söğütlü, Paşa Çeşmesi gibi çeşitli çeşmeler bulunmaktadır.

Kırklareli Şehitliği, Kırk Şehitler Anıtı, Eski Mezarlık, çeşitli yatırlar, Niğde’li Ethem Onbaşı Anıtı, Karahıdır Anıtı yer almaktadır. 1383 (H.785) yılında yaptırılan Hızırbey Hamamı (Çifte Hamam), ticari amaçla yapılmış arasta (bedesten) ve 17-18. yy. yapısı olduğu tahmin edilen vakıf dükkanları bulunmaktadır¹⁸³. Şehrin belirli yerlerinde bulunan 19. ve 20. yy. başlarında yapıldığı tahmin edilen Eski Kırklareli evleri yer almaktadır. Neo-klasik stilde Rum ustalar tarafından yapılan bu evlerin bir kısmı idari yapı olarak kullanılırken, bir kısmının da içerisinde ikamet edilmektedir. Merkezdeki şaraphane namazgah caddesinde olup duvarları sağlam, çatısı yıkılmış dini yapıdan çok daha çok iş yeri görünümündedir. Seyfioğlu Tabyası ve Taş Tabya, Yoğuntaş (Polos) Kalesi, Kovya Kalesi ve diğer kaleler bulunmaktadır. İl merkezinin dışında da Babaeski, Demirköy, Kofçaz, Lüleburgaz, Pehlivan köyü, Pınarhisar ve Vize ilçelerinde birçok tarihi değere sahip eserlere rastlamak mümkündür.

3.3.11. Kırsal Alanlardaki Halkın Konukseverliği

İnsanoğlunun varolduğu ilk zamanlardan beri insanlar toplu halde yaşamak zorunda kalmış ve tüm tarih devirlerinde insanlar iletişim halinde olmuşlardır. Zamanla insanoğlu mesafeleri hiçe sayarak, uzaktaki insanlarla da bir araya gelmiştir. Bu devirlere ait en eski Türk kaynakları olan Göktürk ve Uygur metinlerinde ve milletin yerleşik hayata geçtiği ilk devirlere ait pek çok metinde Türkler’ in konuksever tavrına dair kanıtsal örnekler karşımıza çıkmaktadır¹⁸⁴. O dönemdeki Türk topraklarına gelen gerek kervanlara; gerekse keşiflere ve gezginlere karşı topluluğun tavrı sıcak ve içten olup her an gelen misafir, konumu ve vasıfları gözetilmeksizin çok önemli sayılarak saygı görmüştür. Bu davranış biçimi daha sonra ki tüm Türk Devletleri’ nde süre gelmiş olup; yakın tarih Osmanlı İmparatorluğu Dönemi’nde ülkeye gelen elçi ve gezginlere karşı sunulan tüm ikram ve lütuflarda bunun bir başka ispatı olmuştur.

¹⁸³ Tarihi ve Kültürel Değerleriyle Kırklareli,2006:17.

¹⁸⁴ Muharrem Ergin, (1995): *Orhun Abideleri*, Kül Tigin Abidesi Güney Yüzü, Boğaziçi Yayınları, 21. Baskı, İstanbul, s.5.

Adeta bir millet özelliği halini alan konukseverlik; günümüz modern dünyası içinde eriyip giden pek çok insani tutumun aksine tüm sağlamlığı ile kök salmıştır. Yakınların dahi uzak sayıldığı ve birebir iletişimin teknolojiye esir olmaya başladığı modern çağda insana verilen değerin en çok ortaya konduğu bu topraklar, tüm tarihin, coğrafi ve doğal güzelliklerine birde bu açıdan değer katmaktadır.

Konukseverlik yöre halkının güzel geleneklerinden birisidir. Eskiden köye gelen yabancılar için köy odası bitişğinde hizmete hazır misafirhaneler bulunmakta idi. Misafirlerin yemek ve yatacak yer işini büyük ölçüde kolaylaştırmakta idi. Fakat günümüzde misafirhane geleneğine kente uzak, uç köylerde rastlanmaktadır¹⁸⁵. Konuksever köy halkı ile vakit geçiren insanlar yemek yapma, yöresel el işlerini öğrenme fırsatını da yakalamaktadırlar.

Türkiye'nin genelinde mevcut olan konuksever tavır insanların tüketimden çok üretim faaliyetlerini sürdürdüğü ve birebir iletişimin daha çok yaşandığı köy ve kasabalarda daha yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Kırklareli tüm çevre köy ve kasabaları ile yöresel turizme katkı sağlayacak konuksever çehresini gelen yerli ve yabancı turistlere bu doğrultuda göstermektedir. Yalnızca adres sorana bile, yardımcı olma hevesi dahilinde sergilenen davranışın içtenliği ve sıcaklığı, bölgenin tarihi ve doğal güzelliklerini tanıma amacıyla gelen turistlere karşı daha da yoğun biçimde madden ve manen sonuna kadar sunulmaktadır. Bilhassa köy halkının yaptığı güzel sıcak ekmekler, taze sağdığı sütler, o sütle yaptığı peynir ve yoğurtlar; hazır tüketime alışan büyük şehir insanına farklılıklar yaşatıp bölgenin doğal cazibesini daha da arttırmaktadır.

Şüphesiz güzellikleri ve tarihi değerinin yanı sıra insani tavrın güzelliği Kırklareli'ni turizm yönünden daha da tercih edilir hale getirmektedir. Gördükleri

¹⁸⁵ Karaçam, 1995: 244.

değer, saygı ve samimiyet karşısında kendini yöre halkından biriymiş gibi hisseden her turistler (konuklar); bu toprakları tekrar ziyaret etmeyi düşünerek yöreden memnun bir şekilde ayrılmaktadırlar..

3.3.12. Kırklareli’nde Organik Tarım

Organik tarım, ekosistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden tesis etmeye yönelik, canlılara ve çevreye dost üretim sistemlerini içermektedir¹⁸⁶.

Çevre sorunlarının ve kirlilik kaynaklarının insan ve hayvan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin bilimsel olarak ortaya çıkması “organik (ekolojik, biyolojik)” tarım çalışmalarının dünya çapında yaygınlaşmasına neden olmuştur¹⁸⁷.

Organik tarımın çevreye uyumlu bir üretim olduğu ve dünyada giderek artan alanlarda organik tarımın yapıldığı görülmektedir. Köy-Koop örgütlenmesi sayesinde tarım ve hayvancılık birleştirilerek polikültür (risk ve belirsizliklere karşı üreticilerin kullandıkları yöntem olup uzmanlaşmayı engellemektedir) tarımcılık yapılabileceği planlanmaktadır.

Yörede özellikle entegre hayvan işletmelerinin çoğaldığı görülmektedir. Bu işletmelerin pek çoğu kuruluş aşamasında olup gelecekte organik tarım yapmayı hedeflemektedirler. Bu yüzden arazi seçimi ve iş konusunda organik tarım prensiplerine uygun alanlarda işletmelerini tesis etmeye çalışmaktadırlar. Kırklareli Ziraat Odası

¹⁸⁶ Fatma Mamak,(2005):T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Tarımsal Üretim Geliştirme Genel Müdürlüğü “*Organik Gıda Üretimi ve Ülkemizin İmkanları*”,İstanbul.

¹⁸⁷ Belgin Coşge, (2006): “Tarihin Derinliklerinde Saklı Hazinelerimiz: Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Yeniden Keşfi”, *Ekonomik ve Teknik Dergi Standard*, Yıl:45, Sayı:533. Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara, s.102.

Avrupa Birliği Sınır Ötesi İşbirliği Programı çerçevesinde “Dev Tarla Projesi” konulu bir proje yürütölmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4-KIRKLARELİ BÖLGESİNDE KIRSAL TURİZM POTANSİYELİNE İLİŞKİN BİR UYGULAMA

Bu bölümde Trakya Bölgesi Kırklareli Yöresi'nde kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi üzerine yapılan anket uygulaması anlatılacaktır. Araştırma'nın modeli, yöntemi ve bulguları bu bölümde açıklanmıştır.

4.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, anket verilerine dayalı anlık araştırma yöntemi kullanılarak uygulanmıştır. Yapılan ankette cevaplayıcılardan sorunun 39'unu likert ölçeğine uygun olarak cevaplandırmaları istenmiştir. Gerçekleştirilen 283 adet anketin tamamı değerlendirilmek için uygun görülmüştür.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırma 2006 yılı Haziran ve Temmuz ayları içerisinde toplam iki ayda tamamlanmıştır. Araştırmanın evrenini Kırklareli ve yöresinde oturan kişiler oluşturmaktadır.

Çalışmanın temel inceleme konusu Kırklareli ve yöresinin kırsal turizme uygunluğunun araştırılmasıdır. Bu nedenle çalışmanın örneklemini Kırklareli ve

yöresi seçilmiştir. Çalışmada anket uygulanacak birey sayısı aşağıdaki formül kullanarak hesaplanmıştır.

$$n = \frac{NZ^2P.q}{d^2(N-1) + Z^2P.q}$$

Burada;

N : Kırklareli’ndeki seçmen yaşındaki nüfus

Z : Güven aralığı

d : Kabul edilebilir hata

P : Olumlu olasılık

n : Örnek hacmi

Hesaplamalarda örnek büyüklüğü % 90 güven aralığında % 5 hata ile 269 olarak hesaplanmıştır. Toplam 300 adet anket basılarak dağıtılmıştır. Doldurulan anketler içinden 17 adet anket kriterlere uygun biçimde doldurulmadığı için değerlendirilmeye alınmamış, dolayısıyla araştırma 283 adet anket formu üzerinden yürütülmüştür.

4.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada veriler elektronik ve gerekli literatür taramaları ile ikincil veri kaynaklarından elde edilmiştir. Birincil veri kaynaklarını anket çalışması oluşturmaktadır. Anket çalışması anket soruları biçiminde sorulmuştur. Likert ölçeği, cevaplayıcının bir araştırma ile ilgili yargılarını tespit etmek için kullanılır. Ölçeğin hazırlanmasında, öncelikle bir tutum objesi hakkında tutum ifadeleri toplanarak çeşitli kriterlere göre ayıklanır ve ölçek halinde ifade edilir. Araştırmamızda cevap seçeneklerinin yada ölçek derecelerinin belirlenmesinde, en yaygın olarak kullanılan, “Tamamen Katılıyorum”dan “Hiç Katılmıyorum”a uzanan 5’li sistem kullanılmıştır.

Araştırmamızda kullanılan anket formu Ek-1’de sunulmuştur. Kapsamlı bir literatür araştırması sonucu belirlenen bu sorularda, cevaplayıcıların turizme ve turistlere karşı bakış açısını belirtmeleri istenmiştir. En olumlu seçenek en alt, en

olumsuz seçenek ise en üst puanı (1=Tamamen Katılıyorum, 5=Hiç Katılmıyorum) alacak şekilde sıralanmıştır.

Bu yöntemde daha önce tespit edilmiş olan bilgiler ışığında Kırklareli ilinde kırsal turizmin yapılıp yapılamayacağı belirlenmeye çalışılmıştır. Ankete katılanlardan alınan cevaplar toplanarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve “SPSS for Windows 14. 0” programı kullanılarak bir takım istatistiksel teknikler ile yorumlamaları yapılmıştır.

4.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Bu bölümde araştırmaya katılanların özellikleri betimlenmiştir. Ayrıca Kırklareli’nde yaşayanların farklı özelliklerine göre turizme bakış ve algılamaları arasındaki farklara ilişkin bulgular Kruskal-Wallis testi ile, ankete katılanların cinsiyetlerine göre turizme bakış ve algılamaları arasındaki farklara ilişkin bulgular ise Mann-Whitney U testi ile yorumlanmaya çalışılmıştır.

4.4.1. Araştırmaya Katılanların Özellikleri

Genel olarak ankete katılan kişiler incelendiğinde;

- Araştırmada kullanılan örnekler içerisinde yer almış kişilerin büyük çoğunluğunun (%81.6) erkek, %18.4’ünün kadın olduğu görülmektedir. Bunun nedeni de kırsal kesimde gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin (çiftçilik, hayvancılık v.b.) çoğunun erkekler tarafından yapılmasıdır.

- Ankete katılanların %26.9'u gibi bir çoğunluğu 18-28 yaş arasındadır. 60 yaş ve üzeri ise %8.5 gibi bir rakamla oldukça azdır.
- Örneklem içerisinde yer almış kişilerin eğitim durumlarına bakıldığında %36.0 ile ilkokul mezunu kişilerin olduğu görülmektedir. %14.1'lik kısmı ise üniversite seviyesinde eğitim düzeyine sahiptir. Bunun nedeni anketlerin bir çoğunun kırsal kesimde yapılmasıdır.
- Ankete katılanların mesleklerine göre dağılımına bakıldığında %35.0 ile çiftçi kesimin oluşturduğu görülmektedir.
- Gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetler açısından bakıldığında ise %27.2 oranındakilerin çiftçilik yaptıkları görülmüştür.
- Ankete katılanların %49.8'i köylerde yaşamaktadır. Geri kalanları ise %37.8 ile merkez, %12.4 ile de ilçelerde gözükmektedir.
- Gelirler açısından ankete katılanlar incelendiğinde %54.1'inin 401-800 YTL arasında aylık ortalama gelire sahip oldukları görülmüştür.

Ankete katılanların özelliklerine göre dağılımı Tablo 1.de gösterilmiştir.

Tablo 1. Ankete Katılanların Özelliklerine Göre Dağılımı

DEĞİŞKENLER	SEÇENEKLER	fi	fi %
CİNSİYET	Kadın	52	18,4
	Erkek	231	81,6
	TOPLAM	283	100.0
YAŞ DURUMU	18-28	76	26.9
	29-39	71	25.1
	40-49	59	20.8
	50-59	53	18.7
	60 ve +	24	8.5
	TOPLAM	283	100.0
EĞİTİM DURUMLARI	İlkokul	102	36.0
	Ortaokul	69	24.4
	Lise	72	25.4
	Üniversite	40	14.1
	TOPLAM	283	100.0
MESLEKLERİ	Çiftçi	99	35.0
	Memur	49	17.3
	İşçi	48	17.0
	Ev Hanımı	21	7.4
	Emekli	35	12.4
	Esnaf	31	11.0
	TOPLAM	283	100.0
SÜRDÜRÜLEN EKONOMİK FAALİYETLER	Çiftçilik	77	27.2
	Hayvancılık	22	7.8
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	22.3
	Toplam	162	57.2
	Diğer Meslek Grupları	121	42.8
	TOPLAM	283	100.0
YAŞADIKLARI YER	Merkez	107	37.8
	İlçe	35	12.4
	Köy	141	49.8
	TOPLAM	283	100.0
GELİR DURUMLARI	<=400	57	20.1
	401-800	153	54.1
	801-1200	46	16.3
	1201-1600	15	5.3
	1601-2000	9	3.2
	2001 ve +	3	1.1
	TOPLAM	283	100.0

Ankete katılanların yanıtlar düzeyindeki dağılımı ise Tablo 2.de gösterilmiştir.

Tablo 2-a Yanıtların Frekans ve Yüzde Dağılımı

DEĞİŞKENLER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	N	\bar{X}	S
%fi								
X ₁ :Yöremizin turizm açısından cazip bir yer olduğunu düşünüyorum	77	101	38	36	31	283	2.45	1.307
	27.2	35.7	13.4	12.7	11.0			
X ₂ :Yörenin turisti çekiciliği doğal kaynaklardan oluşmaktadır.	67	124	27	39	26	283	2.41	1.244
	23.7	43.8	9.5	13.8	9.2			
X ₃ :Turistlerin bizim yöreye doğal güzellikleri görmek için gelmeleri beni mutlu eder.	135	114	15	10	9	283	1.74	.946
	47.7	40.3	5.3	3.5	3.2			
X ₄ :Yöremize ait doğal ve çevresel güzelliklerin korunup gelecek nesillere bozulmadan aktarılacağını düşünüyorum.	96	108	35	27	17	283	2.16	1.169
	33.9	38.2	12.4	9.5	6.0			
X ₅ :Yöremizdeki turizm faaliyetlerinin belirli zamanlarda değil de yılın dört mevsimine yayılması halkı , köylüyü ve esnafı memnun eder.	141	116	17	5	4	283	1.64	.793
	49.8	41.0	6.0	1.8	1.4			
X ₆ :Yörenizin kırsal turizm faaliyetleri için uygun olduğunu düşünüyorum.	94	121	34	25	9	283	2.06	1.045
	33.2	42.8	12.0	8.8	3.2			
X ₇ :Yörede yaşayanlar kırsal turizm sayesinde,yeni iş olanakları ve ek gelir elde edeceklerdir.	115	132	27	6	3	283	1.76	.793
	40.6	46.6	9.5	2.1	1.1			
X ₈ :Yöremizde yaşayan gençlerin ve kadınların toplumdaki yerinin kırsal turizm ile güçleneceğine inanıyorum.	96	119	43	20	5	283	2.01	.968
	33.9	42.0	15.2	7.1	1.8			
X ₉ :Kırsal turizmin kent insanı ile kırsal halk arasında bilgi akışını sağladığına inanıyorum.	87	130	41	20	5	283	2.03	.947
	30.7	45.9	14.5	7.1	1.8			
X ₁₀ : Yöremde pansiyonculuk hizmeti veren yerlerin olmasını istiyorum.	102	138	22	12	8	283	1.99	2.014
	36.0	48.8	7.8	4.2	2.8			
X ₁₁ : Evimi tüm yıl boyunca ya da belirli dönemlerde pansiyon olarak kullandırmak istiyorum.	41	71	45	71	55	283	3.10	1.362s
	14.5	25.1	15.9	25.1	19.4			
X ₁₂ : Pansiyonculuk sayesinde kazancımın artacağını düşünüyorum.	59	106	49	44	25	283	2.54	1.229
	20.8	37.5	17.3	15.5	8.8			

Tablo 2-b Yanıtların Frekans ve Yüzde Dağılımı

X₁₃: Pansiyonculukla birlikte yöreme ait gelenek-görenek,yeme-içme ve yaşam tarzlarının tanıtımının daha kolay olacağını düşünüyorum.	87	139	132	16	9			
	30.7	49.1	11.3	5.7	3.2	283	2	.967
X₁₄: Ürettiğim ürünlerin pansiyonumda kalanlara yönelik olarak kullanılmasını istiyorum.	66	130	43	29	15			
	23.3	45.9	15.2	10.2	5.3	283	2.28	1.094
X₁₅: Pansiyonda kalan kişilerle birlikte bağ-bahçe bakımı yapmak,çeşitli ürünleri yetiştirmek ve o ürünlerden reçel,tarhana,pekmez vb. tatları yapmak beni mutlu eder.	82	137	26	27	11			
	29.0	48.4	9.2	9.5	3.9	283	2.11	1.051
X₁₆: Yöre halkının konukseverliği turizm hareketlerini kolaylaştırmaktadır.	121	122	22	13	5			
	42.8	43.1	7.8	4.6	1.8	283	1.80	.899
X₁₇: Yöreye gelen turistlerin bizim kültür ve geleneklerimize karşı ilgi duyduğunu düşünüyorum.	95	132	32	13	11			
	33.6	46.6	11.3	4.6	3.9	283	1.99	.993
X₁₈: Yılın belirli dönemlerin de yapılan şenlikler,festivaller,panayırlar ve her türlü etkinlikler yörede büyük bir hareketliliğe neden olmaktadır.	138	109	21	10	5			
	48.8	38.5	7.4	3.5	1.8	283	1.71	.884
X₁₉: “Kakava Şenlikleri” boyunca yöresel ürünleri satmanın uygun olacağını düşünüyorum.	144	114	15	8	1	1		
	50.9	40.3	5.3	2.8	4	4	282	1.61
X₂₀: Yöremizde çalışanların kendi imkanlarıyla ürettikleri şarapların satılması, hem üreticilerin hem de çiftçilerin gelirlerini artırır.	132	115	14	16	5	1		
	46.6	40.6	4.9	5.7	1.8	4	282	1.75
X₂₁: Yörenize ait alkolsüz bir içki olan “hardaliye”nin ülke çapında tanıtılması yöre ekonomisini güçlendirir.	136	115	20	10	2			
	48.1	40.6	7.1	3.5	7		283	1.68
X₂₂: “Kakava Şenlikleri” yörede daha çok iş imkanlarının doğmasına neden olmuştur.	89	112	39	29	14			
	31.4	39.6	13.8	10.2	4.9		283	2.18
X₂₃: Bu şenlikler süresince İldeki Teknik Eğitim Fakültesi,Meslek Yüksekokulu,Sağlık yüksek okulu öğrencilerinin çeşitli stantlarda görev almaları hizmet kalitesinin yükselmesini sağlamıştır.	97	130	36	14	6			
	34.3	45.9	12.7	4.9	2.1		283	1.95
X₂₄: Yöremizde turizm yerel halk üzerinde farklı kültürel faaliyetleri özendirmiştir.	71	122	46	29	15			
	25.1	43.1	16.3	10.2	5.3		283	2.28
X₂₅: Kırklareli’de bahar ve yaz aylarında alışveriş imkanları daha fazlalaşmaktadır..	97	135	29	7	15			
	34.3	47.7	10.2	2.5	5.3		283	1.97
X₂₆: Turizm yöre halkının kazancının artmasına neden olmaktadır.	122	132	15	10	4			
	43.1	46.6	5.3	3.5	1.4		283	1.73

Tablo 2-c Yanıtların Frekans ve Yüzde Dağılımı

X₂₇ : Yöreye gelen turistler tarihi ve doğal güzelliklere saygı gösterip , çevreyi kirletmez ve rahatsız etmezler.	91	135	39	10	8	283	1.97	.926
	32.2	47.7	13.8	3.5	2.8			
X₂₈ : Kırklareli İlinde ulaşımın kolay olması turizm hareketliliğine neden olur.	114	125	24	13	7	283	1.85	.935
	40.3	44.2	8.5	4.6	2.5			
X₂₉ : Yöredeki doğal çevrenin güzel ve bozulmamış olması turizm faaliyetlerini kolaylaştırmaktadır.	104	137	23	11	8	283	1.88	.920
	36.7	48.4	8.1	3.9	2.8			
X₃₀ : Çevre İl ve İlçelerden hafta sonları yöreye yürüyüş ve doğa turlarının düzenlenmesi ilin tanıtımına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.	105	137	24	11	6	283	1.86	.885
	37.1	48.4	8.5	3.9	2.1			
X₃₁ : Yöre halkı ve esnafı turistlere karşı anlayışlı ve sevecen yaklaşmalıdır.	138	115	21	6	3	283	1.66	.793
	48.8	40.6	7.4	2.1	1.1			
X₃₂ : Turistler turizm ve eğlence için daha fazla para ödemelidirler.	83	84	36	64	16	283	2.46	1.277
	29.3	29.7	12.7	22.6	5.7			
X₃₃ : Turistlerin sosyal ve kültürel yararlarından çok harcamaları daha önemlidir.	64	77	40	68	33	283	2.78	1.483
	22.6	27.2	14.1	24.0	11.7			
X₃₄ : Tarihi ve kültürel değerlerin, gelenek ve göreneklerin,yöreye has özelliklerin gerek görsel (televizyon) gerekse yazılı (gazete,dergi vb.) basında Türkiye genelinde İlin tanıtımının yapılması yöre için büyük önem taşımaktadır.	136	119	17	7	4	283	1.67	.813
	48.1	42.0	6.0	2.5	1.4			
X₃₅ : Yöremize yerli turistlerin yanı sıra yabancı turistlerin gelmesi esnafı ve halkı mutlu eder.	149	105	16	10	3	283	1.63	.829
	52.7	37.1	5.7	3.5	1.1			
X₃₆ : Yöremize gelen yabancı turistlerin yöre halkının kültürünü değiştirdiğine inanıyorum.	56	98	32	52	45	283	2.76	1.381
	19.8	34.6	11.3	18.4	15.9			
X₃₇ : Yurt dışından giriş yapan yabancılara yönelik yörenizdeki tarihi ve kültürel değerleri gösteren broşürlerin verilmesi,yörede henüz gelişmemiş olan dış turizmi artıracacağı kanaatindeyim.	127	114	26	11	5	283	1.77	.898
	44.9	40.3	9.2	3.9	1.8			
X₃₈ : Yöremizde turizme ve turistlere gereken değerlerin verildiğine inanıyorum.	81	105	40	43	14	283	2.31	1.179
	28.6	37.1	14.1	15.2	4.9			
X₃₉ : Yöremizin her yönden bir turizm,kültür ve tarih kenti olduğuna inanıyorum.	80	112	43	25	23	283	2.29	1.200
	28.3	39.6	15.2	8.8	8.1			

Tablodan anlaşıldığı gibi yörenin turizm açısından çekici olduğu, bu çekiciliğin doğal kaynaklardan oluştuğu ve turistlerinde bunları görmek için gelmelerinden mutlu olmaları görüşünde olanlar çoğunluktadır. Yöreye ait doğal ve çevresel güzelliklerin gelecek nesillere bozulmadan aktararak turizm sezonunun yılın dört mevsimine yayılması, ayrıca yörenin kırsal turizme uygun olduğu düşünülmektedir. Bu sayede de yeni gelir ve iş olanakları elde edileceğine katılmaktadırlar. Özellikle yöredeki gençlerin ve kadınların yeri kırsal turizm ile güçlenecek, yöreye gelen turistlerle kırsal halk arasında bilgi akışı sağlanacaktır.

Tablodan anlaşılacağı gibi, ankete katılanların %44.5'lik kısmı daha pansiyonculuğu benimsememiştir. Özellikle kendi yaşadığı evlerini yöreye gelenlere açmayı düşünmemektedirler. Bu da ev mahremiyetine çok önem verildiğini göstermektedir. Pansiyonculuk Ege ve Akdeniz Bölgesi'ndeki gibi algılanmamaktadır. Evlerini pansiyon olarak vermek istemedikleri halde gelirlerinin artacağını, yeme-içme, gelenek-görenek ve yaşam tarzlarının tanıtımının kolay olacağını, evinde ürettiği sütü, yoğurdu, peyniri, yumurtayı v.b. lerini satmayı düşünmektedirler. Pansiyonda kalanlarla birlikte bağ, bahçe bakımı yaparak, çeşitli ürünleri üreterek bunlardan da reçel, tarhana, pekmez gibi tatları yapmaktan zevk duyacakları olumlu biçimde algılanmaktadır. Ayrıca yöre halkının konuksever tutumu sayesinde turizm daha kolay hale gelmektedir.

Anketi cevaplayanların görüşüne göre yöreye gelen turistler kültür ve geleneklere ilgi duymaktadırlar. Yılın belirli dönemlerinde yapılan festivaller ilde canlılığa sebep olmaktadır. Bu şenliklerde kendi imkanlarıyla ürettikleri ürünleri satarak kendi gelirlerinin dolayısıyla yöre ekonomisinin güçleneceğine ve şenlikler süresince daha çok iş imkanlarının da doğacağına inanmaktadırlar.

Görüşlere göre turizm sayesinde özellikle bahar ve yaz aylarında alışveriş imkanları gelişecek ve halkın kazancıda artacaktır. Yöre halkı ziyaret amaçlı olarak gelen turistlerin gezip, görmede doğal ve tarihi güzelliklere saygı göstererek çevreyi kirletmeyeceklerine inanmaktadırlar. Ulaşımın kolay, doğal güzelliklerin bozulmamış

olması çevre il ve ilçelerden büyük ölçüde ziyaretçi akımına neden olmaktadır. Gelen turistlere karşı yöre halkının anlayışlı tutumu, turistlerin sosyal ve kültürel yararlarının fazla olması düşüncesi ile gerek görsel gerekse yazılı basında ilin tanıtımının yapılması önem taşımaktadır.

Kırklareli ve yöresine yerli turistlerin yanı sıra yabancıların gelmesi, yurt dışından giriş yapanlara yönelik olarak yöreyle ilgili tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerinin tanıtımını yapan broşürlerin verilmesi de henüz gelişmemiş olan dış turizmi arttıracığı, turizme ve turistlere değer veren tarih ve kültür kenti olduğu düşüncesi hakimdir.

4.4.2. Kırklareli’nde Yaşayanların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Turizme Bakış ve Algılamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular

Ankete katılanların yaşlarına, mesleklerine, gelir durumlarına, yaşadıkları yere, yapılan ekonomik faaliyete ve eğitim durumlarına ait bulgular test edilmiştir. Kırklareli ve yöresinde turizme bakış açıları açısından fark olup olmadığına ilişkin testler ele alınacaktır.

Bu amaçla verilen puanların dağılımının normal olup olmadığına bakılarak, parametrik veya non-parametrik testler uygulanacaktır. Bu amaçla yörede oturanların kırsal turizme bakış açılarına ait puanların dağılımının normalliği Kolmogorov-Smirnov testi ile test edilmiştir; sonuçlar frekans sırasına göre tablo 3.a’ dan – 3.h’ da verilmiştir.

Tablo 3.a Kolmogorov-Smirnov Testi

Normal Parametreler		X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
Gözlem Sayısı		283	283	283	283	283
Ortalama		2.45	2.41	1.74	2.16	1.64
Standart sapma		1.307	1.244	.946	1.169	.793
En Uç Noktaların Farkları	Mutlak	.262	.304	.272	.274	.288
	Pozitif	.262	.304	.272	.274	.288
	Negatif	-.134	-.134	-.216	-.161	-.210
Kolmogorov-Smirnov Z		4.412	5.114	4.582	4.605	4.850
P		.000	.000	.000	.000	.000

Tablo 3.b Kolmogorov-Smirnov Testi

Normal Parametreler		X ₆	X ₇	X ₈	X ₉	X ₁₀
Gözlem Sayısı		283	283	283	283	283
Ortalama		2.06	1.76	2.01	2.03	1.99
Standart sapma		1.045	.793	.968	.947	2.014
En Uç Noktaların Farkları	Mutlak	.283	.255	.263	.280	.347
	Pozitif	.283	.255	.263	.280	.347
	Negatif	-.155	-.211	-.158	-.179	-.311
Kolmogorov-Smirnov Z		4.755	4.296	4.418	4.713	5.832
P		.000	.000	.000	.000	.000

Tablo 3.c Kolmogorov-Smirnov Testi

Normal Parametreler		X ₁₁	X ₁₂	X ₁₃	X ₁₄	X ₁₅
Gözlem Sayısı		283	283	283	283	283
Ortalama		3.10	2.54	2.01	2.28	2.11
Standart sapma		1.362	1.229	.967	1.094	1.051
En Uç Noktaların Farkları	Mutlak	.191	.253	.304	.295	.315
	Pozitif	.186	.253	.304	.295	.315
	Negatif	-.191	-.126	-.187	-.165	-.169
Kolmogorov-Smirnov Z		3.215	4.256	5.121	4.955	5.305
P		.000	.000	.000	.000	.000

Tablo 3.d Kolmogorov-Smirnov Testi

Normal Parametreler		X ₁₆	X ₁₇	X ₁₈	X ₁₉	X ₂₀
Gözlem Sayısı		283	283	283	282	282
Ortalama		1.80	1.99	1.71	1.61	1.75
Standart sapma		.899	.993	.884	.748	.919
En Uç Noktaların Farkları	Mutlak	.269	.296	.277	.303	.268
	Pozitif	.269	.296	.277	.303	.268
	Negatif	-.188	-.170	-.211	-.207	-.208
Kolmogorov-Smirnov Z		4.517	4.987	4.657	5.094	4.499
P		.000	.000	.000	.000	.000

Tablo 3.e Kolmogorov-Smirnov Testi

Normal Parametreler		X ₂₁	X ₂₂	X ₂₃	X ₂₄	X ₂₅
Gözlem Sayısı		283	283	283	283	283
Ortalama		1.68	2.18	1.95	2.28	1.97
Standart sapma		.811	1.132	.927	1.108	1.012
En Uç Noktaların Farkları	Mutlak	.280	.272	.279	.280	.307
	Pozitif	.280	.272	.279	.280	.307
	Negatif	-.200	-.149	-.180	-.151	-.170
Kolmogorov-Smirnov Z		4.718	4.580	4.699	4.713	5.169
P		.000	.000	.000	.000	.000

Tablo 3.f Kolmogorov-Smirnov Test

Normal Parametreler		X ₂₆	X ₂₇	X ₂₈	X ₂₉	X ₃₀
Gözlem Sayısı		283	283	283	283	283
Ortalama		1.73	1.97	1.85	1.88	1.86
Standart sapma		.828	.926	.935	.920	.885
En Uç Noktaların Farkları	Mutlak	.272	.286	.280	.298	.290
	Pozitif	.272	.286	.280	.298	.290
	Negatif	-.195	-.191	-.182	-.186	-.194
Kolmogorov-Smirnov Z		4.574	4.818	4.710	5.015	4.881
P		.000	.000	.000	.000	.000

Tablo3.g Kolmogorov-Smirnov Testi

Normal Parametreler		X ₃₁	X ₃₂	X ₃₃	X ₃₄	X ₃₅
Gözlem Sayısı		283	283	283	283	283
Ortalama		1.66	2.46	2.78	1.67	1.63
Standart sapma		.793	1.277	1.483	.813	.829
En Uç Noktaların Farkları	Mutlak	.285	.229	.200	.276	.304
	Pozitif	.285	.229	.200	.276	.304
	Negatif	-.202	-.169	-.154	-.204	-.223
Kolmogorov-Smirnov Z		4.798	3.861	3.362	4.644	5.110
P		.000	.000	.000	.000	.000

Tablo 3.h Kolmogorov-Smirnov Testi

Normal Parametreler		X ₃₆	X ₃₇	X ₃₈	X ₃₉
Gözlem Sayısı		283	283	283	283
Ortalama		2.76	1.77	2.31	2.29
Standart sapma		1.381	.898	1.179	1.200
En Uç Noktaların Farkları	Mutlak	.253	.254	.260	.274
	Pozitif	.253	.254	.260	.274
	Negatif	-.158	-.194	-.134	-.141
Kolmogorov-Smirnov Z		4.257	4.278	4.375	4.606
P		.000	.000	.000	.000

Tablolardan da anlaşılacağı gibi $P < 0.05$ olduğundan H_0 red edilmektedir. Diğer bir ifade ile veriler normal dağılmamaktadır. Bu nedenle analizde parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

4.4.2.1. Yaşlara Göre Turizme Bakış ve Algılamalarının Puan Düzeyleri Arasındaki Farka İlişkin Kruskal-Wallis Testi

Kırklareli ve yöresindeki kırsal turizme yönelik olarak yapılan anket çalışmasında yaşlarına göre halkın turizme bakış ve algılamaları arasında farkın olup olmadığını ortaya koymak için Kruskal-Wallis testi ile test edilmiştir. Yaşlara göre halkın turizme bakış ve algılamaları Ek-2 Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4’e göre turizme bakış ve algılamalarını ortaya koyan Kırklareli ve yöresinin cazip bir yer olduğu maddesinde (değişkeninde) ,yörede yaşayanların yaşları itibariyle istatistiki bir farklılığın gözlenmediği ortaya konulmuştur. Benzer şekilde sorularda yörenin turisti çekiciliğinin doğal kaynaklardan oluştuğu, doğal güzellikleri görmek için yöreye gelmeleri, turizm faaliyetlerinin yılın dört mevsimine yayılmasından köylü, halk ve esnaf mutlu olup kırsal turizm için yörenin uygun olduğu görüşlerinde farklılık yoktur. Pansiyonculuk faaliyetlerinin yapılmasına destek verenler, konukseverlik sayesinde turizmin daha kolay olacağını, turistlerin yörenin gelenek ve göreneklerine ilgi göstererek kendi imkanlarıyla ürettikleri ürünlerin tanıtılıp satılması sayesinde yeni iş olanaklarının ortaya çıkacağı fikrinde aynı görüşü paylaşmışlardır. Bunun yanı sıra turistlere gösterilecek anlayışlı ve sevecen tavrın olumlu etkisinin yöreye gelecek turist sayısında sağlayacağı artış ile yerli turistlerin yanı sıra yabancı turist sayısının artmasının da halkı mutlu edeceği fikrinde aynılık gözlenmektedir. Ayrıca turistlerin para harcamalarından çok kültürel fayda sağlamaları ile ilgili görüşlerde de farklılığa rastlanmamaktadır. Özet olarak $P > 0.05$ olanlarda aynı görüş gözlenmektedir.

Diğer taraftan doğal ve çevresel güzelliklerin korunmasında da yaşlara göre görüş farklılıkları gözlenmektedir. Buna benzer iş olanakları ve gelir durumu, kadınların kırsal turizmde yerlerinin güçlenmesi, pansiyonculuk, pansiyonculuk gelirlerinin artması, yeme-içme ve yaşam tarzları, kırsal turizme yönelik üretim ve bağ-bahçe bakımı yaparak ürün elde etmede yaşlara göre görüş farklılıkları gözlenmektedir.

4.4.2.2. Mesleklere Göre Turizme Bakış ve Algılamaların Arasındaki Farka İlişkin Kruskal-Wallis Testi

Kırklareli ve yöresindeki kırsal turizme yönelik olarak yapılan anket çalışmasında mesleklere göre halkın turizme bakış ve algılama farkının olup olmadığını ortaya koymak için yapılan Kruskal-Wallis testinde meslekler itibariyle birbirinden farklı olup olmadığı Ek-3 Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5’e göre turizme bakış ve algılamalarını ortaya koyan değişkenlerde X_2 ve X_{36} numaralı değişkenlerin dışındakilerde meslekleri itibariyle istatistiki bir farklılık gözlenmemiştir. Yörenin turist çekiciliği yalnızca doğal kaynaklardan olmadığının görüşünü mesleklere göre paylaşılanlar birbirinden farklılık göstermektedir. Benzer şekilde gelen turistlerin halkın kültürünü değiştireceği görüşü farklılık göstermektedir.

4.4.2.3. Gelirlerine Göre Turizme Bakış ve Algılamaların Arasındaki Farka İlişkin Kruskal-Wallis Testi

Kırklareli ve yöresindeki kırsal turizme yönelik olarak yapılan anket çalışmasında gelirler itibariyle turizme bakış ve algılamalarında farklılık olup olmadığını ortaya koymak için Kruskal-Wallis testi yapılmıştır.

Ek-3 Tablo 6'ya göre gelirler itibariyle bütün değişkenlerde istatistiki farklılık gözlenmemiştir. Gelirleri ne olursa olsun yörede yaşayan halkın turizme olumlu baktığı görülmektedir.

4.4.2.4. Yaşadıkları Yere Göre Turizme Bakış ve Algılamaları Arasındaki Farka İlişkin Kruskal-Wallis Testi

Kırklareli ve yöresindeki kırsal turizme yönelik olarak yapılan anket çalışmasında yaşadıkları yer itibariyle turizme bakış ve algılamaları arasında istatistiki farklılık olup olmadığı test edildiğinde sonuçlar Ek-4 Tablo 7'de verilmiştir.

Ek-4 Tablo 7'ye göre yaşadıkları yer ister köy, ister ilçe, isterse merkezde olsun; turizme bakış algılamalar açısından $P>0.05$ olduğundan H_0 kabul edilmektedir. Böylece hiçbir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Değişkenlerden $P=0.018<0.05$ olan X_{39} yaşadıkları bölgelere göre farklılık göstermemektedir.

4.4.2.5. Yaptıkları Ekonomik Faaliyete Göre Turizme Bakış ve Algılamaların Arasındaki Farka İlişkin Kruskal-Wallis Testi

Kırklareli ve yöresindeki kırsal turizme yönelik olarak yapılan anket çalışmasında yaptıkları ekonomik faaliyetlerine göre bir farklılık olup olmadığı Kruskal-Wallis Testi ile test edilmiştir. Sonuçlar Ek-5 Tablo 8'de verilmiştir.

Ek-5 Tablo 8'deki sonuca göre yaptıkları ekonomik faaliyet bakımından iki değişken hariç bir farklılık gözlenmezken, yöreye özgü alkolsüz içkinin tanıtımının yöre ekonomisini güçlendireceği görüşü ile yörede turizm ve turiste gereken önemin verildiği maddelerinde ekonomik faaliyetlere göre farklılık göstermektedir.

4.4.2.6. Eğitimlerine Göre Turizme Bakış ve Algılamaların Arasındaki Farka İlişkin Kruskal-Wallis Testi

Kırklareli ve yöresindeki kırsal turizme yönelik olarak yapılan anket çalışmasında eğitim durumlarına göre turizme bakış ve algılama farklılıkları Kruskal-Wallis testi ile test edilmiştir. Testin sonuçları Ek-6 Tablo 9’da verilmiştir.

Ek-6 Tablo 9’a göre bazı değişkenler hariç eğitimlerine göre bir farklılık gözlenmemiştir. Eğitimlerine göre farklılık gösteren değişkenler ise; kırsal turizme yönelik olarak yapılan pansiyonculuk ve yapılan etkinliklerin yörede hareketliliğe neden oluşuyla ilgilidir. Ankete katılanların bir kısmı pansiyonculuk ile ilgili faaliyetleri istememektedir. Buna göre yörede ve özellikle kırsalda yaşayanlar evlerini ziyaretçilere (turistlere) açmayı düşünmemektedirler. Buda özellikle kırsal kesimlerde görülen mahremiyetten kaynaklanmaktadır.

4.4.3. Cinsiyetlere Göre Turizme Bakış ve Algılamaları Arasındaki Farka İlişkin Mann Whitney Testi

Kırklareli ve yöresinde kırsal turizme yönelik olarak yapılan anket çalışmasında cinsiyetlere göre turizme bakış ve algılamaları arasında görüş farklılıklarının olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile test edilmiştir. Bulunan sonuçlar Ek-7 Tablo 10’da verilmiştir.

Ek-7 Tablo 10’da cinsiyetlere göre önemli görüş farklılıkları gözlenmemektedir. Değişkenlerde yöreye gelen turistlerin yörenin kültür ve geleneklerine ilgi duyduğu (0.042), yöredeki gençlerin ve kadınların toplumdaki yerinin kırsal turizm ile güçleneceği (0.039) ve yörede yaşayanların kırsal turizm sayesinde iş ve gelir elde

edeceği (0.025) görüşleri konusunda kadın ve erkekler arasında görüş farklılıkları gözlenmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm sektörü gerek dünyada gerekse Türkiye’de başta ekonomik boyutta katkısı olmak üzere, sosyal ve kültürel etkileri ile de önemi gittikçe artan bir sektördür. Ekonomik büyüme için gerekli döviz girdisinin sağlanmasında turizm büyük bir önem taşımaktadır. Bu sektör konaklama, yiyecek-içecek, seyahat ve ulaştırma, eğlence, animasyon, kültür ve sanat faaliyetleri, spor malzemeleri, kamp ekipmanı gibi çeşitli alt sektörleri de yakından ilgilendirmektedir. Ülkemizde turizm sektörü ihracat özelliği göstererek döviz akışı ve sermaye girdisi yaratan önemli bir sektördür. Dış ticaret dengesindeki olumlu etkisinin yanı sıra kalkınmaya ve istihdama katkı sağlamaktadır.

Turizmin en önemli kaynak alanları doğal varlıklardır. Parklar, ormanlar, doğa manzaraları, nehirler, mağaralar, şelaleler gibi çevresel değerlerin korunması turizmin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Ülkemiz; kültürel, tarihi ve coğrafi yapısıyla tam bir turizm cennetidir. İnanç, kültür, sağlık, mağara, kongre, av, gençlik, rafting, yat, spor turizmi v.b. gibi değişik turizm çeşitleri ile gündemde olup bunlara cevap verebilecek zengin bir potansiyele sahip bulunmaktadır. Bu nedenle de turizm sektörümüz hızla gelişmekte ve çeşitlenmektedir.

Turizm emek-yoğun bir sektördür. Son ürün insan tarafından sağlanır. Bu yüzden turizmin uygulanması aşamasında yerel halka öncelik verilerek, turizm hareketlerinin on iki aya yayılması sağlanmalıdır. Bir yörenin değişen ve gelişen turizm hareketlerine uyum sağlayabilmesi için turizm potansiyelinin doğru tespit edilmesi önemlidir. Turizm potansiyeli iyi saptanmadığında çevresel ve ekonomik kayıpları da beraberinde getirmektedir.

Ülkemizde kitle turizm hareketleri dışındaki turizm türlerinin de gelişmesi gerekliliği Kültür ve Turizm Bakanlığı, bilim adamları, uzmanlar ve siyasi otoriteler

tarafından da dile getirilmektedir. Bu konuda çeşitli çalışmalar ve araştırmalar yapılmaktadır.

Kırklareli keşfedilmeyi bekleyen doğa, tarih ve kültür kenti konumundadır. Mevcut potansiyeller değerlendirildiğinde ve gerekli yatırımlar yapıldığında yöre için turizm çok iyi bir gelecek vaat etmektedir. Tarihi ve doğal güzelliklerin gelecek nesillere bozulmadan aktarılması için bu değerlere sahip çıkılması gerekmektedir. Kırsal yerleşim yerlerinde kendiliğinden oluşmuş mağaraların korunması hususunda halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Yörenin çok çeşitli flora ve faunası, çeşitli doğa güzellikleri, mesire yerleri, doğal sit alanları, anıt ağaçları, yüzyıllar öncesi oluşmuş tabii mağaraları, tarihi ve kültürel değerleri kırsal turizm potansiyelleri arasındadır. Bu amaçla Kırklareli İlinde GEF II Projesinin uygulanmasına 2000 yılında geçilmiştir. Bu proje Türkiye Cumhuriyeti ile GEF (Küresel Çevre Fonu)'in uygulayıcı organı olarak Dünya Bankası arasındaki "Küresel Çevre Kuruluşu Vakıf Fonu Hibe Antlaşması" uyarınca imzalanmış bir doğa koruma projesi olup, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nce yürütülmektedir. GEF II Projesinin uygulanması için belirlenen bütçe 2000-2006 yılları için geçerlidir. Bu proje sayesinde İğneada Bölgesinde korunan alan ve doğal kaynakların etkili, sektörler arası, katılımcı planlama ve sürdürülebilir yönetimini tesis etmek ve bunu yayarak koruma alanları ağını geliştirmektir.

İğneada'daki bu değerler longos (subasar) ormanları, kıyısız sulak alanlar, kumul ekosistemleridir. İğneada'da üç ayrı longos ormanı bulunmaktadır. Istranca Dağlarından Karadeniz'e doğru akan dereler denize ulaşmadan göllerde ve bunların bataklıklarında son bulur. Ancak bu göl ve bataklıklar ilkbaharda gelen sularla geriye doğru taşarak düz araziye kaplayarak longosları oluşturmaktadır. Longosların içinde çok özel ağaç türleri bulunmaktadır. Oluşan bu longoslar özellikle turizm açısından görülmeye değer yerler arasındadır. Ayrıca longosların içindeki bu ağaç türleri de bu doğa harikasına ayrı bir güzellik katmaktadır.

Çocukların da doğa sevgisi ile yetişmesi için proje sahasına farklı zamanlarda geziler düzenlenmektedir. GEF II Proje sahasının sınırları, bu sınırlar içinde yapılması öngörülen faaliyetler hakkında İğneada ve yöre halkını bilgilendirmek amacı ile çeşitli toplantılar düzenlenmiştir. Yine bu dönem içerisinde bisiklet, uzun yürüyüş yolları, kuş gözlem kulüpleri, doğa gözlemleri, eğitim gezileri, sınır işaret levhaları ile bilgilendirme levhalarının yapılması planlanmaktadır. Bununla birlikte belli noktalarda da günübirlikçilere yönelik tesisler kurulmalıdır.

Bu projenin tam anlamı ile gerçekleşmesi için öncelikle; kırsal yerleşme birimi sakinlerine turizm ve çevrenin önemi anlatılmaya çalışılmalıdır. Çünkü yetersiz planlama, uygun olmayan rekreasyonel toprak kullanımı değerli habitatları ve güzellikleri yok edebilir. Yaşayan çevrenin yok edilmesi yada parçalanması biyolojik çeşitlilik kayıplarına da neden olmaktadır. Bunların yanı sıra yöredeki çöp, kanalizasyon gibi çeşitli alt yapı hizmetlerinin ve düzensiz yerleşmenin çözülmesi gerekmektedir.

Kırklareli Aşağıpınar Köyü'nde Katılımcı Açık Hava Müzesinin kurulması için hazırlıklar yapılmaktadır. Bu proje sayesinde kırsal alanlara daha çok turist çekebilme imkanı doğacak, buralardaki tarihi ve kültürel değerler koruma altına alınabilecektir. Yöreye gelen turistlerin belli bir gezi güzergahına göre birbirinden değişik kültür varlıklarını gezerek görmeleri sağlanacaktır.

Şehrin çeşitli yerlerinde bulunan eski Kırklareli evleri ve tipik köy evlerinin kırsal turizm kapsamında değerlendirilmesi amacıyla aslına uygun olarak restore edildikten sonra pansiyon haline getirildiği takdirde yöre için önemli bir gelir kaynağı haline geleceği şüphesizdir. Yapılan çalışmada kırsal yerleşim yerlerindeki pansiyonculuğu istemedikleri gözlenmiştir. Fakat; yörede yaşayanlara kırsal turizmin önemi anlatılarak bilgilendirilmeleri sağlanabildiği ve yeterli destek verildiği takdirde pansiyonculuk faaliyetlerinin yapılması sağlanacaktır. Fakat bunun için devletin olduğu kadar özel kuruluşlarında desteği çok önem taşımaktadır. Yeterli destek verildiği

takdirde İzmir Selçuk İlçesi Şirince ve Bursa İli Merkez Cumalıkızık köylerindeki başarılı uygulama Kırklareli ve yöresi içinde gerçekleştirilebilir.

Yörede gerçekleştirilen kara ve su avcılığı iyi bir örgütlenme ve yeterli tesislerin sağlanması halinde avcılık gelişebilecek bir turizm türü olacaktır. Doğa yürüyüşleri için yolların düzenlenmesi gerekli levhaların konulması gerekmektedir.

Yöredeki bağcılık ve şarapçılık çok eskilere dayanmaktadır. Yıllar önce bağların bozulmasıyla şarap yapımı durmuş; ancak son yıllarda yöredeki bağcılık faaliyetleri yeniden canlanmıştır. Buna bağlı olarak hardaliye ve şarap yeniden gelenek haline gelmeye başlamıştır. Devlet tarafından yeterli destek verildiği takdirde şarap ve hardaliye yapımı bir sektör haline getirilebilir.

Eski dönemlerde yörede gerçekleştirilen el sanatlarının günümüzde de yapılması sağlanmalıdır. Bu amaçla eski el sanatlarının gelecek nesillere aktarılması ve kaybolmaya yüz tutmuş sanatların tekrar canlandırılmasını sağlamak amacıyla geleneksel sanat merkezleri oluşturulmalıdır. Böylece bu sanatları yapanlara ek gelir, yöre ekonomisine de ekonomik katkılar yaratılmış olacaktır. Yöredeki özel günler ve kutlamaların da kırsal turizm açısından önemi büyüktür. Bu günler belirli bir süre içinde olsa il, ilçe veya köyün ekonomisine maddi destek ve hareketlilik getirmektedir. Konukseverlik yörenin turizm bakımından en önemli özelliğidir. Bu sayede yöre günübirlik, hafta sonu veya tatillerde tercih sebebi olmaktadır.

Yöredeki kırsal turizm faaliyetleri ile ilgili çalışmalar yapılırken doğanın bozulmamasına dikkat edilmelidir. Kırsal turizm kapsamında doğa ile uyumlu tesisler yapılmalıdır. Bunları gerçekleştirmek isteyen halka arazinin tahsisi, kredi kolaylığı, tanıtım faaliyetlerine girme konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı'na önemli görevler düşmektedir. Ayrıca kırsal kesimde yer alan değerlerin devlet ve halk tarafından çok iyi bir şekilde korunması gerekmektedir.

Yörede son yıllarda Avrupa Birliği Sınır Ötesi İşbirliği çerçevesinde gerçekleştirilen konferanslarda Bulgaristan'dan gelen bilim adamları ve iş adamlarına yönelik olarak rehber kitaplar ve broşürler bastırılmıştır. Böylelikle yöredeki doğal ve kültürel zenginliklerin daha geniş kitlelere tanıtılması sağlanmış olacaktır.

Kırklareli ve yöresindeki kırsal turizm hareketleri iç turizme yöneliktir. Gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda yöre halkının kırsal turizme genelde olumlu baktığı görülmektedir. Bu turizm çeşidinin gelişmesi için öncelikle turizmin kırsal halk tarafından benimsenmesi gerekir. Bu amaçla kırsal kesimlerde yaşayan halkın kırsal turizm konusunda; yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından koordineli olarak eğitilmesi, çevre bilincinin yerleştirilmesi, eğitim programlarına halkın katılımının gerçekleştirilmesi, turizm işletmeleri ile işbirliği yapılarak her konuda bilgi ve destek sağlanmalıdır.

Yörenin iç turizm açısından çok önemli bir yerde bulunmamasına karşılık, sahip olduğu zengin turizm potansiyellerine önem verilerek öncelikle değerlendirilmesi gereklidir. Doğal, tarihi ve kültürel çeşitlilik açısından önemli bir konumda olan Kırklareli'nde; korumaya yönelik gerekli tedbirler alındığı, bilimsel çalışmaların desteklendiği, kırsal turizme yönelik potansiyeller ortaya konabildiği ve işletilebildiği oranda turizm itici sektör konumuna gelebilecektir.

KAYNAKÇA

I. KİTAPLAR

AĞAOĞLU, Osman Kemal (1992): *İş Gücünü Verimli Kullanma Tekniklerinin Turizm Sektörüne Uygulanması*, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları:457, Sinem Ofset, Ankara.

AKAT, ÖMER (1997): *Pazarlama Ağırlık Turizm İşletmeciliği*, Ekin Kitabevi, Bursa.

ALTINIĞNE, Nejat; BAYSAL, Taner (2005): “Türk Turizminde Geleneksel Beslenme Kültürümüzün Tanıtılmasının Önemi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Meslek Yüksekokulu III Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu*, Altındağ Ofset, Burdur.

ATAY, Filiz R.; ÖZAYDIN, Gülşen (1996): “Turizm Amaçlı Kullanımlar Doğal ve Yapay Alanları Nasıl Tüketiyor”, *Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Kollokyumu*, MSÜ Matbaası, İstanbul.

BAHAR, Ozan (2003): *Turizm Sektörünün Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi*, DSİ Basın ve Foto-Film İşletme Müdürlüğü Matbaası, Mersin.

BARUTÇUGİL, İsmet (1986): *Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*, Beta Basın Yayım Dağıtım A.Ş., 1. Basım, İstanbul.

BARUTÇUGİL, İsmet (1989): *Turizm İşletmeciliği*, 3. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.

BAŞARAN, Neşe A. ve diğerleri (2002): *Turizm*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

BAŞER, Gülüm Burcu, (2002): “*Tarım-Turizm Sektörü İlişkisi ve Trakya’da Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Tarımsal Ürün Talebi*”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

BAYER, Zekai M. (1992): *Turizme Giriş*, Küre Ajans, İstanbul.

BAYEZİT, Dilşat (2003): “*Turizm Sektöründe İkinci (Yazlık) Konutların Türkiye Ekonomisindeki Etkilerinin İstatistiksel Analizi*”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

BOCUTOĞLU, Ersan; BERBER, Metin; ÇELİK, Kenan (2000): *İktisada Giriş*, Akademi Yayınevi, Trabzon.

BORET, Alain (1989): *Itinéraires de Tourisme*, Paris, Editions Jacques Lanore.

CENGİZ, Tülay; TÜFEKÇİOĞLU, Aydın; İSKENDER, Ahmet, II Kültür-Turizm Müdürü (2004): *Artvin İl Gelişme Planı Turizm Sektörü Raporu (Taslak)*, Artvin.

ÇAĞLAYAN, Artun, (1992): “*Yat Turizmi ve Eğitim*”, Turizmi Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, 9-11 Aralık, Yorum Basın Yayın San. Ltd. Şti., Ankara.

- DALLI,Özen (1974): *Turizm Talebi ve Gelirleri*, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara.
- DİNÇER,Zeki Mithat (1993): *Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm*, Filiz Kitabevi.
- DİZDAROĞLU,Z. Bülent (2003): *Kırklareli’nde Kültür Turizmi Projesi*, İİ Kültür Müdürü.
- DOĞRUÖZ, V. Türkan (2005):“*Milli Mücadelede Kırklareli*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- DURSUNKAYA,A. Rıza (1948): *Kırklareli Vilayetini Tarih, Coğrafya, Kültür ve Eski Eserleri Yönünden Tetkik*, 1. Cilt, Yeşilyurt Basımevi, Kırklareli.
- ERDOĞAN,Harun (1996): *Ekonomik, Sosyal, Kültürel, Çevresel yönleriyle “Uluslararası Turizm”*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa.
- ERDEM,Savaş (2005): *Anı Pastasından Bir Dilim Kırklareli*, Beril Yayıncılık, İstanbul.
- ERGİN,Muharrem (1995): *Orhun Abideleri, Kül Tigin Abidesi Güney Yüzü, Boğaziçi Yayınları*, 21. Baskı, İstanbul.
- European Commission (EC) 1999): *Towards Quality Rural Tourism*, Enterprise Directorate General Tourism Unit, Brussels.
- İÇÖZ,Orhan; KOZAK,Metin (1998): *Turizm Ekonomisi*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- İŞIKLI,Mehmet;DÜZGÜN Dilek Ö. (2005): “Anadolu’da Alternatif Turizm Olanakları: Doğu Anadolu – Van/Yanis Modeli”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Meslek Yüksekokulu III. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu*, Altındağ Ofset, Isparta.
- KALKAN,Orhan (1989): *Turizm Mevzuatımız*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- KARAÇAM,Nazif (1995): *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli*, Özyılmaz Matbaası, Kırklareli.
- KARASU,Tanju (1985): *Kongre Turizmi ve Türkiye*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Yayın no: 58, Ankara.
- KAYA,Hüseyin (1996): *İnanç Turizmi*, Özhan Matbaa, Bursa.
- KORKUT,Ahmet (1959): *Yakın Yurt Serhat Şehri Kırklareli*, Dizerkonca Matbaası, İstanbul.
- KOTLER,Philip;BOWEN,John;MAKENS,James (1996): *Marketing For Hospitality & Tourism*, 3rd. Edn., Pearson Education.

KOZAK,Nazmi;AKOĞLAN,Meryem;KOZAK,Metin (1994): *Genel Turizm, İlkeleri ve Kavramları*, Anatolia Yayıncılık, Ankara.

KOZAK,Nazmi;AKOĞLAN,Meryem;KOZAK,Metin (1997): *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.

KOZAK,Nazmi;AKOĞLAN,Meryem;KOZAK,Metin (2001): *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar*, , Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.

KÜÇÜKALTAN, Derman (1997): “Trakya Ekonomisi İçin Bir Bölgesel Kalkınma Modeli: Kırsal Turizm”, *7. Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi*, 1. Kitap, İzmir 20-22 Ekim, Pro-Ofset Matbaacılık, İzmir.

KÜÇÜKALTAN, Derman;OĞUZHAN,Adil;YILMAZ,Mehmet;GÜNEŞ,Ali İhsan, (2005): “Gelibolu’nun Turizm Potansiyeli ve Gelibolu’da Yerli Halkın Turizme Yaklaşımı”, *1. Çanakkale Turizm Biyenalı*, 5-7 Mayıs 2005, Çanakkale.

KÜÇÜKALTAN,Gül (2005): “Turizm Sektöründeki Teşviklerin Çevresel Etkileri”, *1. Çanakkale Turizm Biyenalı*, 5-7 Mayıs 2005, Çanakkale.

MANSEL,Arif Müfit (1938):*Trakya’nın Kültür Tarihi*, Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayını, İstanbul.

ÖZGÜÇ,Nazmiye (2003): *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

ÖZGÜVEN,Ali (1997): *İktisat Bilimine Giriş*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

OLALI,Hasan;TİMUR,Alp (1986): *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*, Ofis Ticaret Matbaacılık San. Ltd. Şti., İzmir.

ORAL,Saime (1988): *Türk Turizminde Dağıtım ve Fiyat Politikaları ve Turist Talep Profili Analizi*, İzmir.

PARASIZ,İlker (1996): *İktisadın A B C ’ si*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.

SADIKLAR,Cafer Tayyar(1998): *2000’li Yıllar Dünya ve Türkiye*, TBMM Vakfı Ofset Tesisi, Ankara.

SARIKAYA,Mahmut (2005): “Nevruza Bağlı Takvimle İlgili Kavram,Deyim ve Terimler” *Karadeniz Araştırmaları Balkan,Kafkas,Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*,cilt:2,sayı:5,Karam Araştırma ve Yayıncılık,Çorum.

SCHMOLL,Herman Von (1977): *Tourism Promotion*, Tourism International Press, London.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI, (2001): Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: 2589-601, Ankara.

- SESSA,Alberto(1983): *The Elements Of Tourism Economics*, Roma.
- SEYİDOĞLU,Halil(1992): *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Güzem Yayınları, Ankara.
- SEYİDOĞLU,Halil(1996): *Uluslararası İktisat*, Güzem Yayınları No:11, İstanbul.
- SEZGİN,Orhan Mesut(1995): *Genel Turizm Turistik Kavramlar – Ekonomi – Pazarlama – Turizm Mevzuatı*, Tutibay Ltd. Şti., Ankara.
- SİREL,Ayşe; AKANSEL,Sennur (1996): “Trakya’da Ekolojik Ortam İçinde Turistik Doğal Potansiyellerin Kullanımın’daki ve Planlanmasındaki Sorunlar”, *Trakya’da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 3-6 Ocak 1996, Çorlu.
- SOLEY,Selçuk V. (1998): *Turizmde Yapısal Gelişim*, Ankara.
- STOESSEL,Hans(1973): *Sport und Fremdenverkehr*, Die Bedeutung des Sports für der Schweizerischen Fremdenverkehr, St. Gallen Beitrage zum Fremdenverkehr und zur Verkehrswirtschaft, Reihe Fremdenverkehr 3, Verlag Paul Haupt Bern un Stuttgart.
- ŞAHİN,Hüseyin(1997): *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- ŞAPÇI,F. Burçin (2005): “Edirne İli Keşan İlçesi Kuzey-Orta Saroz Bölgesinde Ekoturizm ve Agro Turizm”, ”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- TARİHİ ve DOĞAL DEĞERLERİYLE KIRKLARELİ*(2006):Arkeoloji ve Sanat Yayınları,Mart Matbacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.,İstanbul.
- TOSKAY,Tunca (1983): *Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, Der yayınları, Güray Matbaacılık, İstanbul.
- TUNÇ,Azize;SAÇ,Firuzan (1996): *Genel Turizm Gelişimi-Geleceği*, Detay Yayınevi, Ankara.
- TÜMER,Gülay;KÜÇÜK A.(1997): *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, İstanbul.
- USTA,Öcal(2001): *Genel Turizm*, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- ÜNAL,Tankut(1993): “Yumuşak Turizm” Bir Ülkenin Yerleşme Politikaları ve Alt Yapısı ile Doğru Orantılıdır”, *2000 Yılına Doğru Turizm Mimarlığı Paneli*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul.
- ÜSTÜNEL,Besim (1997): *Ekonominin Temelleri*, Alfa Yayınevi, Ankara.
- YAĞCI, Özcan , (2003): *Turizm Ekonomisi*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- YALÇIN,Osman(1971): *Kırklareli*, Özyürek Yayınevi, 2. baskı, İstanbul.

YARCAN,Şükrü(1994): *Turizm Endüstrisinin Yapısı*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul.

YENİPİNAR,Uysal(2005): “İnanç Turizmi Kapsamında, Ege Bölgesindeki Yedi Kiliselerin Turistik Hareketlerinin Yönetimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Meslek Yüksek Okulu III. Ulusal Meslek Yüksek Okulları Sempozyumu*, Altındağ Ofset, Isparta.

YILDIRIM,Mehmet Tayfun(1992): *İkinci Konutların Turizm Sektörüne Entegrasyonu*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

YOSMAOĞLU,Nevzat ;ENGİN,Fevzi(2003): *Bolu İl Gelişme Planı Hizmetler Sektörü*, Bolu.

YÜCEOL,Hüseyin M; DOĞAN,Nihat , (2005): “Türkiye’de Turizm Teşviklerinin Ekonomik ve Mali Analizi”, *I. Çanakkale Turizm Biyenalı*, 5-7 Mayıs 2005,Çanakkale.

II. DERGİLER VE MAKALELER

AKÇA,Hasan (2004): “Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Turizm”, *Ekonomik ve Teknik Dergi Standard*, Yıl:43, Sayı:513, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara.

AKIŞ,Sevgin (1999): “Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl:10, Mart-Haziran, Ankara.

COŞGE,Belgin (2006): “Tarihin Derinliklerinde Saklı Hazinelerimiz: Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Yeniden Keşfi”, *Ekonomik ve Teknik Dergi Standard*, Yıl:45, Sayı:533. Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara.

ÇETİNEL,Fatma Gül (2001): “Turizm Pazarlamasında Alternatif Yaklaşım Olarak Bölgesel Turizm Pazarlaması”,*Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,Sayı:1,Cilt 17, Eskişehir.

ÇİMAT,Ali;BAHAR,Ozan (2003): “Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme” *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (6)Antalya.

EHTİYAR,Rüya (2006): “Alternatif Turizm Hareketlerinde Yükselen Bir Trend: Kongre Turizmi”, *Ekonomik ve Teknik Dergi Standard*, Yıl: 45, Sayı: 533, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara.

İŞIKTAŞ,Murat(2006):*Kırklareli Milli Eğitim Müdürlüğü Dergisi*,Yıl:1,Sayı:1,Ocak 2006,Rota Reklam Organizasyon ve Promosyon Reklam Ajansı, Kırklareli.

İÇÖZ,Orhan (1998): “Kuşadası’nın Yat Turizm Talebi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl.9, Mart-Haziran, Ankara.

KARAÇOR,Süleyman (1998): “1980 Sonrası Turizmde Etkinliği Arttırıcı Politikaların Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, Karaman.

“Kırkkilise’de Avcılık” *Vakit*, 27 Ekim 1919, nr. 713.

Kırklareli Belediyesi, (1998): 8. *Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali*.

Kırklareli Belediyesi, (2004): 14. *Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Festivali*.

Kırklareli İl Yıllığı, (1973): *Cumhuriyet’in 50. Yılında Kırklareli*, Kırklareli.

Kırklareli İl Yıllığı, (2000): *Kırklareli Valiliği*, Kırklareli.

Kırklareli Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü, (2005): *Kırklareli Rehberi*, Kadıköy Matbaası, İstanbul.

MAMAK,Fatma (2005):T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Tarımsal Üretim Geliştirme Genel Müdürlüğü “*Organik Gıda Üretimi ve Ülkemizin İmkanları*”, İstanbul.

OKTİK,Nurgün (2002), “Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri”, *Muğla Üniversitesi Yayınları: 29*, Muğla Üniversitesi Basımevi, Muğla.

OPUŞ,Sevda (2001): “Turizmin Ekonomik Etkileri: Erzurum’daki Turistik İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Bir Araştırma”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:15, Sayı: 3-4, Erzurum.

ÖZYER, Hasan,(2006):*Meclis Bülteni*,Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Aylık Bülteni,Şubat 2006,Sayı:123,TBMM Basımevi, Ankara.

SOYKAN,Fusun (1999): “Doğal Çevre ve Kırsal Kültürlerle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm”,*Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, yıl:10, Mart-Haziran, Ankara.

SOYKAN,Fusun (2001): “Ege Bölgesi’nden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir)”, *Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Yayın No:1, Safa Tanıtım ve Matbaacılık Ltd. Şti, İstanbul.

T.C. Çevre Bakanlığı (1997): *Türkiye Çevre Atlası-96*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

T.C. Kırklareli Valiliği Çevre Koruma Vakfı Başkanlığı, Demirköy Kaymakamlığı

TÜSİAD Yayınları (2001): *Coğrafya*, Lebib Yalkın Yayınları, İstanbul.

Vize Belediyesi

YÜCEL,Sunay Ünlü (2003): TÜRSAB Ar-Ge Departmanı.

III.DİĞERLERİ

<http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/casestudies-danube.htm>

www.besiktasgazetesi.com

www.tuik.gov.tr/AltKategori , Tanım ve Yöntemler , Değişkenler Listesi

Erzurum Milletvekili İbrahim Özdoğan (2004): TBMM Genel Kurul Tutanağı, 22. Dönem 3. Yasama Yılı <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak>

Erol Karabulut, 28.10.2004, www.turizm gazetesi.com

Fransa'nın Türkiye Büyük Elçiliği, www.ambafirancetr.org/ecrire/upload/fis/fis6.html

<http://www.hurriyetkurumsal.com>

www.jeotermaldernegi.org.tr

www.kentli.org

www.kulturturizm.gov.tr

www.mustafatasar.gen.tr

Nimet Haşıl Korkmaz, Nazife Küçükaslan, *Doğu İle İçişe Tatil*, <http://sbmyo.uludag.edu.tr>

Özcan Yağcı, <http://cmyo.ankara.edu.tr/~iktisad/TURKONF/web/ozcan-yagci.doc>

www.voyagerbook.com.tr

EK-1: KIRSAL TURİZM ANKETİ

A) Mesleğiniz :

Çiftçi Memur İşçi Ev Hanımı Emekli Esnaf

B) Yaşınız :

C) Eğitim durumunuz :

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite

D) Cinsiyetiniz :

Kadın Erkek

E) Ortalama Geliriniz :

F) Yaşadığınız yer :

Merkez İlçe Köy

G) Aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangisini sürdürüyorsunuz:

Çiftçilik Hayvancılık Çiftçilik-hayvancılık

KIRKLARELİ'NDE YAŞAYAN HALKIN KIRSAL TURİZME BAKIŞ AÇILARININ ANALİZİ ANKET SORULARI

1- Yöremizin turizm açısından cazip bir yer olduğunu düşünüyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

2- Yörenin turisti çekiciliği doğal kaynaklardan oluşmaktadır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

3- Turistlerin bizim yöreye doğal güzellikleri görmek için gelmeleri beni mutlu eder.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

4- Yöremize ait doğal ve çevresel güzelliklerin korunup gelecek nesillere bozulmadan aktarılacağını düşünüyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

5- Yöremizdeki turizm faaliyetlerinin belirli zamanlarda değil de yılın dört mevsimine yayılması halkı , köylüyü ve esnafı memnun eder.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

6- Yörenizin kırsal turizm faaliyetleri için uygun olduğunu düşünüyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

7- Yörede yaşayanlar kırsal turizm sayesinde, yeni iş olanakları ve ek gelir elde edeceklerdir.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

8-Yöremizde yaşayan gençlerin ve kadınların toplumdaki yerinin kırsal turizm ile güçleneceğine inanıyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

9-Kırsal turizmin kent insanı ile kırsal halk arasında bilgi akışını sağladığına inanıyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

10-Yöremde pansiyonculuk hizmeti veren yerlerin olmasını istiyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

11-Evimi tüm yıl boyunca ya da belirli dönemlerde pansiyon olarak kullandırmak istiyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

12-Pansiyonculuk sayesinde kazancımın artacağını düşünüyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

13-Pansiyonculukla birlikte yöreme ait gelenek-görenek,yeme-içme ve yaşam tarzlarının tanıtımının daha kolay olacağını düşünüyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

14-Ürettiğim ürünlerin pansiyonumda kalanlara yönelik olarak kullanılmasını istiyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

15-Pansiyonda kalan kişilerle birlikte bağ-bahçe bakımı yapmak,çeşitli ürünleri yetiştirmek ve o ürünlerden reçel,tarhana,pekmez vb. tatları yapmak beni mutlu eder.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

16-Yöre halkının konukseverliği turizm hareketlerini kolaylaştırmaktadır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

17-Yöreye gelen turistlerin bizim kültür ve geleneklerimize karşı ilgi duyduğunu düşünüyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

18-Yılın belirli dönemlerin de yapılan şenlikler,festivaller,panayırılar ve her türlü etkinlikler yörede büyük bir hareketliliğe neden olmaktadır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

19-“Kakava Şenlikleri” boyunca yöresel ürünleri satmanın uygun olacağını düşünüyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

20-Yöremizde çalışanların kendi imkanlarıyla ürettikleri şarapların satılması, hem üreticilerin hem de çiftçilerin gelirlerini artırır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

21-Yörenize ait alkolsüz bir içki olan “hardaliye”nin ülke çapında tanıtılması yöre ekonomisini güçlendirir.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

22-“Kakava Şenlikleri” yörede daha çok iş imkanlarının doğmasına neden olmuştur.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

23-Bu şenlikler süresince İldeki Teknik Eğitim Fakültesi,Meslek Yüksekokulu,Sağlık yüksek okulu öğrencilerinin çeşitli stantlarda görev almaları hizmet kalitesinin yükselmesini sağlamıştır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

24- Yöremizde turizm yerel halk üzerinde farklı kültürel faaliyetleri özendirmiştir.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

25-Kırklareli’de bahar ve yaz aylarında alışveriş imkanları daha fazlaşmaktadır..

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

26-Turizm yöre halkının kazancının artmasına neden olmaktadır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

27- Yöreye gelen turistler tarihi ve doğal güzelliklere saygı gösterip , çevreyi kirletmez ve rahatsız etmezler.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

28-Kırklareli İlinde ulaşımın kolay olması turizm hareketliliğine neden olur.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

29-Yöredeki doğal çevrenin güzel ve bozulmamış olması turizm faaliyetlerini kolaylaştırmaktadır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

30-Çevre İl ve İlçelerden hafta sonları yöreye yürüyüş ve doğa turlarının düzenlenmesi ilin tanıtımına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

31-Yöre halkı ve esnafı turistlere karşı anlayışlı ve sevecen yaklaşmalıdır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

32-Turistler turizm ve eğlence için daha fazla para ödemelidirler.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

33-Turistlerin sosyal ve kültürel yararlarından çok harcamaları daha önemlidir.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

34-Tarihi ve kültürel değerlerin, gelenek ve göreneklerin,yöreye has özelliklerin gerek görsel (televizyon)

gerekse yazılı (gazete,dergi vb.) basında Türkiye genelinde İlin tanıtımının yapılması yöre için büyük önem taşımaktadır.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

35- Yöremize yerli turistlerin yanı sıra yabancı turistlerin gelmesi esnafı ve halkı mutlu eder.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

36-Yöremize gelen yabancı turistlerin yöre halkının kültürünü değiştirdiğine inanıyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

37-Yurt dışından giriş yapan yabancılara yönelik yörenizdeki tarihi ve kültürel değerleri gösteren broşürlerin verilmesi,yörede henüz gelişmemiş olan dış turizmi artıracak kanaatindeyim.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

38-Yöremizde turizme ve turistlere gereken değerin verildiğine inanıyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

39- Yöremizin her yönden bir turizm,kültür ve tarih kenti olduğuna inanıyorum.

Tamamen Katılıyorum Katılıyorum Kararsızım Katılmıyorum Hiç Katılmıyorum

EK-2: YAŞLARA, MESLEKLERE, GELİRLERE, YAŞADIKLARI YERE, YAPTIKLARI EKONOMİK FAALİYETLERE VE EĞİTİMLERİNE GÖRE TURİZME BAKIŞ VE ALGILAMALAR ARASINDAKİ FARKLARA İLİŞKİN KRUSKAL WALLİS TESTİ

Tablo- 4 Yaşlarına Göre Kruskal Wallis Testi

	Yaşları	Gözlem Sayısı	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	P
x ₁	18-28	76	155.17	3.024	4	.554
	29-39	71	138.21			
	40-49	59	138.79			
	50-59	53	135.96			
	60+	24	132.73			
	Toplam	283				
x ₂	18-28	76	159.31	7.494	4	.112
	29-39	71	126.03			
	40-49	59	145.42			
	50-59	53	133.94			
	60+	24	143.83			
	Toplam	283				
x ₃	18-28	76	144.45	3.485	4	.480
	29-39	71	133.00			
	40-49	59	153.96			
	50-59	53	143.45			
	60+	24	128.27			
	Toplam	283				
x ₄	18-28	76	155.74	10.535	4	.032
	29-39	71	132.84			
	40-49	59	156.81			
	50-59	53	133.06			
	60+	24	108.96			
	Toplam	283				
x ₅	18-28	76	144.61	2.874	4	.579
	29-39	71	135.06			
	40-49	59	153.58			
	50-59	53	140.14			
	60+	24	129.90			
	Toplam	283				
x ₆	18-28	76	149.84	5.717	4	.221
	29-39	71	129.11			
	40-49	59	156.39			
	50-59	53	132.18			
	60+	24	141.65			
	Toplam	283				

Tablo-4'ün devamı

X ₇	18-28	76	149.90	12.257	4	.016
	29-39	71	117.82			
	40-49	59	157.67			
	50-59	53	150.89			
	60+	24	130.38			
	Toplam	283				
X ₈	18-28	76	153.38	17.542	4	.002
	29-39	71	122.68			
	40-49	59	168.16			
	50-59	53	137.29			
	60+	24	109.21			
	Toplam	283				
X ₉	18-28	76	156.82	10.582	4	.032
	29-39	71	122.98			
	40-49	59	156.63			
	50-59	53	136.59			
	60+	24	127.33			
	Toplam	283				
X ₁₀	18-28	76	142.80	4.631	4	.327
	29-39	71	138.13			
	40-49	59	158.05			
	50-59	53	136.42			
	60+	24	123.75			
	Toplam	283				
X ₁₁	18-28	76	176.30	22.725	4	.000
	29-39	71	128.13			
	40-49	59	130.19			
	50-59	53	118.42			
	60+	24	155.54			
	Toplam	283				
X ₁₂	18-28	76	166.59	14.332	4	.006
	29-39	71	124.13			
	40-49	59	150.07			
	50-59	53	124.92			
	60+	24	134.88			
	Toplam	283				
X ₁₃	18-28	76	165.27	16.836	4	.002
	29-39	71	126.62			
	40-49	59	154.99			
	50-59	53	120.85			
	60+	24	128.58			
	Toplam	283				
X ₁₄	18-28	76	165.32	13.915	4	.008
	29-39	71	129.06			

Tablo-4'ün devamı

	40-49	59	149.69			
	50-59	53	120.40			
	60+	24	135.23			
	Toplam	283				
X ₁₅	18-28	76	155.44	11.954	4	.018
	29-39	71	129.22			
	40-49	59	160.69			
	50-59	53	130.90			
	60+	24	115.83			
	Toplam	283				
X ₁₆	18-28	76	148.70	4.985	4	.289
	29-39	71	135.57			
	40-49	59	154.17			
	50-59	53	137.56			
	60+	24	119.69			
	Toplam	283				
X ₁₇	18-28	76	155.84	7.122	4	.130
	29-39	71	124.74			
	40-49	59	145.34			
	50-59	53	136.49			
	60+	24	153.21			
	Toplam	283				
X ₁₈	18-28	76	146.47	7.548	4	.110
	29-39	71	125.25			
	40-49	59	158.03			
	50-59	53	135.28			
	60+	24	152.81			
	Toplam	283				
X ₁₉	18-28	76	150.18	14.171	4	.007
	29-39	71	120.97			
	40-49	58	164.09			
	50-59	53	141.17			
	60+	24	120.88			
	Toplam	282				
X ₂₀	18-28	76	138.71	1.239	4	.872
	29-39	71	137.38			
	40-49	59	150.53			
	50-59	52	142.29			
	60+	24	138.63			
	Toplam	282				
X ₂₁	18-28	76	148.49	3.317	4	.506
	29-39	71	132.61			
	40-49	59	152.03			
	50-59	53	138.39			

Tablo-4'ün devamı

	60+	24	132.52			
	Toplam	283				
X ₂₂	18-28	76	153.27	5.958	4	.202
	29-39	71	133.58			
	40-49	59	153.96			
	50-59	53	131.70			
	60+	24	124.56			
	Toplam	283				
X ₂₃	18-28	76	156.41	9.025	4	.060
	29-39	71	128.11			
	40-49	59	151.43			
	50-59	53	141.60			
	60+	24	115.17			
	Toplam	283				
X ₂₄	18-28	76	158.08	10.624	4	.031
	29-39	71	122.61			
	40-49	59	156.06			
	50-59	53	132.97			
	60+	24	133.83			
	Toplam	283				
X ₂₅	18-28	76	155.22	9.965	4	.041
	29-39	71	127.73			
	40-49	59	152.58			
	50-59	53	144.13			
	60+	24	111.63			
	Toplam	283				
X ₂₆	18-28	76	158.24	8.721	4	.068
	29-39	71	126.45			
	40-49	59	150.50			
	50-59	53	136.40			
	60+	24	128.06			
	Toplam	283				
X ₂₇	18-28	76	163.39	9.044	4	.060
	29-39	71	130.80			
	40-49	59	140.69			
	50-59	53	134.22			
	60+	24	127.81			
	Toplam	283				
X ₂₈	18-28	76	160.53	11.194	4	.024
	29-39	71	137.13			
	40-49	59	149.59			
	50-59	53	118.38			
	60+	24	131.21			
	Toplam	283				

Tablo-4'ün devamı

X ₂₉	18-28	76	152.09	8.797	4	.066
	29-39	71	142.28			
	40-49	59	154.51			
	50-59	53	125.74			
	60+	24	114.40			
	Toplam	283				
X ₃₀	18-28	76	141.84	8.437	4	.077
	29-39	71	137.67			
	40-49	59	159.82			
	50-59	53	143.38			
	60+	24	108.46			
	Toplam	283				
X ₃₁	18-28	76	149.30	4.191	4	.381
	29-39	71	133.34			
	40-49	59	153.23			
	50-59	53	137.03			
	60+	24	127.88			
	Toplam	283				
X ₃₂	18-28	76	137.90	6.073	4	.194
	29-39	71	129.23			
	40-49	59	162.31			
	50-59	53	144.45			
	60+	24	137.40			
	Toplam	283				
X ₃₃	18-28	76	134.51	8.054	4	.090
	29-39	71	126.99			
	40-49	59	163.09			
	50-59	53	143.03			
	60+	24	155.98			
	Toplam	283				
X ₃₄	18-28	76	145.49	1.413	4	.842
	29-39	71	136.92			
	40-49	59	145.78			
	50-59	53	145.13			
	60+	24	129.77			
	Toplam	283				
X ₃₅	18-28	76	149.78	7.258	4	.123
	29-39	71	128.01			
	40-49	59	153.99			
	50-59	53	146.02			
	60+	24	120.40			
	Toplam	283				
X ₃₆	18-28	76	133.33	5.980	4	.201
	29-39	71	141.58			

Tablo-4'ün devamı

	40-49	59	138.22			
	50-59	53	142.93			
	60+	24	177.94			
	Toplam	283				
X ₃₇	18-28	76	149.24	14.173	4	.007
	29-39	71	128.18			
	40-49	59	167.80			
	50-59	53	134.61			
	60+	24	112.88			
	Toplam	283				
X ₃₈	18-28	76	155.12	10.030	4	.040
	29-39	71	137.48			
	40-49	59	155.39			
	50-59	53	130.12			
	60+	24	107.15			
	Toplam	283				
X ₃₉	18-28	76	152.18	7.234	4	.124
	29-39	71	125.50			
	40-49	59	152.28			
	50-59	53	131.58			
	60+	24	156.31			
	Toplam	283				

Tablo - 5 Mesleklerine Göre Kruskal Wallis Testi

	Meslekleri	Gözlem Sayısı	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	P
x ₁	Çiftçi	99	150.86	8.421	5	.134
	Memur	49	145.50			
	İşçi	48	116.89			
	Ev Hanımı	21	161.43			
	Emekli	35	130.13			
	Esnaf	31	147.31			
	Toplam	283				
x ₂	Çiftçi	99	154.62	12.076	5	.034
	Memur	49	138.77			
	İşçi	48	112.53			
	Ev Hanımı	21	138.05			
	Emekli	35	135.54			
	Esnaf	31	162.40			
	Toplam	283				
x ₃	Çiftçi	99	133.15	4.372	5	.497
	Memur	49	139.32			
	İşçi	48	141.99			
	Ev Hanımı	21	141.00			
	Emekli	35	158.04			
	Esnaf	31	157.08			
	Toplam	283				
x ₄	Çiftçi	99	147.21	2.039	5	.844
	Memur	49	144.40			
	İşçi	48	143.33			
	Ev Hanımı	21	143.86			
	Emekli	35	134.50			
	Esnaf	31	126.73			
	Toplam	283				
x ₅	Çiftçi	99	137.29	2.719	5	.743
	Memur	49	146.29			
	İşçi	48	134.60			
	Ev Hanımı	21	159.83			
	Emekli	35	150.00			
	Esnaf	31	140.61			
	Toplam	283				
x ₆	Çiftçi	99	151.36	6.082	5	.298
	Memur	49	153.84			
	İşçi	48	126.94			
	Ev Hanımı	21	124.24			
	Emekli	35	137.90			
	Esnaf	31	133.37			

Tablo-5'in devamı

	Toplam	283	133.37			
x ₇	Çiftçi	99	130.95	7.423	5	.191
	Memur	49	162.78			
	İşçi	48	145.91			
	Ev Hanımı	21	132.36			
	Emekli	35	151.77			
	Esnaf	31	133.89			
	Toplam	283				
x ₈	Çiftçi	99	131.11			
	Memur	49	157.21			
	İşçi	48	152.54			
	Ev Hanımı	21	111.26			
	Emekli	35	147.11			
	Esnaf	31	151.47			
	Toplam	283				
x ₉	Çiftçi	99	129.82	4.703	5	.453
	Memur	49	140.45			
	İşçi	48	150.34			
	Ev Hanımı	21	153.64			
	Emekli	35	149.64			
	Esnaf	31	0000000			
	Toplam	283				
x ₁₀	Çiftçi	99	138.63			
	Memur	49	145.90			
	İşçi	48	142.50			
	Ev Hanımı	21	139.12			
	Emekli	35	150.76			
	Esnaf	31	137.89			
	Toplam	283				
x ₁₁	Çiftçi	99	143.76	4.534	5	.475
	Memur	49	159.98			
	İşçi	48	136.10			
	Ev Hanımı	21	132.81			
	Emekli	35	125.63			
	Esnaf	31	141.81			
	Toplam	283				
x ₁₂	Çiftçi	99	132.20			
	Memur	49	149.26			
	İşçi	48	156.49			
	Ev Hanımı	21	119.90			
	Emekli	35	144.60			
	Esnaf	31	151.44			
	Toplam	283				
x ₁₃	Çiftçi	99	134.18	6.838	5	.233

Tablo-5'in devamı

	Memur	49	127.01			
	İşçi	48	153.07			
	Ev Hanımı	21	144.76			
	Emekli	35	149.54			
	Esnaf	31	163.15			
	Toplam	283				
X14	Çiftçi	99	125.76			
	Memur	49	159.76			
	İşçi	48	153.23			
	Ev Hanımı	21	136.86	8.389	5	.136
	Emekli	35	148.21			
	Esnaf	31	144.87			
	Toplam	283				
X15	Çiftçi	99	134.40			
	Memur	49	148.38			
	İşçi	48	154.21			
	Ev Hanımı	21	127.48	3.644	5	.602
	Emekli	35	140.17			
	Esnaf	31	149.18			
	Toplam	283				
X16	Çiftçi	99	134.02			
	Memur	49	137.01			
	İşçi	48	138.31			
	Ev Hanımı	21	158.07	4.905	5	.428
	Emekli	35	160.99			
	Esnaf	31	148.76			
	Toplam	283				
X17	Çiftçi	99	144.80			
	Memur	49	139.00			
	İşçi	48	133.27			
	Ev Hanımı	21	119.17	4.327	5	.503
	Emekli	35	154.94			
	Esnaf	31	152.18			
	Toplam	283				
X18	Çiftçi	99	150.19			
	Memur	49	136.67			
	İşçi	48	127.16			
	Ev Hanımı	21	140.07	4.699	5	.454
	Emekli	35	154.56			
	Esnaf	31	134.37			
	Toplam	283				
X19	Çiftçi	98	136.27			
	Memur	49	148.85	4.974	5	.419
	İşçi	48	133.21			

Tablo-5'in devamı

	Ev Hanımı	21	133.93			
	Emekli	35	163.26			
	Esnaf	31	139.82			
	Toplam	282				
X20	Çiftçi	99	134.02			
	Memur	49	153.55			
	İşçi	48	134.51			
	Ev Hanımı	20	113.70	10.229	5	.069
	Emekli	35	168.59			
	Esnaf	31	144.52			
	Toplam	282				
X21	Çiftçi	99	134.51			
	Memur	49	142.59			
	İşçi	48	137.50			
	Ev Hanımı	21	135.40	4.554	5	.473
	Emekli	35	160.34			
	Esnaf	31	155.71			
	Toplam	283				
X22	Çiftçi	99	156.48			
	Memur	49	147.06			
	İşçi	48	130.75			
	Ev Hanımı	21	100.48	10.954	5	.052
	Emekli	35	134.54			
	Esnaf	31	141.71			
	Toplam	283				
X23	Çiftçi	99	139.47			
	Memur	49	140.84			
	İşçi	48	147.21			
	Ev Hanımı	21	136.52	1.000	5	.963
	Emekli	35	138.61			
	Esnaf	31	151.39			
	Toplam	283				
X24	Çiftçi	99	155.37			
	Memur	49	124.11			
	İşçi	48	129.91			
	Ev Hanımı	21	160.24	8.352	5	.138
	Emekli	35	133.11			
	Esnaf	31	143.98			
	Toplam	283				
X25	Çiftçi	99	142.75			
	Memur	49	151.82			
	İşçi	48	142.69			
	Ev Hanımı	21	128.62	2.007	5	.848
	Emekli	35	141.74			

Tablo-5'in devamı

	Esnaf	31	132.39			
	Toplam	283				
X26	Çiftçi	99	135.18	4.597	5	.467
	Memur	49	148.94			
	İşçi	48	137.49			
	Ev Hanımı	21	128.02			
	Emekli	35	160.40			
	Esnaf	31	148.48			
	Toplam	283				
X27	Çiftçi	99	137.68	3.465	5	.629
	Memur	49	146.74			
	İşçi	48	157.91			
	Ev Hanımı	21	135.00			
	Emekli	35	139.36			
	Esnaf	31	131.40			
	Toplam	283				
X28	Çiftçi	99	129.71	5.627	5	.344
	Memur	49	149.15			
	İşçi	48	139.30			
	Ev Hanımı	21	155.26			
	Emekli	35	146.89			
	Esnaf	31	159.61			
	Toplam	283				
X29	Çiftçi	99	145.66	.801	5	.977
	Memur	49	138.90			
	İşçi	48	139.76			
	Ev Hanımı	21	132.17			
	Emekli	35	145.43			
	Esnaf	31	141.48			
	Toplam	283				
X30	Çiftçi	99	135.02	5.029	5	.412
	Memur	49	151.29			
	İşçi	48	135.76			
	Ev Hanımı	21	125.98			
	Emekli	35	153.33			
	Esnaf	31	157.35			
	Toplam	283				
X31	Çiftçi	99	136.88	10.044	5	.074
	Memur	49	147.61			
	İşçi	48	119.03			
	Ev Hanımı	21	145.02			
	Emekli	35	164.53			
	Esnaf	31	157.56			
	Toplam	283				

Tablo-5'in devamı

X32	Çiftçi	99	138.41	6.642	5	.249
	Memur	49	157.44			
	İşçi	48	137.25			
	Ev Hanımı	21	140.38			
	Emekli	35	159.00			
	Esnaf	31	118.32			
	Toplam	283				
X33	Çiftçi	99	144.85	7.853	5	.165
	Memur	49	150.24			
	İşçi	48	124.64			
	Ev Hanımı	21	133.05			
	Emekli	35	166.46			
	Esnaf	31	125.21			
	Toplam	283				
X34	Çiftçi	99	132.91	6.082	5	.298
	Memur	49	140.32			
	İşçi	48	146.68			
	Ev Hanımı	21	127.62			
	Emekli	35	163.80			
	Esnaf	31	151.56			
	Toplam	283				
X35	Çiftçi	99	136.80	3.330	5	.649
	Memur	49	139.94			
	İşçi	48	148.67			
	Ev Hanımı	21	129.76			
	Emekli	35	158.66			
	Esnaf	31	141.02			
	Toplam	283				
X36	Çiftçi	99	147.33	11.425	5	.044
	Memur	49	124.08			
	İşçi	48	132.43			
	Ev Hanımı	21	186.74			
	Emekli	35	149.47			
	Esnaf	31	129.39			
	Toplam	283				
X37	Çiftçi	99	134.81	5.572	5	.350
	Memur	49	145.30			
	İşçi	48	145.43			
	Ev Hanımı	21	118.98			
	Emekli	35	149.19			
	Esnaf	31	161.94			
	Toplam	283				
X38	Çiftçi	99	138.61	5.378	5	.372
	Memur	49	146.91			

Tablo-5'in devamı

	İşçi	48	152.02			
	Ev Hanımı	21	167.10			
	Emekli	35	126.96			
	Esnaf	31	129.53			
	Toplam	283				
X ₃₉	Çiftçi	99	157.75			
	Memur	49	133.57			
	İşçi	48	135.068			
	Ev Hanımı	21	153.74	8.674	5	.123
	Emekli	35	131.89			
	Esnaf	31	119.23			
	Toplam	283				

Tablo - 6 Gelirlerine Göre Kruskal Wallis Testi

	Gelirleri	Gözlem Sayısı	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	P
X ₁	<=400	57	148.83	1.303	5	.935
	401-800	153	140.30			
	801-1200	46	136.18			
	1201-1600	15	146.17			
	1601-2000	9	139.61			
	2001 ve +	3	174.33			
	Toplam	283				
X ₂	<=400	57	147.27	3.619	5	.605
	401-800	153	142.88			
	801-1200	46	129.08			
	1201-1600	15	158.07			
	1601-2000	9	120.33			
	2001 ve +	3	179.83			
	Toplam	283				
X ₃	<=400	57	146.58	7.457	5	.189
	401-800	153	137.57			
	801-1200	46	139.11			
	1201-1600	15	166.83			
	1601-2000	9	130.50			
	2001 ve +	3	235.50			
	Toplam	283				
X ₄	<=400	57	129.53	6.208	5	.286
	401-800	153	144.25			
	801-1200	46	139.93			
	1201-1600	15	169.90			
	1601-2000	9	124.56			
	2001 ve +	3	208.50			
	Toplam	283				
X ₅	<=400	57	128.96	8.041	5	.154
	401-800	153	143.95			
	801-1200	46	152.21			
	1201-1600	15	154.30			
	1601-2000	9	99.56			
	2001 ve +	3	199.50			
	Toplam	283				
X ₆	<=400	57	142.18	.836	5	.975
	401-800	153	140.81			
	801-1200	46	142.68			
	1201-1600	15	144.93			
	1601-2000	9	139.72			
	2001 ve +	3	180.83			
	Toplam	283				

Tablo-6'nin devamı

X ₇	<=400	57	139.52	3.326	5	.650
	401-800	153	142.99			
	801-1200	46	144.67			
	1201-1600	15	129.17			
	1601-2000	9	126.61			
	2001 ve +	3	208.00			
	Toplam	283				
X ₈	<=400	57	147.43	5.159	5	.397
	401-800	153	135.17			
	801-1200	46	144.35			
	1201-1600	15	158.20			
	1601-2000	9	162.06			
	2001 ve +	3	210.00			
	Toplam	283				
X ₉	<=400	57	142.14	6.005	5	.306
	401-800	153	141.05			
	801-1200	46	136.61			
	1201-1600	15	171.10			
	1601-2000	9	113.78			
	2001 ve +	3	209.50			
	Toplam	283				
X ₁₀	<=400	57	139.36	3.331	5	.649
	401-800	153	140.40			
	801-1200	46	152.05			
	1201-1600	15	126.17			
	1601-2000	9	142.28			
	2001 ve +	3	198.17			
	Toplam	283				
X ₁₁	<=400	57	143.68	2.770	5	.735
	401-800	153	144.54			
	801-1200	46	145.13			
	1201-1600	15	120.60			
	1601-2000	9	110.22			
	2001 ve +	3	135.00			
	Toplam	283				
X ₁₂	<=400	57	135.64	1.555	5	.907
	401-800	153	143.48			
	801-1200	46	146.87			
	1201-1600	15	133.53			
	1601-2000	9	133.78			
	2001 ve +	3	179.67			
	Toplam	283				
X ₁₃	<=400	57	142.96	2.237	5	.815
	401-800	153	142.96			

Tablo-6'nin devamı

	801-1200	46	137.01			
	1201-1600	15	149.23			
	1601-2000	9	118.56			
	2001 ve +	3	185.50			
	Toplam	283				
X14	<=400	57	130.34	3.016	5	.697
	401-800	153	141.23			
	801-1200	46	150.18			
	1201-1600	15	152.07			
	1601-2000	9	164.22			
	2001 ve +	3	160.33			
	Toplam	283				
X15	<=400	57	134.89	1.935	5	.858
	401-800	153	145.87			
	801-1200	46	135.34			
	1201-1600	15	142.90			
	1601-2000	9	141.67			
	2001 ve +	3	178.17			
	Toplam	283				
X16	<=400	57	143.64	5.279	5	.383
	401-800	153	142.90			
	801-1200	46	138.96			
	1201-1600	15	129.63			
	1601-2000	9	123.00			
	2001 ve +	3	230.50			
	Toplam	283				
X17	<=400	57	128.21	5.037	5	.411
	401-800	153	141.43			
	801-1200	46	147.13			
	1201-1600	15	162.17			
	1601-2000	9	163.61			
	2001 ve +	3	188.83			
	Toplam	283				
X18	<=400	57	146.74	8.066	5	.153
	401-800	153	143.44			
	801-1200	46	123.48			
	1201-1600	15	148.07			
	1601-2000	9	140.56			
	2001 ve +	3	236.33			
	Toplam	283				
X19	<=400	56	147.98	8.133	5	.149
	401-800	153	137.30			
	801-1200	46	135.60			
	1201-1600	15	172.17			

Tablo-6'nin devamı

	1601-2000	9	124.44			
	2001 ve +	3	223.00			
	Toplam	282				
X ₂₀	<=400	57	136.15	3.953	5	.556
	401-800	152	144.57			
	801-1200	46	135.79			
	1201-1600	15	129.80			
	1601-2000	9	148.83			
	2001 ve +	3	211.50			
	Toplam	282				
X ₂₁	<=400	57	150.67	5.087	5	.405
	401-800	153	139.38			
	801-1200	46	138.59			
	1201-1600	15	145.83			
	1601-2000	9	117.83			
	2001 ve +	3	216.50			
	Toplam	283				
X ₂₂	<=400	57	135.19	1.469	5	.917
	401-800	153	143.09			
	801-1200	46	138.97			
	1201-1600	15	154.27			
	1601-2000	9	152.11			
	2001 ve +	3	170.67			
	Toplam	283				
X ₂₃	<=400	57	132.27	2.508	5	.775
	401-800	153	143.25			
	801-1200	46	143.90			
	1201-1600	15	142.57			
	1601-2000	9	155.72			
	2001 ve +	3	190.17			
	Toplam	283				
X ₂₄	<=400	57	132.18	1.700	5	.889
	401-800	153	142.74			
	801-1200	46	150.72			
	1201-1600	15	139.77			
	1601-2000	9	144.61			
	2001 ve +	3	160.50			
	Toplam	283				
X ₂₅	<=400	57	129.60	4.867	5	.432
	401-800	153	140.81			
	801-1200	46	153.76			
	1201-1600	15	159.07			
	1601-2000	9	135.44			
	2001 ve +	3	192.33			

Tablo-6'nin devamı

	Toplam	283				
X ₂₆	<=400	57	134.18	5.102	5	.404
	401-800	153	140.65			
	801-1200	46	148.66			
	1201-1600	15	134.97			
	1601-2000	9	168.44			
	2001 ve +	3	213.00			
	Toplam	283				
X ₂₇	<=400	57	147.76	2.750	5	.739
	401-800	153	139.16			
	801-1200	46	145.65			
	1201-1600	15	123.67			
	1601-2000	9	150.33			
	2001 ve +	3	188.00			
	Toplam	283				
X ₂₈	<=400	57	138.82	6.214	5	.286
	401-800	153	138.84			
	801-1200	46	154.37			
	1201-1600	15	136.13			
	1601-2000	9	132.17			
	2001 ve +	3	232.83			
	Toplam	283				
X ₂₉	<=400	57	128.35	9.281	5	.098
	401-800	153	146.95			
	801-1200	46	146.76			
	1201-1600	15	113.63			
	1601-2000	9	137.22			
	2001 ve +	3	232.00			
	Toplam	283				
X ₃₀	<=400	57	129.67	8.868	5	.114
	401-800	153	142.99			
	801-1200	46	152.32			
	1201-1600	15	118.67			
	1601-2000	9	158.94			
	2001 ve +	3	233.50			
	Toplam	283				
X ₃₁	<=400	57	132.22	8.054	5	.153
	401-800	153	140.44			
	801-1200	46	151.43			
	1201-1600	15	137.60			
	1601-2000	9	154.89			
	2001 ve +	3	245.83			
	Toplam	283				
X ₃₂	<=400	57	136.32	9.596	5	.088

Tablo-6'nin devamı

	401-800	153	139.98			
	801-1200	46	162.27			
	1201-1600	15	122.53			
	1601-2000	9	111.00			
	2001 ve +	3	232.17			
	Toplam	283				
X33	<=400	57	128.19			
	401-800	153	148.20			
	801-1200	46	145.63			
	1201-1600	15	127.60	3.446	5	.632
	1601-2000	9	136.00			
	2001 ve +	3	122.50			
	Toplam	283				
X34	<=400	57	133.39			
	401-800	153	144.57			
	801-1200	46	139.27			
	1201-1600	15	160.20	6.752	5	.240
	1601-2000	9	111.00			
	2001 ve +	3	218.67			
	Toplam	283				
X35	<=400	57	128.01			
	401-800	153	142.82			
	801-1200	46	145.36			
	1201-1600	15	165.47	10.296	5	.67
	1601-2000	9	125.50			
	2001 ve +	3	246.67			
	Toplam	283				
X36	<=400	57	133.60			
	401-800	153	144.05			
	801-1200	46	153.93			
	1201-1600	15	118.27	3.477	5	.627
	1601-2000	9	132.00			
	2001 ve +	3	162.83			
	Toplam	283				
X37	<=400	57	138.16			
	401-800	153	143.50			
	801-1200	46	134.59			
	1201-1600	15	151.53	5.247	5	.386
	1601-2000	9	133.11			
	2001 ve +	3	231.17			
	Toplam	283				
X38	<=400	57	134.27			
	401-800	153	147.06	6.319	5	.276
	801-1200	46	134.49			

Tablo-6'nin devamı

	1201-1600	15	127.20			
	1601-2000	9	137.22			
	2001 ve +	3	234.17			
	Toplam	283				
X ₃₉	<=400	57	132.01			
	401-800	153	149.75			
	801-1200	46	136.80			
	1201-1600	15	116.23	6.394	5	.270
	1601-2000	9	123.78			
	2001 ve +	3	199.50			
	Toplam	283				

Tablo- 7 Yaşadıkları Yere Göre Kruskal Wallis Testi

	Yaşadıkları Yer	Gözlem Sayısı	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	P
X ₁	Merkez	107	138.04	4.467	2	.107
	İlçe	35	120.44			
	Köy	141	150.35			
	Toplam	283				
X ₂	Merkez	107	135.20	2.754	2	.252
	İlçe	35	132.10			
	Köy	141	149.62			
	Toplam	283				
X ₃	Merkez	107	136.99	1.488	2	.475
	İlçe	35	154.50			
	Köy	141	142.70			
	Toplam	283				
X ₄	Merkez	107	134.54	1.793	2	.408
	İlçe	35	151.91			
	Köy	141	145.20			
	Toplam	283				
X ₅	Merkez	107	137.43	3.232	2	.199
	İlçe	35	162.60			
	Köy	141	140.36			
	Toplam	283				
X ₆	Merkez	107	135.98	3.635	2	.162
	İlçe	35	126.97			
	Köy	141	150.30			
	Toplam	283				
X ₇	Merkez	107	145.69	.510	2	.775
	İlçe	35	136.40			
	Köy	141	140.59			
	Toplam	283				
X ₈	Merkez	107	143.85	.405	2	.817
	İlçe	35	147.30			
	Köy	141	139.28			
	Toplam	283				
X ₉	Merkez	107	152.32	3.927	2	.140
	İlçe	35	125.50			
	Köy	141	138.26			
	Toplam	283				
X ₁₀	Merkez	107	141.63	.170	2	.918
	İlçe	35	146.84			
	Köy	141	141.08			
	Toplam	283				

Tablo-7'nin devamı

X ₁₁	Merkez	107	138.14	3.021	2	.221
	İlçe	35	124.77			
	Köy	141	149.21			
	Toplam	283				
X ₁₂	Merkez	107	140.94	.547	2	.761
	İlçe	35	151.21			
	Köy	141	140.52			
	Toplam	283				
X ₁₃	Merkez	107	145.30	.398	2	.820
	İlçe	35	136.99			
	Köy	141	140.74			
	Toplam	283				
X ₁₄	Merkez	107	151.10	4.382	2	.112
	İlçe	35	152.86			
	Köy	141	132.40			
	Toplam	283				
X ₁₅	Merkez	107	146.43	.636	2	.728
	İlçe	35	141.91			
	Köy	141	138.66			
	Toplam	283				
X ₁₆	Merkez	107	143.22	1.724	2	.422
	İlçe	35	155.97			
	Köy	141	137.61			
	Toplam	283				
X ₁₇	Merkez	107	141.86	.997	2	.607
	İlçe	35	130.63			
	Köy	141	144.93			
	Toplam	283				
X ₁₈	Merkez	107	135.82	1.118	2	.552
	İlçe	35	145.23			
	Köy	141	145.89			
	Toplam	283				
X ₁₉	Merkez	106	143.24	.268	2	.875
	İlçe	35	145.03			
	Köy	141	139.32			
	Toplam	282				
X ₂₀	Merkez	107	141.88	.048	2	.976
	İlçe	35	143.61			
	Köy	140	140.68			
	Toplam	282				
X ₂₁	Merkez	107	150.24	2.495	2	.287
	İlçe	35	143.81			
	Köy	141	135.29			
	Toplam	283				

Tablo-7'nin devamı

X22	Merkez	107	138.19	1.293	2	.524
	İlçe	35	133.27			
	Köy	141	147.06			
	Toplam	283				
X23	Merkez	107	148.00	3.024	2	.220
	İlçe	35	154.40			
	Köy	141	134.37			
	Toplam	283				
X24	Merkez	107	133.66	4.345	2	.114
	İlçe	35	129.04			
	Köy	141	151.54			
	Toplam	283				
X25	Merkez	107	147.90	1.053	2	.591
	İlçe	35	138.86			
	Köy	141	138.30			
	Toplam	283				
X26	Merkez	107	153.54	4.508	2	.105
	İlçe	35	141.41			
	Köy	141	133.39			
	Toplam	283				
X27	Merkez	107	145.71	2.002	2	.368
	İlçe	35	154.19			
	Köy	141	136.16			
	Toplam	283				
X28	Merkez	107	148.80	2.855	2	.240
	İlçe	35	151.60			
	Köy	141	134.45			
	Toplam	283				
X29	Merkez	107	140.83	.110	2	.946
	İlçe	35	139.76			
	Köy	141	143.45			
	Toplam	283				
X30	Merkez	107	148.73	1.502	2	.472
	İlçe	35	141.64			
	Köy	141	136.98			
	Toplam	283				
X31	Merkez	107	146.03	2.000	2	.368
	İlçe	35	153.20			
	Köy	141	136.16			
	Toplam	283				
X32	Merkez	107	150.97	2.257	2	.324
	İlçe	35	134.01			
	Köy	141	137.17			
	Toplam	283				

Tablo-7'nin devamı

X33	Merkez	107	146.42	.612	2	.736
	İlçe	35	135.80			
	Köy	141	140.19			
	Toplam	283				
X34	Merkez	107	149.44	3.988	2	.136
	İlçe	35	154.20			
	Köy	141	133.32			
	Toplam	283				
X35	Merkez	107	142.48	3.026	2	.220
	İlçe	35	160.99			
	Köy	141	136.93			
	Toplam	283				
X36	Merkez	107	141.46	.167	2	.920
	İlçe	35	137.54			
	Köy	141	143.52			
	Toplam	283				
X37	Merkez	107	141.79	1.118	2	.552
	İlçe	35	154.51			
	Köy	141	139.05			
	Toplam	283				
X38	Merkez	107	138.05	.443	2	.801
	İlçe	35	143.47			
	Köy	141	144.63			
	Toplam	283				
X39	Merkez	107	126.32	8.012	2	.018
	İlçe	35	139.26			
	Köy	141	154.58			
	Toplam	283				

Tablo- 8 Yaptıkları Ekonomik Faaliyetlere Göre Kruskal Wallis Testi

	Ekonomik Faaliyetleri	Gözlem Sayısı	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	P
x ₁	Çiftçilik	77	79.15	.548	2	.760
	Hayvancılık	22	80.36			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	84.77			
	Toplam	162				
x ₂	Çiftçilik	77	77.81	3.368	2	.186
	Hayvancılık	22	72.30			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	89.22			
	Toplam	162				
x ₃	Çiftçilik	77	80.78	.837	2	.658
	Hayvancılık	22	89.05			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	79.75			
	Toplam	162				
x ₄	Çiftçilik	77	78.80	3.397	2	.183
	Hayvancılık	22	70.11			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	88.78			
	Toplam	162				
x ₅	Çiftçilik	77	79.13	2.674	2	.263
	Hayvancılık	22	72.23			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	87.63			
	Toplam	162				
x ₆	Çiftçilik	77	78.34	1.831	2	.400
	Hayvancılık	22	75.89			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	87.33			
	Toplam	162				
x ₇	Çiftçilik	77	81.18	.855	2	.652
	Hayvancılık	22	74.57			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	84.31			
	Toplam	162				
x ₈	Çiftçilik	77	82.54	.0195	2	.907
	Hayvancılık	22	83.27			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	79.61			
	Toplam	162				
x ₉	Çiftçilik	77	78.70	1.988	2	.370
	Hayvancılık	22	93.50			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	80.73			
	Toplam	162				

Tablo-8'in devamı

X10	Çiftçilik	77	84.44	.949	2	.622
	Hayvancılık	22	82.91			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	77.41			
	Toplam	162				
X11	Çiftçilik	77	79.34	.745	2	.689
	Hayvancılık	22	78.00			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	85.37			
	Toplam	162				
X12	Çiftçilik	77	85.71	1.808	2	.405
	Hayvancılık	22	71.61			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	79.81			
	Toplam	162				
X13	Çiftçilik	77	84.05	.937	2	.626
	Hayvancılık	22	73.95			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	81.02			
	Toplam	162				
X14	Çiftçilik	77	84.29	.780	2	.677
	Hayvancılık	22	75.43			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	80.21			
	Toplam	162				
X15	Çiftçilik	77	86.81	2.389	2	.303
	Hayvancılık	22	73.05			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	77.96			
	Toplam	162				
X16	Çiftçilik	77	81.33	.350	2	.840
	Hayvancılık	22	77.05			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	83.26			
	Toplam	162				
X17	Çiftçilik	77	84.44	.957	2	.620
	Hayvancılık	22	74.52			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	80.34			
	Toplam	162				
X18	Çiftçilik	77	84.06	.547	2	.761
	Hayvancılık	22	77.73			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	79.69			
	Toplam	162				
X19	Çiftçilik	76	85.22	1.967	2	.374
	Hayvancılık	22	71.75			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	79.13			

Tablo-8'in devamı

	Toplam	161				
X20	Çiftçilik	77	84.34	.892	2	.640
	Hayvancılık	22	82.77			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	77.58			
	Toplam	162				
X21	Çiftçilik	77	90.77	7.165	2	.028
	Hayvancılık	22	72.34			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	73.37			
	Toplam	162				
X22	Çiftçilik	77	81.51	1.185	2	.553
	Hayvancılık	22	72.55			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	84.62			
	Toplam	162				
X23	Çiftçilik	77	80.27	1.738	2	.419
	Hayvancılık	22	72.41			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	86.17			
	Toplam	162				
X24	Çiftçilik	77	76.10	5.955	2	.051
	Hayvancılık	22	70.32			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	92.00			
	Toplam	162				
X25	Çiftçilik	77	79.10	.557	2	.757
	Hayvancılık	22	86.30			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	82.75			
	Toplam	162				
X26	Çiftçilik	77	85.28	1.686	2	.430
	Hayvancılık	22	72.48			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	80.03			
	Toplam	162				
X27	Çiftçilik	77	82.42	.177	2	.915
	Hayvancılık	22	78.00			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	81.60			
	Toplam	162				
X28	Çiftçilik	77	81.55	.134	2	.935
	Hayvancılık	22	84.36			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	80.44			
	Toplam	162				
X29	Çiftçilik	77	80.22	.502	2	.778
	Hayvancılık	22	77.75			

Tablo-8'in devamı

	Çiftçilik-Hayvancılık	63	84.37			
	Toplam	162				
X30	Çiftçilik	77	79.77	.261	2	.878
	Hayvancılık	22	81.84			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	83.49			
	Toplam	162				
X31	Çiftçilik	77	75.60	3.950	2	.139
	Hayvancılık	22	78.50			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	89.76			
	Toplam	162				
X32	Çiftçilik	77	76.91	1.696	2	.428
	Hayvancılık	22	82.18			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	86.87			
	Toplam	162				
X33	Çiftçilik	77	77.58	2.350	2	.309
	Hayvancılık	22	75.55			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	88.37			
	Toplam	162				
X34	Çiftçilik	77	84.49	1.101	2	.577
	Hayvancılık	22	74.18			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	80.40			
	Toplam	162				
X35	Çiftçilik	77	83.42	.359	2	.836
	Hayvancılık	22	78.05			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	80.37			
	Toplam	162				
X36	Çiftçilik	77	73.55	4.643	2	.098
	Hayvancılık	22	85.55			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	89.80			
	Toplam	162				
X37	Çiftçilik	77	78.73	.855	2	.652
	Hayvancılık	22	88.00			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	82.61			
	Toplam	162				
X38	Çiftçilik	77	88.37	7.606	2	.022
	Hayvancılık	22	58.39			
	Çiftçilik-Hayvancılık	63	81.17			
	Toplam	162				
X39	Çiftçilik	77	81.19	3.700	2	.157

Tablo-8'in devamı

	Hayvancılık	22	65.91			
	Çiftçilik- Hayvancılık	63	87.33			
	Toplam	162				

Tablo- 9 Eğitim Durumlarına Göre Kruskal Wallis Testi

	Eğitim Durumları	Gözlem Sayısı	Sıra Ortalaması	Ki-Kare	Serbestlik derecesi	P
x ₁	İlkokul	102	135.51	2.341	3	.505
	Ortaokul	69	137.28			
	Lise	72	150.64			
	Üniversite	40	151.15			
	Toplam	283				
x ₂	İlkokul	102	141.41	.107	3	.991
	Ortaokul	69	140.08			
	Lise	72	143.39			
	Üniversite	40	144.33			
	Toplam	283				
x ₃	İlkokul	102	145.22	.906	3	.824
	Ortaokul	69	145.54			
	Lise	72	135.99			
	Üniversite	40	138.51			
	Toplam	283				
x ₄	İlkokul	102	129.32	6.556	3	.087
	Ortaokul	69	149.69			
	Lise	72	140.49			
	Üniversite	40	163.79			
	Toplam	283				
x ₅	İlkokul	102	145.26	3.707	3	.295
	Ortaokul	69	151.79			
	Lise	72	128.97			
	Üniversite	40	140.24			
	Toplam	283				
x ₆	İlkokul	102	140.75	2.231	3	.526
	Ortaokul	69	138.81			
	Lise	72	137.63			
	Üniversite	40	158.55			
	Toplam	283				
x ₇	İlkokul	102	140.80	7.075	3	.070
	Ortaokul	69	159.16			
	Lise	72	125.90			
	Üniversite	40	144.44			
	Toplam	283				
x ₈	İlkokul	102	137.07	3.068	3	.381
	Ortaokul	69	153.97			
	Lise	72	134.22			
	Üniversite	40	147.94			
	Toplam	283				

Tablo-9'un devamı

X ₉	İlkokul	102	144.54	3.264	3	.353
	Ortaokul	69	151.35			
	Lise	72	128.92			
	Üniversite	40	142.94			
	Toplam	283				
X ₁₀	İlkokul	102	141.16	.899	3	.826
	Ortaokul	69	148.86			
	Lise	72	137.17			
	Üniversite	40	141.03			
	Toplam	283				
X ₁₁	İlkokul	102	126.90	12.206	3	.007
	Ortaokul	69	135.33			
	Lise	72	150.96			
	Üniversite	40	175.88			
	Toplam	283				
X ₁₂	İlkokul	102	131.02	5.817	3	.121
	Ortaokul	69	150.96			
	Lise	72	137.54			
	Üniversite	40	162.56			
	Toplam	283				
X ₁₃	İlkokul	102	137.12	2.639	3	.451
	Ortaokul	69	154.36			
	Lise	72	136.67			
	Üniversite	40	142.71			
	Toplam	283				
X ₁₄	İlkokul	102	122.95	11.975	3	.007
	Ortaokul	69	152.34			
	Lise	72	144.92			
	Üniversite	40	167.50			
	Toplam	283				
X ₁₅	İlkokul	102	133.54	7.498	3	.058
	Ortaokul	69	150.31			
	Lise	72	132.30			
	Üniversite	40	166.69			
	Toplam	283				
X ₁₆	İlkokul	102	145.63	1.087	3	.780
	Ortaokul	69	145.23			
	Lise	72	138.84			
	Üniversite	40	132.86			
	Toplam	283				
X ₁₇	İlkokul	102	143.49	.460	3	.928
	Ortaokul	69	141.98			
	Lise	72	137.34			
	Üniversite	40	146.63			
	Toplam	283				

Tablo-9'un devamı

	Toplam	283				
X ₁₈	İlkokul	102	158.84	9.374	3	.025
	Ortaokul	69	140.24			
	Lise	72	127.49			
	Üniversite	40	128.21			
	Toplam	283				
X ₁₉	İlkokul	101	149.06	3.405	3	.333
	Ortaokul	69	144.64			
	Lise	72	136.65			
	Üniversite	40	125.71			
	Toplam	282				
X ₂₀	İlkokul	101	149.72	3.437	3	.329
	Ortaokul	69	145.54			
	Lise	72	131.92			
	Üniversite	40	131.01			
	Toplam	282				
X ₂₁	İlkokul	102	152.07	4.883	3	.181
	Ortaokul	69	144.06			
	Lise	72	136.02			
	Üniversite	40	123.53			
	Toplam	283				
X ₂₂	İlkokul	102	141.21	.081	3	.994
	Ortaokul	69	141.26			
	Lise	72	142.10			
	Üniversite	40	145.11			
	Toplam	283				
X ₂₃	İlkokul	102	143.51	.668	3	.881
	Ortaokul	69	142.66			
	Lise	72	144.22			
	Üniversite	40	133.01			
	Toplam	283				
X ₂₄	İlkokul	102	144.21	.485	3	.922
	Ortaokul	69	144.61			
	Lise	72	136.83			
	Üniversite	40	141.16			
	Toplam	283				
X ₂₅	İlkokul	102	134.97	2.130	3	.546
	Ortaokul	69	141.61			
	Lise	72	145.39			
	Üniversite	40	154.50			
	Toplam	283				
X ₂₆	İlkokul	102	142.00	1.349	3	.718
	Ortaokul	69	139.72			
	Lise	72	137.58			

	Üniversite	40	153.86			
	Toplam	283				
X27	İlkokul	102	138.66	4.007	3	.261
	Ortaokul	69	135.49			
	Lise	72	140.92			
	Üniversite	40	163.69			
	Toplam	283				
X28	İlkokul	102	145.45	.473	3	.925
	Ortaokul	69	142.28			
	Lise	72	137.61			
	Üniversite	40	140.61			
	Toplam	283				
X29	İlkokul	102	139.43	6.870	3	.076
	Ortaokul	69	143.74			
	Lise	72	156.90			
	Üniversite	40	118.75			
	Toplam	283				
X30	İlkokul	102	144.73	1.202	3	.752
	Ortaokul	69	146.51			
	Lise	72	134.05			
	Üniversite	40	141.58			
	Toplam	283				
X31	İlkokul	102	148.99	1.449	3	.694
	Ortaokul	69	137.75			
	Lise	72	137.47			
	Üniversite	40	139.65			
	Toplam	283				
X32	İlkokul	102	137.58	4.101	3	.251
	Ortaokul	69	142.94			
	Lise	72	134.93			
	Üniversite	40	164.38			
	Toplam	283				
X33	İlkokul	102	138.29	5.885	3	.117
	Ortaokul	69	134.76			
	Lise	72	138.58			
	Üniversite	40	170.10			
	Toplam	283				
X34	İlkokul	102	152.18	6.421	3	.093
	Ortaokul	69	149.13			
	Lise	72	127.82			
	Üniversite	40	129.28			
	Toplam	283				
X35	İlkokul	102	147.70	4.079	3	.253
	Ortaokul	69	148.35			

Tablo-9'un devamı

	Lise	72	138.61			
	Üniversite	40	122.63			
	Toplam	283				
X ₃₆	İlkokul	102	132.80	2.499	3	.476
	Ortaokul	69	147.74			
	Lise	72	150.14			
	Üniversite	40	140.90			
	Toplam	283				
X ₃₇	İlkokul	102	141.75	3.134	3	.371
	Ortaokul	69	154.51			
	Lise	72	132.74			
	Üniversite	40	137.74			
	Toplam	283				
X ₃₈	İlkokul	102	132.61	2.639	3	.451
	Ortaokul	69	145.63			
	Lise	72	151.37			
	Üniversite	40	142.81			
	Toplam	283				
X ₃₉	İlkokul	102	145.08	.520	3	.915
	Ortaokul	69	139.91			
	Lise	72	137.63			
	Üniversite	40	145.61			
	Toplam	283				

**EK-3:CİNSİYETLERE GÖRE TURİZME BAKIŞ VE ALGILAMALAR
ARASINDAKİ FARKA İLİŞKİN MANN WHITNEY TESTİ**

Tablo- 10 Cinsiyetlere Göre Mann Whitney Testi

	Cinsiyet	Gözlem Sayısı	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	P
x ₁	Kadın	52	139.99	7279.50	5.901.500	7.279.500	-.203	.839
	Erkek	231	142.45	32906.50				
	Toplam	283						
x ₂	Kadın	52	131.27	6826.00	5.448.000	6.826.000	-1.104	.270
	Erkek	231	144.42	33360.00				
	Toplam	283						
x ₃	Kadın	52	135.06	7023.00	5.645.000	7.023.000	-.745	.456
	Erkek	231	143.56	33163.00				
	Toplam	283						
x ₄	Kadın	52	148.18	7705.50	5.684.500	32.480.500	-.635	.526
	Erkek	231	140.61	32480.50				
	Toplam	283						
x ₅	Kadın	52	144.45	7511.50	5.878.500	32.674.500	-.266	.790
	Erkek	231	141.45	32674.50				
	Toplam	283						
x ₆	Kadın	52	128.18	6665.50	5.287.500	6.665.500	-1.434	.151
	Erkek	231	145.11	33520.50				
	Toplam	283						
x ₇	Kadın	52	121.12	6298.00	4.920.000	6.298.000	-2.235	.025
	Erkek	231	146.70	33888.00				
	Toplam	283						
x ₈	Kadın	52	122.13	6350.50	4.972.500	6.350.500	-2.063	.039
	Erkek	231	146.47	33835.50				
	Toplam	283						
x ₉	Kadın	52	145.61	7571.50	5.818.500	32.614.500	-.377	.706
	Erkek	231	141.19	32614.50				
	Toplam	283						
x ₁₀	Kadın	52	146.44	7615.00	5.775.000	32.571.000	-.474	.636
	Erkek	231	141.00	32571.00				
	Toplam	283						
x ₁₁	Kadın	52	141.50	7358.00	5.980.000	7.358.000	-.050	.960
	Erkek	231	142.11	32828.00				
	Toplam	283						
x ₁₂	Kadın	52	141.64	7365.50	5.987.500	7.365.500	-.036	.971
	Erkek	231	142.08	32820.50				
	Toplam	283						
x ₁₃	Kadın	52	143.00	7436.00	5.954.000	32.750.000	-.106	.916
	Erkek	231	141.77	32750.00				

Tablo-10'un devamı

	Toplam	283						
X14	Kadın	52	143.85	143.85	5.910.000	32.706.000	-.191	.848
	Erkek	231	141.58	141.58				
	Toplam	283						
X15	Kadın	52	140.60	7311.00	5.933.000	7.311.000	-.148	.883
	Erkek	231	142.32	32875.00				
	Toplam	283						
X16	Kadın	52	136.63	7105.00	5.727.000	7.105.000	-.571	.568
	Erkek	231	143.21	33081.00				
	Toplam	283						
X17	Kadın	52	122.63	6377.00	4.999.000	6.377.000	-2.038	.042
	Erkek	231	146.36	33809.00				
	Toplam	283						
X18	Kadın	52	132.92	6912.00	5.534.000	6.912.000	-.974	.330
	Erkek	231	144.04	33274.00				
	Toplam	283						
X19	Kadın	52	133.50	6942.00	5.564.000	6.942.000	-.875	.381
	Erkek	230	143.31	32961.00				
	Toplam	282						
X20	Kadın	51	130.56	6658.50	5.332.500	6.658.500	-1.162	.245
	Erkek	231	143.92	33244.50				
	Toplam	282						
X21	Kadın	52	129.49	6733.50	5.355.500	6.733.500	-1.346	.178
	Erkek	231	144.82	33452.50				
	Toplam	283						
X22	Kadın	52	123.88	6441.50	5.063.500	6.441.500	-1.860	.063
	Erkek	231	146.08	33744.50				
	Toplam	283						
X23	Kadın	52	137.58	7154.00	5.776.000	7.154.000	-.465	.642
	Erkek	231	143.00	33032.00				
	Toplam	283						
X24	Kadın	52	162.58	8454.00	4.936.000	31.732.000	-2.117	.034
	Erkek	231	137.37	31732.00				
	Toplam	283						
X25	Kadın	52	137.06	7127.00	5.749.000	7.127.000	-.523	.601
	Erkek	231	143.11	33059.00				
	Toplam	283						
X26	Kadın	52	134.61	6999.50	5.621.500	6.999.500	-.797	.425
	Erkek	231	143.66	33186.50				
	Toplam	283						
X27	Kadın	52	131.10	6817.00	5.439.000	6.817.000	-1.150	.250
	Erkek	231	144.45	33369.00				
	Toplam	283						

Tablo-9'un devamı

X28	Kadın	52	144.98	7539.00	5.851.000	32.647.000	-.316	.752
	Erkek	231	141.33	32647.00				
	Toplam	283						
X29	Kadın	52	135.96	7070.00	5.692.000	7.070.000	-.644	.520
	Erkek	231	143.36	33116.00				
	Toplam	283						
X30	Kadın	52	130.56	6789.00	5.411.000	6.789.000	-1.221	.222
	Erkek	231	144.58	33397.00				
	Toplam	283						
X31	Kadın	52	134.06	6971.00	5.593.000	6.971.000	-.857	.391
	Erkek	231	143.79	33215.00				
	Toplam	283						
X32	Kadın	52	152.89	7950.50	5.439.500	32.235.500	-1.099	.272
	Erkek	231	139.55	32235.50				
	Toplam	283						
X33	Kadın	52	153.31	7972.00	5.418.000	32.214.000	-1.131	.258
	Erkek	231	139.45	32214.00				
	Toplam	283						
X34	Kadın	52	129.32	6724.50	5.346.500	6.724.500	-1.371	.171
	Erkek	231	144.85	33461.50				
	Toplam	283						
X35	Kadın	52	130.03	6761.50	5.383.500	6.761.500	-1.303	.193
	Erkek	231	144.69	33424.50				
	Toplam	283						
X36	Kadın	52	157.85	8208.00	5.182.000	31.978.000	-1.595	.111
	Erkek	231	138.43	31978.00				
	Toplam	283						
X37	Kadın	52	136.02	7073.00	5.695.000	7.073.000	-.635	.525
	Erkek	231	143.35	33113.00				
	Toplam	283						
X38	Kadın	52	146.21	7603.00	5.787.000	32.583.000	-.428	.668
	Erkek	231	141.05	32583.00				
	Toplam	283						
X39	Kadın	52	140.84	7323.50	5.945.500	7.323.500	-.119	.905
	Erkek	231	142.26	32862.50				
	Toplam	283						